

**Bu kitaba sığmayan
daha neler var!**

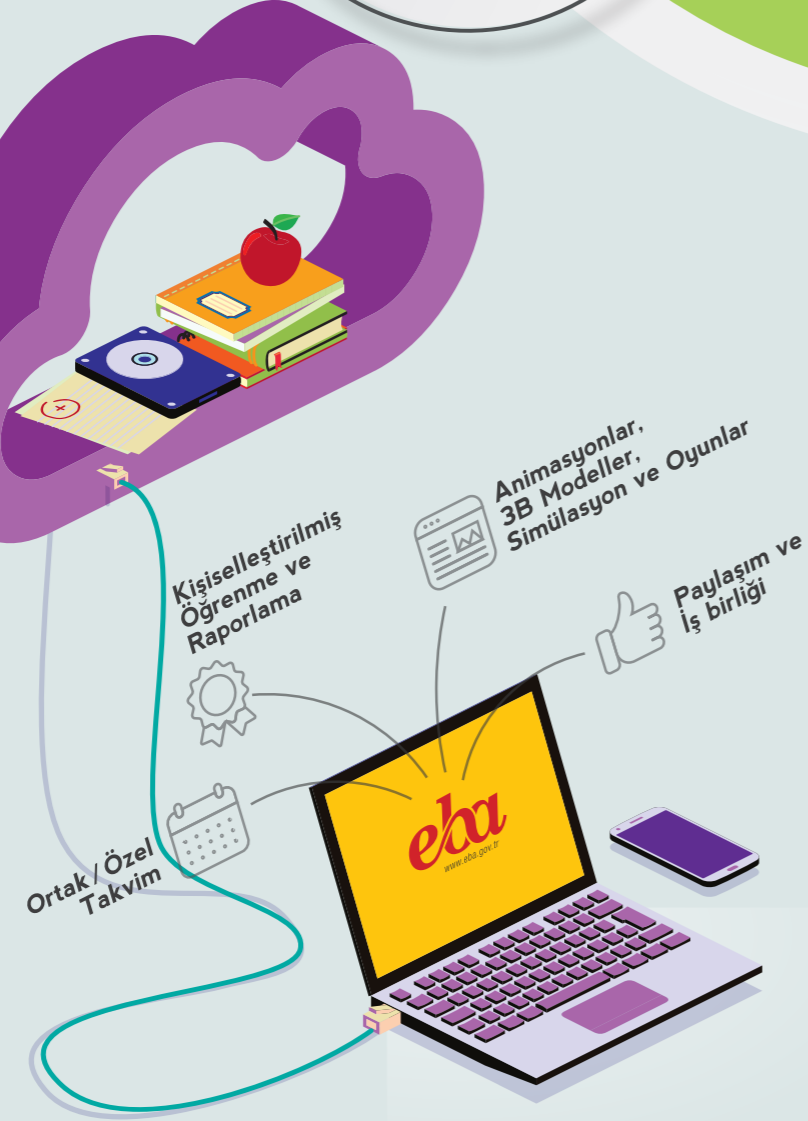
Karekodu okutun, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaşın!

ÖDS

**ÖĞRENCİ/ÖĞRETMEN
DESTEK SİSTEMİ**

<https://ods.eba.gov.tr>

- Konu Anlatımlı Ders Videoları
- Soru Çözüm Videoları
- Ders Anlatım Videoları
- Çoktan Seçmeli Sorular

eba
www.eba.gov.tr

**BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA
ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.**

ISBN: 978-975-11-7084-2

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 5'inci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşınması Zorunlu Değildir.

GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ALANI **KALEMİŞİ ATÖLYESİ** 11 DERS MATERYALİ

MESLEKİ VE TEKNİK
ANADOLU LİSESİ

11

**GELENEKSEL
TÜRK SANATLARI ALANI**

KALEMİŞİ ATÖLYESİ
Ders Materyali

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

Geleneksel Türk Sanatları Alanı

KALEMİŞİ ATÖLYESİ

11

DERS MATERYALİ

YAZARLAR

Emine GEÇTAN

Gülsemin VELİDEDEOĞLU

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI..... : 8522
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ..... : 2414

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Ders materyalinin metin,
soru şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

HAZIRLAYANLAR

DİL UZMANI

Reyhan ÇELİK

PROGRAM GELİŞTİRME UZMANI

Seçkin Seçil BAŞARAN

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME UZMANI

Gülhan ŞAHİN

REHBERLİK UZMANI

Sema ARSLAN

GÖRSEL TASARIM UZMANI

Sibel YILMAZ

ISBN: 978-975-11-7084-2

Millî Eğitim Bakanlığının 24.12.2020 gün ve 18433886 sayılı oluru ile Meslekî ve Teknik Eğitim
Genel Müdürlüğünce ders materyali olarak hazırlanmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

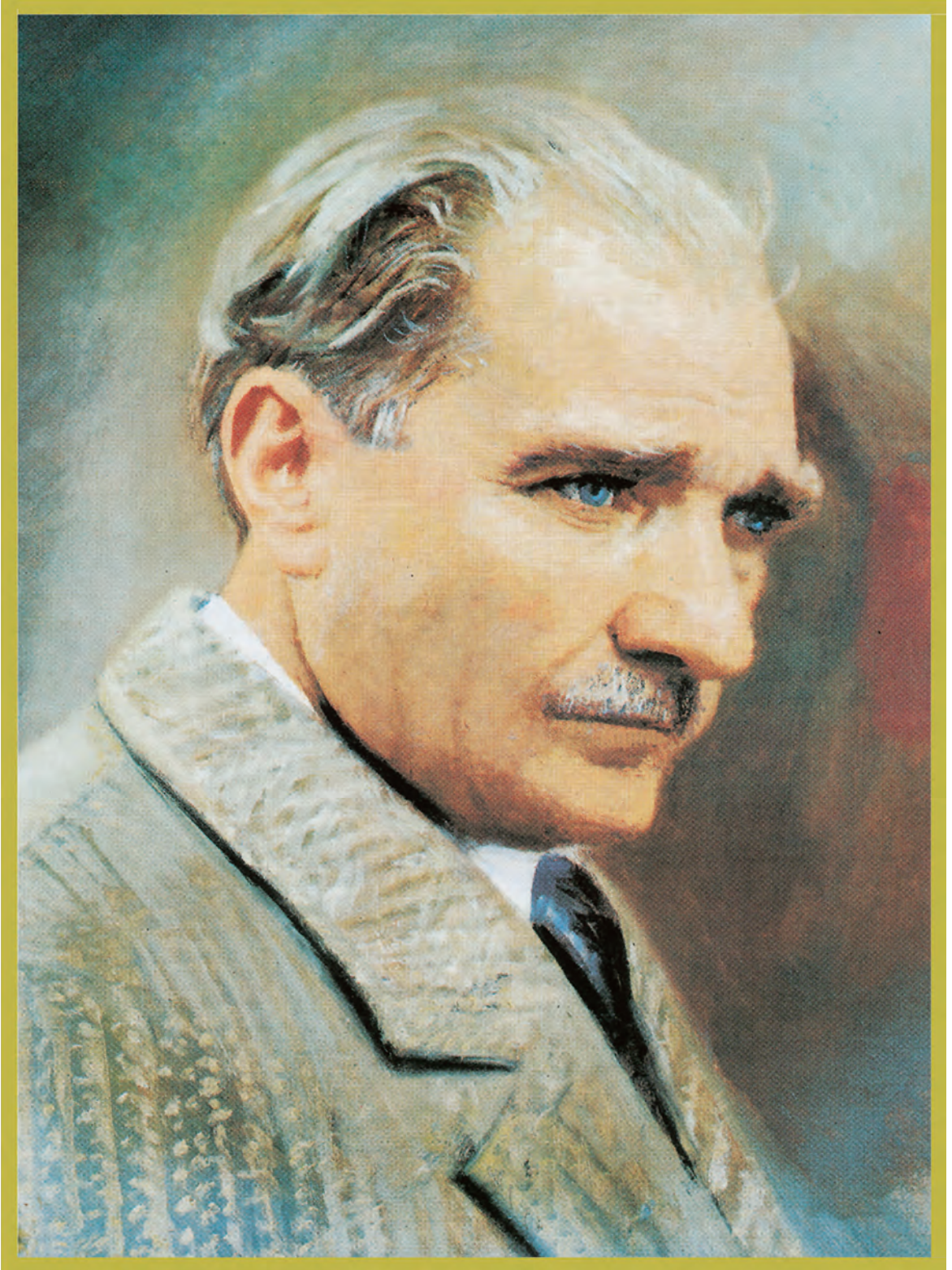
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

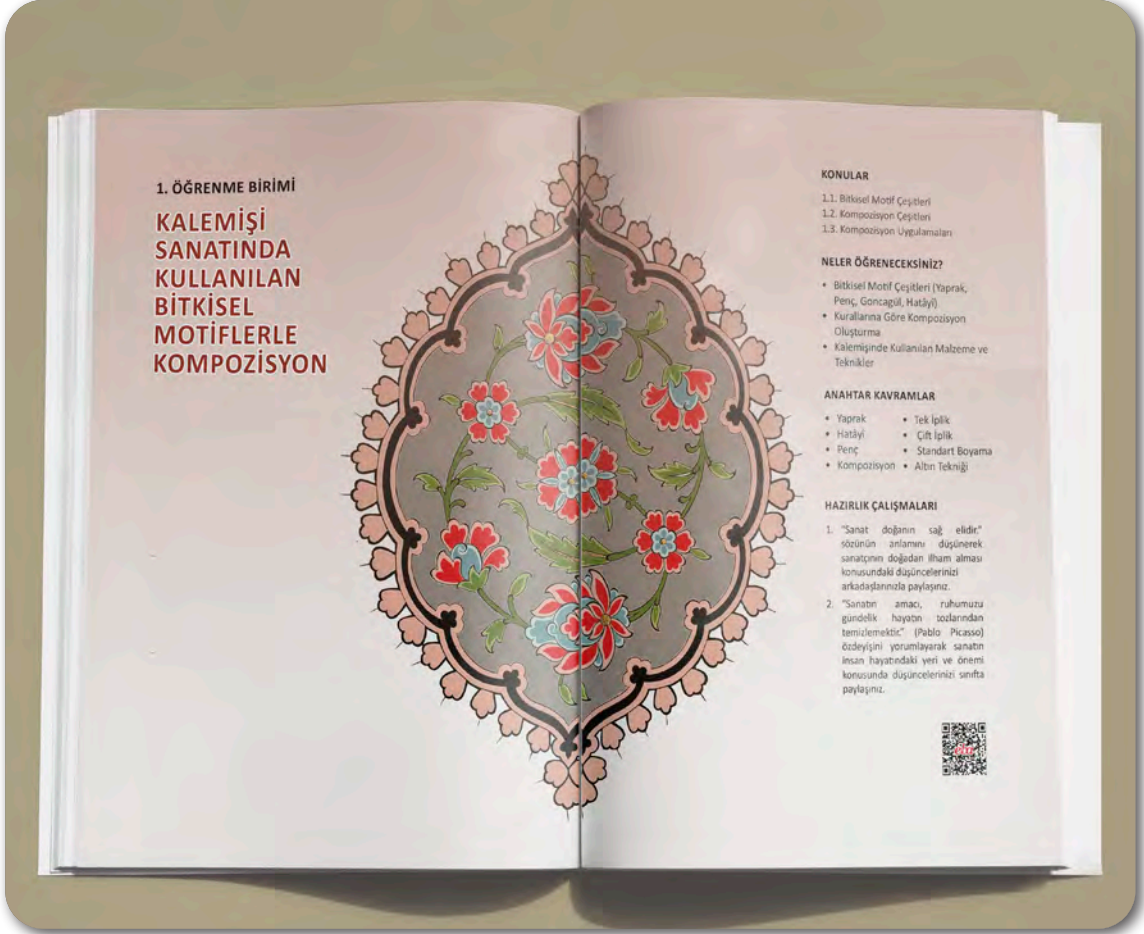
Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

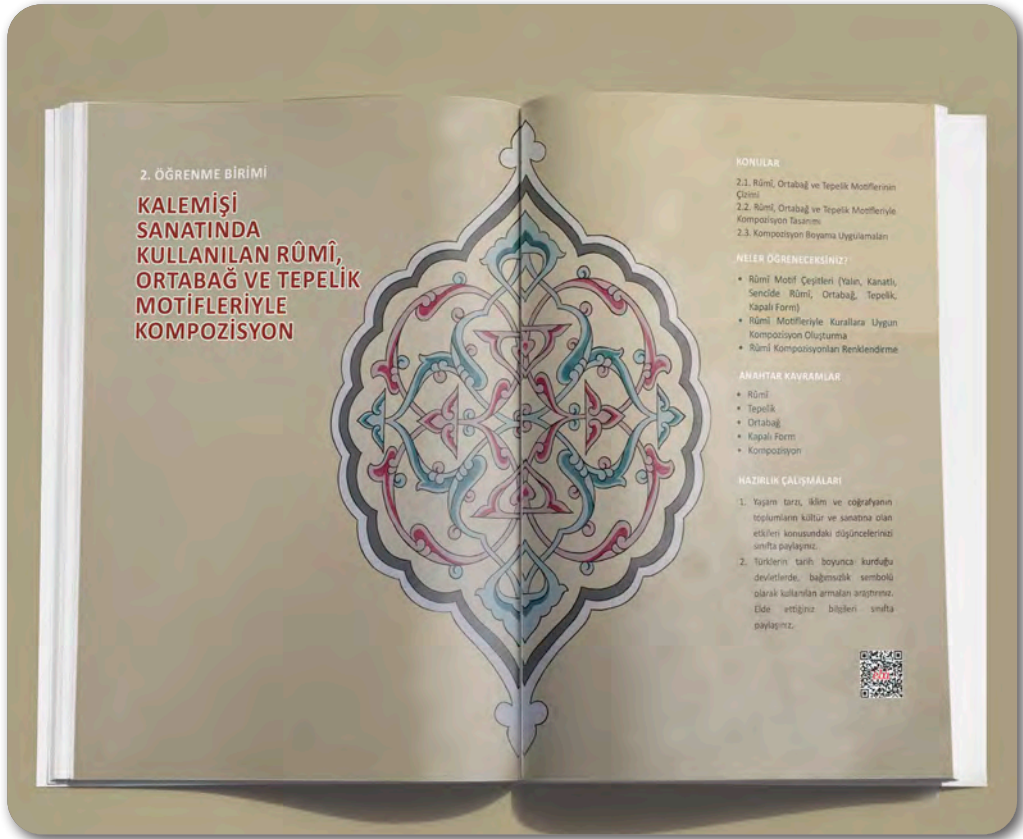

1.ÖĞRENME BİRİMİ

KALEMİŞİ SANATINDA KULLANILAN BİTKİSEL MOTİFLERLE KOMPOZİSYON

1.1. BİTKİSEL MOTİF ÇEŞİTLERİ	16
1.1.1. Yaprak	17
Uygulama- Yaprak Çizimi	19
1.1.2. Penç	25
Uygulama- Penç Çizimi	27
1.1.3. Goncagül	31
Uygulama- Goncagül Çizimi	32
1.1.4. Hatâyî	35
Uygulama- Hatâyî Çizimi	37

1.2. KOMPOZİSYON ÇEŞİTLERİ	41
1.2.1. Tek İplik Kompozisyon	43
Uygulama-Tek İplik Kompozisyon Çizimi.....	44
1.2.2. Çift İplik Kompozisyon	49
Uygulama- Çift İplik Kompozisyon Çizimi.....	51
1.2.3. Simetrik Kompozisyon.....	57
Uygulama-Düz Simetrik Kompozisyon Çizimi.....	58
1.2.4. Merkezî Kompozisyon	62
Uygulama-Merkezî Simetrik Kompozisyon Çizimi.....	62
1.3. KOMPOZİSYON UYGULAMALARI	67
1.3.1. Kalemî Sanatında Kullanılan Malzemeler.....	70
1.3.2. Boyama Teknikleri	72
Uygulama-Tamponlama Tekniği ile Boyama Uygulaması.....	73
Uygulama-Negatif Boyama Uygulaması	78
1.3.2.1. Standart (Düz) Boyama Tekniği.....	82
Uygulama-Standart (Düz) Boyama	82
1.3.2.2. Su Bazlı Boya ve Altın Tekniği.....	90
Uygulama-Su Bazlı Boya ve Altın Tekniği	91
OKUMA PARÇASI	99
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	101

2.ÖĞRENME BİRİMİ

KALEMİŞİ SANATINDA KULLANILAN RÛMÎ, ORTABAĞ VE TEPELİK MOTİFLERİYLE KOMPOZİSYON

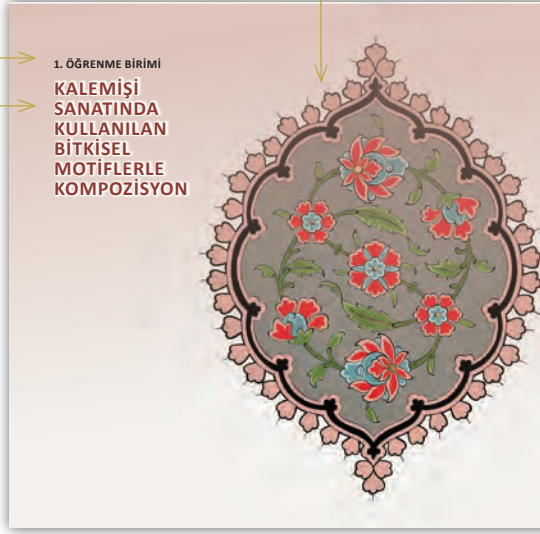
2.1. RÛMÎ, ORTABAĞ VE TEPELİK MOTİFLERİNİN ÇİZİMİ	106
2.1.1. Rûmî Motifi	106
Uygulama-Yalın Rûmî Çizimi	109
Uygulama-Kanatlı Rûmî Çizimi.....	115
Uygulama-Sencîde Rûmî Çizimi	125
2.1.2. Ortabağ Motifi.....	131
Uygulama-Ortabağ Çizimi.....	131
2.1.3. Tepelik Motifi	137
Uygulama-Tepelik Çizimi.....	138
2.1.4. Rûmî Kapalı Form	144
Uygulama-Rûmî Kapalı Form Çizimi.....	145
2.2. RÛMÎ, ORTABAĞ VE TEPELİK MOTİFLERİYLE KOMPOZİSYON TASARIMI	149
2.2.1. Rûmî, Ortabağ ve Tepelik Kompozisyon Kuralları	149
Uygulama- Helezon Üzerine Rûmî, Ortabağ, Tepelik ve Kapalı Form Yerleştirme.....	151
2.2.1.1. Serbest Kompozisyon.....	155
2.2.1.2. Simetrik Kompozisyon.....	155
Uygulama-Simetrik Kompozisyon Çizimi.....	157
2.2.1.3. Rûmî ve Bitkisel Motiflerle Kompozisyon.....	168
Uygulama-Rûmî ve Bitkisel Motiflerle Kompozisyon Çizimi.....	169
2.3. KOMPOZİSYON BOYAMA UYGULAMALARI.....	174
2.3.1. Rûmî Kompozisyonlarda Renk Kullanımı	174
Uygulama-Rûmî Kompozisyonlarda Renk Kullanımı	176
2.3.2. Rûmî Kompozisyonlarda Su Bazlı Boya ve Altın Tekniği.....	180
Uygulama-Su Bazlı Boya Tekniği ile Rûmî Kompozisyon	180
Uygulama-Su Bazlı Boya ve Altın Tekniği ile Rûmî ve Bitkisel Kompozisyon	187
OKUMA PARÇASI	200
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	201
TERİMLER SÖZLÜĞÜ.....	203
KAYNAKÇA	207
CEVAP ANAHTARI.....	209

DERS MATERYALİNİN TANITIMI

Öğrenme biriminin sayısını ve adını gösterir.

Öğrenme birimi kapak görselini gösterir.

Öğrenme biriminde yer alan konu başlıklarını gösterir.

1. ÖĞRENME BİRİMİ
KALEMÎŞİ SANATINDA KULLANILAN BİTKİSEL MOTİFLERLE KOMPOZİSYON

KONULAR

- 1.1. Birkaç Motif Çizimleri
- 1.2. Kompozisyon Çizimleri
- 1.3. Kompozisyon Uygulamaları

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Birkaç Motif Çizimleri (Yaprak, Pembe, Goncağılı, Hasıylı)
- Kurallarına Göre Kompozisyon Oluşturma
- Kalemîşinde Kullanılan Malzeme ve Teknikler

ANAHTAR KAVRAMLAR

- Yaprak
- Hasıylı
- Kompozisyon
- Tek İplik
- Çift İplik
- Standart Boyama
- Altın Tekniği

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. "Sanat doğanın sağ elidir" sözünün anlamını düşünerek sanatın doğadan ilham alması konusundaki düşüncelerinizi notlayarak yazınız.
2. "Sanatın amacı, ruhumuzu gündelik hayatın tozlarından temizlemektir." (Pablo Picasso) sözünü yorumlayarak sanata önem taşıdıkları ve en çok sevdiği konusundaki düşüncelerini sanatta paylaşınız.

Öğrenme biriminde neler öğreneceğinizi gösterir.

Öğrenme birimindeki temel kavramları gösterir.

Sayfadaki karekod taratılarak uygulamalı video içeriklerine ulaşabileceğinizi gösterir. Detaylı bilgi için <http://kitap.eba.gov.tr/KodSor.php?KOD=>

Uygulama çalışmalarına ait kontrol listesini gösterir.

Uygulama sayfalarını gösterir.

2. Öğrenme Birimi

Kanatlı Rûmî Çizimi Uygulaması Kontrol Listesi

Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi	
Ölçütler			Evet	Hayır
1. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.				
2. Malzemeleri masasında hazırladı.				
3. Eski kâğıdının altına A4 kâğıdını yerleştirdi.				
4. Daire şablonlu cetvelle büyük bir çember çizdi.				
5. Büyük çemberin etrafına çemberler çizdi.				
6. Çemberler yardımı ile kanatlı rûmî ana formunu oluşturdu.				
7. Kanatlı rûmî çizimini şablona uygun olarak yaptı.				
8. Kanatlı rûmîye iş bünyeler ekledi.				
9. Farklı formlarda kanatlı rûmîlerin çizimini, kurallarına uygun yaptı.				
10. Çalışmayı verilen sürede tamamladı.				
11. Çalışma alanını temizledi.				

Sencide rûmî; yalın veya kanatlı rûmînin sırtı sıra birleşmeye oluşan rûmî çeşididir (Görsel 2.10). Bütün rûmî çeşitlerinde olduğu gibi sencide rûmînin ölçüleri de kalemîş uygulanan yerin görüş mesafesine göre belirlenir. Görüş mesafesi arttıkça büyük, azaldıkça küçük çizilen sencide rûmî ana formu aynı kalacak şekilde iş bünyesi ve dış hatlı farklı şekillerde çizilebilen motiflerdendir (Çizim 2.69).

Görsel 2.10: Sencide rûmî, Selimye Camii

KELİME DEFTERİ
Ölçümüş, tartılmış, değeri şeye tam yerinde söylenmiş ölçülü söze sencide denir.

2.3. UYGULAMA Süre: 5 Ders Saati

AMAÇ
Sencide rûmî motifini çizmek.

GÖREV
İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kuralları dikkat ederek rûmî motif çizimlerinden sencide rûmî motifini çiziniz.

Kullanılacak Araç Gereçler

- A4 eski kâğıdı
- A4 kâğıdı
- 2B kuruşun kalem
- Hamur silgi
- Kalem taşı
- Daire şablonlu cetvel

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- Çeşitli hayvanların beden yapıları incelenmelidir.
- Bulunan tüm görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmaya aksatacak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol eğzersizi yapılması faydalıdır.

İşlem Basamakları

1. Malzemeleri masanızda hazırlayınız.
2. Kalemîşin ucunu sırtı olacak şekilde açınız.
3. Eski kâğıdının altına A4 kâğıdını yerleştiriniz.
4. Dik bir simetrik eksen çiziniz (Çizim 2.70).
5. Simetrik eksenine teğet iki çember çiziniz (Çizim 2.71).

Çizim 2.70: Simetrik eksen çizimi **Çizim 2.71: Çember**

3. SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ÖNEMLERİ

MEB MİLLÎ EĞİTİM VE TEKNİK EĞİTİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
GELENEKSEL SANATLAR İSELERİ ATÖLYE VE DERSLİKLERİNDE UYGULANACAK İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ÖNEMLERİ

Bu kitap, öğretmenler için atölyelerde uygulanacak iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini ve uygulamaları anlatmaktadır.

- **KİD (Kişisel Korunma Ekipmanı)**
Uygulamalar sırasında dikkat edilmesi gereken iş sağlığı ve güvenliği önlemleri, maske, gözlük ve eldiven kullanılması.
- **İş Sağlığı**
Uygulamaların kaliteyi artırma ve öğrencilerin öğrenme, gelişim ve öğrenme süreçlerini destekleme amacıyla kullanılacak iş sağlığı ve güvenliği kurallarıdır.
- **Yeni ve Zehirli Madde**
Uygulamalarda kullanılacak boyalar ve kalem materyalleri kullanırken dikkat edilmesi gereken önlemler alınmalıdır.
- **İşyeri Kuralları**
Uygulamaların gerçekleştirilmesi sırasında öğrencilerin işyeri kurallarına uyulması gerekmektedir.
- **Organik**
Uygulamaların gerçekleştirilmesi sırasında öğrencilerin öğrenme, gelişim ve öğrenme süreçlerini destekleme amacıyla kullanılacak iş sağlığı ve güvenliği kurallarıdır.
- **İş Sağlığı ve Güvenliği**
Uygulamaların gerçekleştirilmesi sırasında öğrencilerin öğrenme, gelişim ve öğrenme süreçlerini destekleme amacıyla kullanılacak iş sağlığı ve güvenliği kurallarıdır.
- **Applika**
Çalışma ortamına uygun malzeme ve teknik uygulamaların yapılması.
- **Malzeme ve İşletme**
Çalışma ortamına uygun malzeme, işletme ve bakım yapılması.
- **İş Sağlığı ve Güvenliği**
Uygulamaların gerçekleştirilmesi sırasında öğrencilerin öğrenme, gelişim ve öğrenme süreçlerini destekleme amacıyla kullanılacak iş sağlığı ve güvenliği kurallarıdır.

Konu anlatımlarını gösterir.

Kelime defterini gösterir.

Konu ile ilgili örnekleri gösterir.

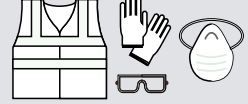
Genel sanatlar liseleri atölye ve dersliklerinde uygulanacak iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini gösterir.

MEB MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ GELENEKSEL SANATLAR LİSELERİ ATÖLYE VE DERSLİKLERİNDE UYGULANACAK İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ÖNLEMLERİ

Kitap içerisinde yer alan uygulamaları yaparken dikkat edilmesi gereken iş sağlığı ve güvenliği önlemleri ve açıklamaları aşağıda verilmiştir.

- **KKD (Koruyucu Kişisel Donanımlar)**

Uygulamalar esnasında dış etkenlerden korunmak için koruyucu önlük, maske, gözlük ve eldiven kullanılır.

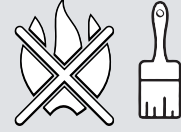
- **Alet Güvenliği**

Uygulamalarda kullanılacak tüm alet ve ekipmanların bakımı, güvenli şekilde kullanılması ve korunması sağlanır. Kesici ve delici aletlerin kullanımında iş güvenliği kurallarına uyulur.

- **Yanıcı ve Zararlı Maddeler**

Uygulamalarda kimyasal boyalar ve katkı maddeleri kullanılması hâlinde atölyede yanıcı maddeler bulunmaz.

- **Hijyen Kuralları**

Uygulama öncesinde, uygulama esnasında ve sonrasında hijyen kurallarına uyulur. Çalışma ortamının düzen ve temizliği sağlanır.

- **Ergonomi**

Uygulamalar sırasında atölyede ergonomik çalışma ortamı sağlanır. Masa, tezgâh ve sandalyelerin yüksekliği ayarlanır. Kullanılacak el aletlerinin el ergonomisine uygun olması sağlanır.

- **Vücut Sağlığı ve Egzersiz**

Uygulamalardan sonra vücut sağlığı için öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizleri yapılır.

- **Aydınlatma**

Çalışma ortamına uygun merkezî ve lokal aydınlatma yapılması sağlanır.

- **Havalandırma ve İklimlendirme**

Çalışma ortamına uygun ısıtma, havalandırma ve iklimlendirme sağlanır.

- **İş Sağlığı ve Güvenliği**

Uygulamalar esnasında, kurumun belirlediği tüm iş sağlığı ve güvenliği talimatlarına uyulur.

1. ÖĞRENME BİRİMİ

**KALEMİŞİ
SANATINDA
KULLANILAN
BİTKİSEL
MOTİFLERLE
KOMPOZİSYON**

KONULAR

- 1.1. Bitkisel Motif Çeşitleri
- 1.2. Kompozisyon Çeşitleri
- 1.3. Kompozisyon Uygulamaları

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Bitkisel Motif Çeşitleri (Yaprak, Penç, Goncagül, Hatâyî)
- Kurallarına Göre Kompozisyon Oluşturma
- Kalemşinde Kullanılan Malzeme ve Teknikler

ANAHTAR KAVRAMLAR

- Yaprak
- Hatâyî
- Penç
- Kompozisyon
- Tek İplik
- Çift İplik
- Standart Boyama
- Altın Tekniği

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. “Sanat doğanın sağ elidir.” sözünün anlamını düşünerek sanatçının doğadan ilham alması konusundaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. “Sanatın amacı, ruhumuzu gündelik hayatın tozlarından temizlemektir.” (Pablo Picasso) özdeyişini yorumlayarak sanatın insan hayatındaki yeri ve önemi konusunda düşüncelerinizi sınıfta paylaşınız.

1.1. BİTKİSEL MOTİF ÇEŞİTLERİ

Kalemişi (kalemkârî), binaların duvar, tavan, kubbe gibi alanlarına; sıva, ahşap, deri, mermer, taş ve bez gibi malzeme üzerine altın varak ve boya kullanarak kılı kalem adı verilen fırçalarla yapılan bezeme tarzıdır. Kalemişi sanatında kompozisyon tasarımı yapan ve uygulayan kişiye **nakkaş**, hazır kompozisyonu uygulayan kişiye ise **kalemkâr** adı verilir. Kalemişi uygulamalarında kalem adı verilen ince fırçalarla boyanan yüzeylere altın varak yapıştırılır (Görsel 1.1). Orta Asya'dan günümüze mimari bezemede kullanılan kalemişi sanatı, Osmanlı döneminde özellikle de "Klasik dönem" olarak ifade edilen 16-17. yüzyıllarda diğer sanat dallarımız gibi olgunlaşarak zirveye ulaşmıştır. Anadolu'daki dinî ve sivil mimari yapılardan, Boğaziçi yalılarında kadar farklı mekân ve ortamlarda uygulanan kalemişi sanatı, sabır, emek ve ustalık gerektirir. Nakkaşın fırçasından cami ve mescitlerin kubbe ve duvarlarındaki bezemelere yansıyan ve insan ruhuna hitap eden kalemişi sanatı, toplumun göz zevkini ve estetik anlayışını yansıtmaktadır (Görsel 1.2).

Görsel 1.2: Bitkisel motif çeşitleri, Edirne Eski Camii

Görsel 1.1: Bitkisel motif çeşitleri, Gazi Ahmet Paşa Camii müezzin mahfili tavanı

Kalemişi sanatında, geçmişten günümüze süregelen desenlerin oluşumunda tabiattan esinlenilmiştir. Tavan, duvar, kubbe, deri, kumaş, taş ve ahşap zeminler, bitkisel motifler ve farklı motif çeşitlerinin uygulanmasıyla süslenmiştir. Kalemişi sanatında kullanılan başlıca bitkisel motifler; yaprak, penç, goncagül ve hatâyî motifleridir. Tezyîni sanatlarında stilize edilerek kullanılan bu motifler, kalemişi sanatında da aynı şekilde kullanılmış, sadece uygulanan zemin gereği daha iri ve detaylı çizilmiştir.

Tezyîni sanatların tamamında bitkisel motiflerin tasarım prensipleri aynıdır. Kalemişi sanatında bu motiflerin zemine uygulama tekniği farklılık gösterir.

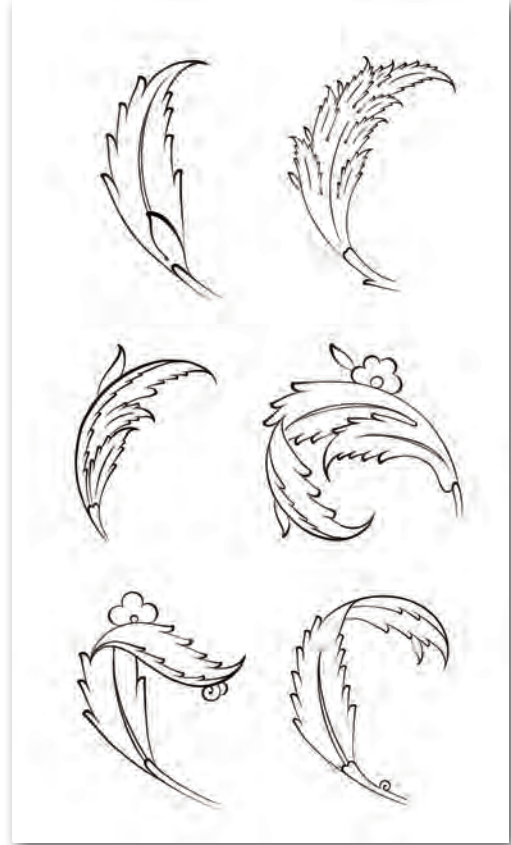
BİLGİ KUTUSU

Kalemişi kompozisyonları; Saray Nakkaşhânesi geleneği ile çizilen ve diğer klasik sanatlarla dönemsel uyum ve tarz bütünlüğü gösteren tasarımlardan oluşur. Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı'ya açılmasının etkisi ile Avrupa sanatında yaygın olan Barok ve Rokoko tarzı, Türk kalemişi sanatını da etkilemiştir.

1.1.1. Yaprak

Yaprak, tezyînî sanatların tamamında olduğu gibi kalemişi kompozisyonlarda da önemli bir motiftir. Bu motif, tabiata kattığı güzellik gibi kompozisyona da estetik kazandırır. Kalemişinde daha iri çizilen yaprak, diğer motiflerle ahenk içerisinde olmalıdır. Yaprığın kompozisyonda dağılımı, yönü, çeşitliliği, boyutları, sap birleşim yerleri uyumlu tasarlanmalı ve boyanmalıdır. Yaprak motifi, desende boşluk doluluk oranını dengeler ve penç, hatâyî, goncagül gibi diğer bitkisel motiflerin oluşumunda kullanılır. Yaprak motifi genel olarak sade, dişli, dilimli, katlanmış ve kıvrımlı yaprak olmak üzere beş çeşitten oluşur (Görsel 1.3). Bu yaprak çeşitlerinin ana formunu sade yaprak oluşturur.

Tezyînî sanatlarda, bitkisel motiflerin temeli olan yaprak motifi çeşitlerinin ana formunu oluşturan ve ayrıntı içermeden basit olarak çizilen yaprağa **sade yaprak** denir (Görsel 1.4).

Görsel 1.3: Çeşitli yaprak örnekleri

Görsel 1.4: Sade yaprak, Vâlide-i Atik Camii

Doğadaki dişli yapraklardan stilize edilen, dış hattı küçük sivri dilimlerle oluşturulan yaprağa **dişli yaprak** denir (Görsel 1.5). Dişlerin uç kısımları mini bir yaprak şeklindedir. Ana formu sade yaprakla oluşturulmuş farklı büyüklüklerdeki dilimlerle tasarlanan yaprağa **dilimli yaprak**, ana damar kısmından bükülerek ikiye katlanan yaprağa **katlanmış yaprak** denir (Görsel 1.6, Görsel 1.7). Uç kısmı aşağıya, yukarıya, sağa veya sola kıvrılmış, doğadaki kıvrılmış yaprakların stilize edilmesi ile oluşan yaprak ise **kıvrımlı yaprak** olarak adlandırılır (Görsel 1.8). Tüm yaprak çeşitleri, büyüklüğüne göre diş ve dilim eklenerek detaylandırılabilir.

Kompozisyon uygulamasında motiflerin etrafına tahrir veya nüanslı tahrir çekilir. Motiflerin sınırlarını belli edecek şekilde daha koyu bir renkte, ince olarak çekilen çizgiye **tahrir (kontür)** denir. Kalemli çizginin sonuna doğru dengeli bir şekilde hafiften sertte, sertten hafife doğru bastırarak elde edilen inceden kalına, kalından inceye doğru olan çizgiye ise **nüans** denir.

Görsel 1.5: Dişli yaprak, Gazi Ahmet Paşa Camii müezzin mahfilii tavanı

Görsel 1.6: Dilimli yaprak, Gazi Ahmet Paşa Camii müezzin mahfilii tavanı

Görsel 1.7: Katlanmış yaprak, Gazi Ahmet Paşa Camii müezzin mahfilii tavanı

Görsel 1.8: Kıvrımlı yaprak, Gazi Ahmet Paşa Camii müezzin mahfilii tavanı

1.1. UYGULAMA

Süre: 5 Ders Saati

YAPRAK ÇİZİMİ

AMAÇ

Yaprak motifini çizmek.

GÖREV

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallara dikkat ederek **yaprak çeşitlerini** çiziniz.

Kullanılacak Araç Gereçler

- A4 eskiz kâğıdı
- A4 kâğıdı
- 2B kurşun kalem
- Hamur silgi
- Kalemtraş
- Daire şablonlu cetvel

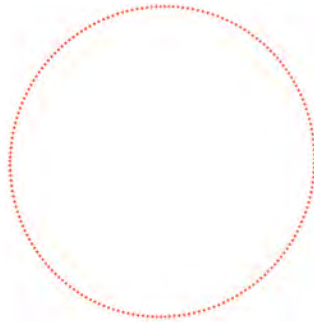
Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Konuyla ilgili görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Doğadaki yaprak örnekleri incelenmelidir.
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- Kitapta verilen örnek işlem sırası incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

I. SADE YAPRAK

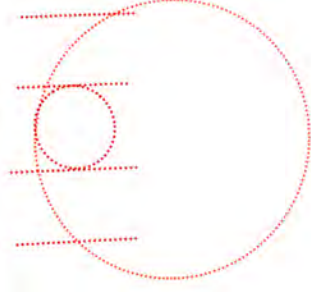
İşlem Basamakları

1. Malzemeleri masanızda hazırlayınız.
2. Kaleminizin ucunu sivri olacak şekilde açınız.
3. Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdınızı yerleştiriniz.
4. Kâğıdınıza kalemi bastırmadan daire şablonlu cetvelle bir çember çiziniz. Çember, yaprak çizimi çalışmalarınızda formu anlamanıza yardımcı olacaktır (Görsel 1.9).

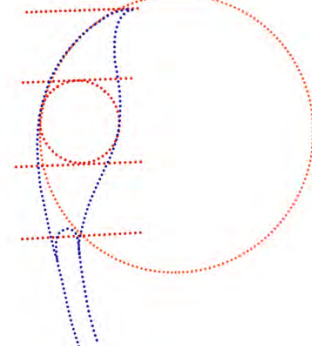

Görsel 1.9: Çember çizimi

5. Küçük bir çember ile bu çemberi esas alan dört paralel çizgi çiziniz (Görsel 1.10).
6. Hazırlamış olduğunuz şablonu esas alarak yaprağın taslağını oluşturunuz (Görsel 1.11).

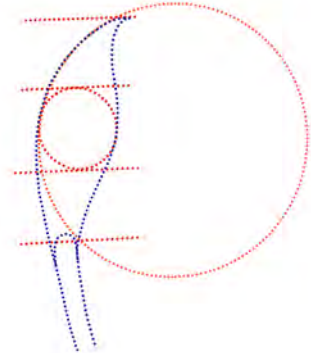

Görsel 1.10: Küçük çember çizimi

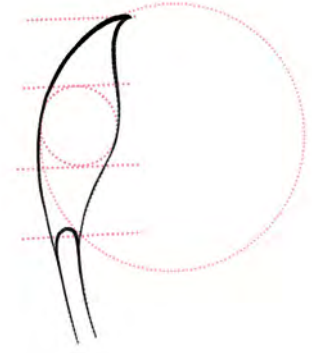

Görsel 1.11: Yaprak taslağı oluşturma

7. Yaprak taslağına dal çiziniz (Görsel 1.12).
8. Yaprak taslağını, dal kısmından başlayarak nüanslı (inceden kalına, kalından inceye doğru) bir şekilde kaleminizi hafiften sertte, sertten hafife doğru bastırarak çiziniz (Görsel 1.13).

Görsel 1.12: Dal çizimi

Görsel 1.13: Nüanslı yaprak çizimi

9. Çizdiğiniz yaprağın üzerine eskiz kâğıdınızı katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak motifi temize çekip tamamlayınız. Sade yaprak bütün yaprak çeşitlerinin temelini oluşturduğu için denemelerinizi çokça yaparak çiziminizi geliştiriniz (Görsel 1.14).

Görsel 1.14: Sade yaprak

II- DİŞLİ YAPRAK

İşlem Basamakları

1. Sade yapraktan bir ana form çiziniz (Görsel 1.15). Kaleminizin ucunu sivri olacak şekilde açınız.
2. Sade yaprağın gövde kısmını hafif kavisli çizgilerle üçe bölünüz (Görsel 1.16).

Görsel 1.15: Ana form çizimi

Görsel 1.16: Sade yaprağın gövdesini üçe bölme

3. Nüanslı bir şekilde yaprağın dalını çiziniz (Görsel 1.17).
4. Yaprağın her iki tarafından uçları ana forma değecek şekilde dişleri çiziniz. Dişlerin sade yaprak formuna benzemesine dikkat ediniz (Görsel 1.18).

Görsel 1.17: Dal çizimi

Görsel 1.18: Diş çizimi

5. Yaprağın orta kısmına damar çiziniz (Görsel 1.19).
6. Çizdiğiniz yaprağın üzerine eskiz kâğıdınızı katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak dişli yaprağı temize çekip tamamlayınız. Temize çekme esnasında çiziminizin nüanslı olmasına özen gösteriniz (Görsel 1.20).

Görsel 1.19: Damar çizimi

Görsel 1.20: Dişli yaprak

III- DİLİMLİ YAPRAK

İşlem Basamakları

1. Büyük bir sade yaprak çiziniz. Bu, dilimli yaprağın ana formunu oluşturacaktır (Görsel 1.21).
2. Sade yaprağın gövde kısmına hafif kavisli üç çizgi çiziniz (Görsel 1.22).

Görsel 1.21: Ana form çizimi

Görsel 1.22: Yaprakın gövdesine kavisli çizgi çizimi

3. Ana yaprağın iki tarafına, uçları eğri çizgilere değecek şekilde iri sade yapraklar yerleştiriniz. Bu sade yapraklar ana yaprağın dilimlerini oluşturur (Görsel 1.23).
4. Sade yapraklara ve ana yaprağın uç kısmına dişler ekleyerek dilimli yaprağın taslağını tamamlayınız (Görsel 1.24).

Görsel 1.23: Dilimleri belirleme

Görsel 1.24: Dilimleri detaylandırma

5. Yaprakın orta kısmına damar çiziniz (Görsel 1.25).
6. Çizdiğiniz yaprağın üzerine eskiz kâğıdınızı katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak dilimli yaprağı temize çekip tamamlayınız. Yaprakınızı nüanslara dikkat ederek çiziniz (Görsel 1.26).

Görsel 1.25: Damar çizimi

Görsel 1.26: Dilimli yaprak

IV- KIVRIMLI YAPRAK

İşlem Basamakları

1. Sade yaprak çiziniz. Bu, kıvrımlı yaprağın ana formunu oluşturacaktır (Görsel 1.27).
2. Damarlarıyla birlikte sade yaprağın ucundan ve uç kısmın biraz gerisinden iki kıvrımlı çizgiyi birleştiren yaprak formu çiziniz (Görsel 1.28).

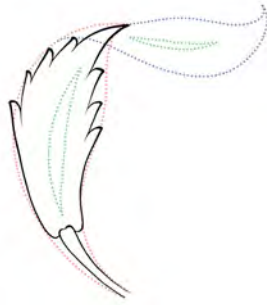

Görsel 1.27: Ana form çizimi

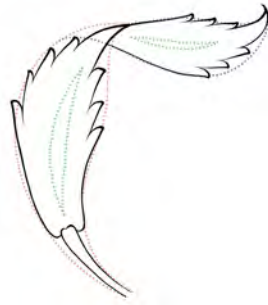

Görsel 1.28: Yaprak kıvrımı oluşturma ve damar çizimi

3. II. Uygulamaya göre sade yaprağın dişlerini ve dalını çiziniz (Görsel 1.29).
4. Yaprakın kıvrımlı kısmını dişli bir şekilde ve mavi çizgiyi dâhil etmeden çiziniz (Görsel 1.30).

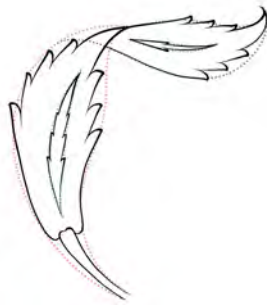

Görsel 1.29: Dal ve dişli yaprak çizimi

Görsel 1.30: Yaprak kıvrımının dişli çizimi

5. Yaprakın ve kıvrımının orta kısımlarına damar çiziniz (Görsel 1.31).
6. Çizdiğiniz yaprağın üzerine eskiz kâğıdınızı katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak kıvrımlı yaprağı temize çekip tamamlayınız. Yaprakınızı nüanslara dikkat ederek çiziniz (Görsel 1.32).

Görsel 1.31: Damar çizimi

Görsel 1.32: Kıvrımlı yaprak

V- KATLANMIŞ YAPRAK

İşlem Basamakları

1. Sade yaprak çiziniz. Bu şekil, katlanmış yaprağın ana formunu oluşturur (Görsel 1.33).
2. Yaprığın sırt kısmına yakın olacak şekilde yaprağın sapı ile ucunu birleştiren bir yay çiziniz. Bu yay ana gövdeyi yaklaşık olarak üçte bir oranında bölmelidir (Görsel 1.34).

Görsel 1.33: Ana form çizimi

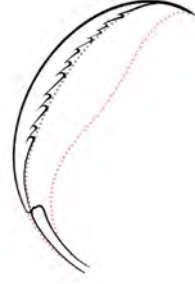

Görsel 1.34: Yaprak katının çizimi

3. Yaprığın dalını ve sırt kısmını nüanslı bir şekilde çiziniz (Görsel 1.35).
4. II. Uygulamaya göre nüanslı bir şekilde yaprağın dalını çiziniz ve kat kısmına irili ufaklı dişler ekleyiniz (Görsel 1.36).

Görsel 1.35: Dal ve sırt çizimi

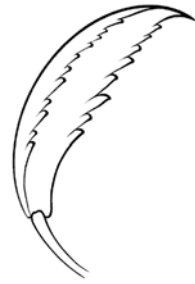

Görsel 1.36: Dal ve diş çizimi

5. Yaprığın diğer kısmına irili ufaklı dişler ekleyiniz (Görsel 1.37).
6. Çizdiğiniz yaprağın üzerine eskiz kâğıdınızı katlayınız veya yeni bir eskiz kâğıdı yerleştiriniz. Yaprığınızı nüanslara dikkat ederek çiziniz (Görsel 1.38).

Görsel 1.37: Diş çizimi

Görsel 1.38: Katlanmış yaprak

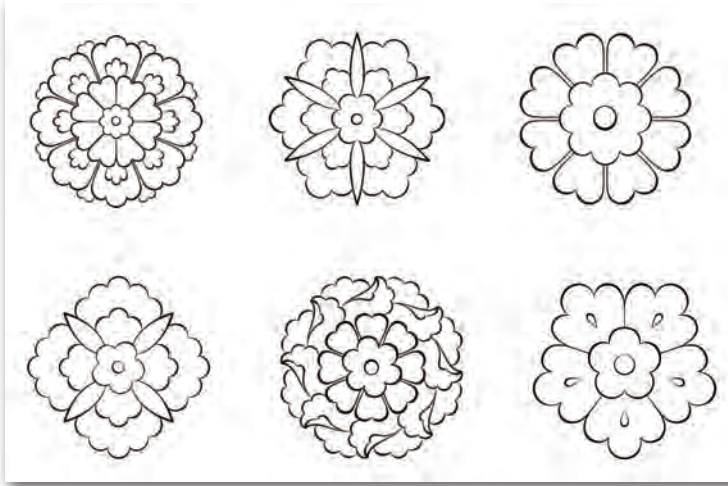
DEĞERLENDİRME

“Yaprak Çizimi Uygulaması” aşağıda verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Yaprak Çizimi Uygulaması Kontrol Listesi			
Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi
Ölçütler			
			Evet
			Hayır
1.		İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.	
2.		Sade yaprak çizimini şablona uygun olarak yaptı.	
3.		Dişli yaprak çizimini yaptı.	
4.		Dilimli yaprak çizimini yaptı.	
5.		Kıvrımlı yaprak çizimini yaptı.	
6.		Katlanmış yaprak çizimini yaptı.	
7.		Yeni yaprak tasarımları yaptı.	
8.		Yaprakları nüanslı olarak çizdi.	
9.		Çizilen yaprakları temize çekti.	
10.		Çalışmayı verilen sürede yaptı.	
11.		Çalışma alanını temizledi.	

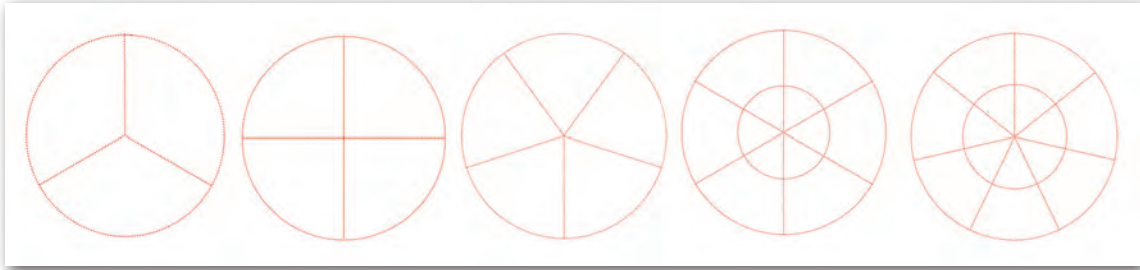
1.1.2. Penç

Çiçeğin kuşbakışı görüntüsünün stilize edilerek çizilmesiyle oluşan motife **penç** denir. Sap kısmı altta olan penç motifi, yaprakların bir merkezin etrafında daire şeklinde tasarımından oluşur (Görsel 1.39). Penç motifi, kompozisyonda anahtar görevi görür ve dalların kesişme noktalarında kullanılır.

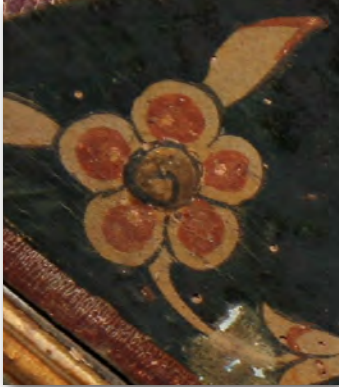
Görsel 1.39: Çeşitli penç örnekleri

Penç motifinin şekli dairedir. Pencin taç yaprak sayısına göre çember eş parçalara bölünür ve merkezden dışa doğru çizilir (Görsel 1.40). Taç yaprakların araları "dendan" diye adlandırılan çizgilerle tamamlanır. Penç motifi, çizim şekline göre yalın, katmerli ve çark-ı felek penç olmak üzere üç çeşitten oluşur.

Görsel 1.40: 1/3-4-5-6-7 simetrikli daire şablonları

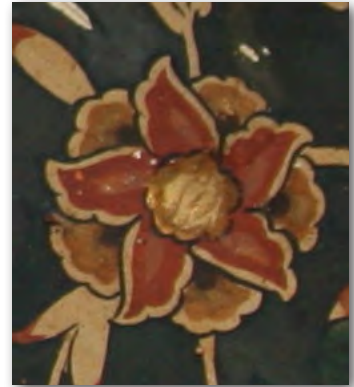
Tek katmandan oluşan penç motifine **yalın penç** denir (Görsel 1. 41). Sade, dişli, dilimli, kıvrımlı ve taç yaprakları kullanarak aynı merkezli farklı kalınlıkta katmanlarla oluşturulan penç çeşidine **katmerli penç** denir (Görsel 1. 42). Aynı yöne dönen, eğik ve kıvrımlı yapraklardan oluşan penç motifine **çark-ı felek penç** denir (Görsel 1. 43).

Görsel 1.41: Yalın penç, Vâlîde-i Atik Camii

Görsel 1.42: Katmerlipenç, Gazi Ahmet Paşa Camii müezzin mahfilî tavanı

Görsel 1.43: Çark-ı felek penç, Vâlîde-i Atik Camii

1.2. UYGULAMA

Süre: 3 Ders Saati

PENÇ ÇİZİMİ

AMAÇ

Penç motifini çizmek.

GÖREV

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallara dikkat ederek **penç çeşitlerini** çiziniz.

Kullanılacak Araç Gereçler

- A4 eskiz kâğıdı
- A4 kâğıdı
- 2B kurşun kalem
- 0.3 uçlu kalem
- Hamur silgi
- Kalemtraş
- Daire şablonlu cetvel
- Pergel

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- Doğadaki çiçek örnekleri üstten bakılarak incelenmelidir.
- Kitapta verilen örnek işlem sırası incelenmelidir.
- Bulunan tüm görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

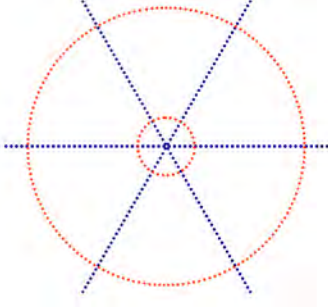
I. YALIN PENÇ

İşlem Basamakları

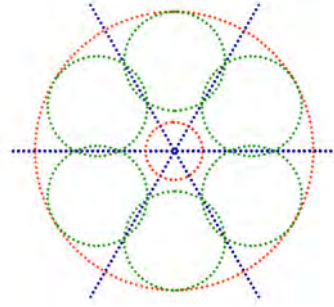
1. Malzemeleri masanızda hazırlayınız.
2. Kaleminizin ucunu sivri olacak şekilde açınız.
3. Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdınızı yerleştiriniz.

4. Pergel yardımıyla kâğıdınıza aynı merkezli iki çember çizin. Çemberleri altı eşit parçaya bölünüz. Bu işlem için hazır şablonları kullanabilirsiniz (Görsel 1.44). Pergelinizde 0.3 uçlu kaleminizi kullanınız.
5. Her parçanın içine bir çember yerleştiriniz. Bu çemberleri daire şablonlu cetvel yardımıyla veya elle çizebilirsiniz (Görsel 1.45).

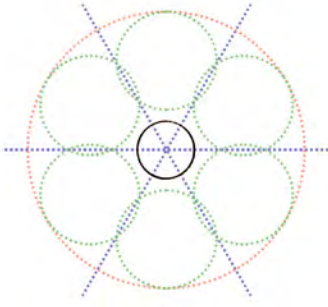

Görsel 1.44: Çember çizimi ve çemberi bölme

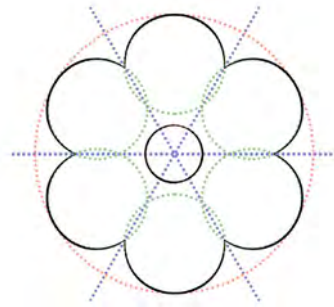

Görsel 1.45: Küçük çemberlerin çizimi

6. Ortadaki çemberi nüanslı bir şekilde çizin. Bu daire, çiçeğin merkezini oluşturacaktır (Görsel 1.46).
7. Küçük çemberlerin dış hattına çiçeğin taç yapraklarını çizin (Görsel 1.47).

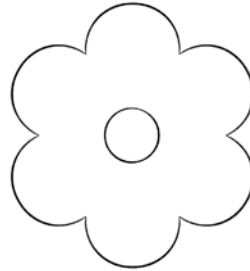

Görsel 1.46: Çiçek merkezinin çizimi

Görsel 1.47: Taç yaprakların çizimi

8. Eskiz kâğıdını katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak çiçeği nüanslarına dikkat ederek temize çekiniz. El becerisi kazanabilmek için şablon kullanmadan çizim alıştırmaları yapınız (Görsel 1.48).

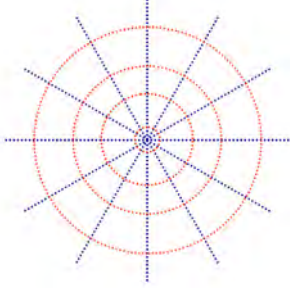
Görsel 1.48: Yalın penç

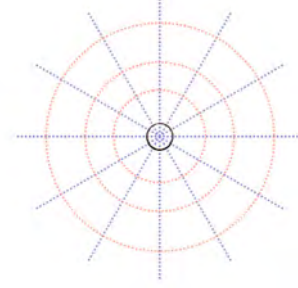
II- KATMERLİ PENÇ

İşlem Basamakları

1. Pergel yardımıyla kâğıdınıza aynı merkezli dört çember çiziniz. Çemberleri 12 eşit parçaya bölünüz. Pergelinizde 0.3 uçlu kaleminizi kullanınız (Görsel 1.49).
2. Merkezdeki çembere nüanslı bir şekilde çiziniz. Bu daire, çiçeğin merkezini oluşturacaktır (Görsel 1.50).

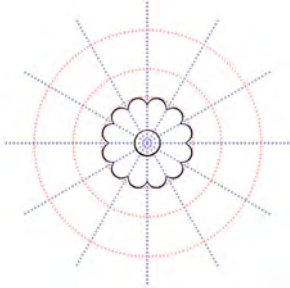

Görsel 1.49: İç içe çemberlerin çizimi ve bölünmesi

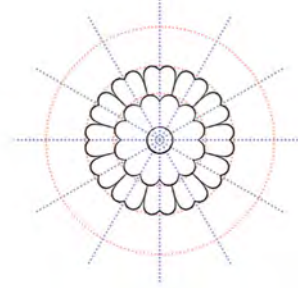

Görsel 1.50: Çiçek merkezinin çizimi

3. Çizdiğiniz şablonu kullanarak birinci katmanın taç yapraklarını (yalın penç uygulamasında yaptığınız gibi) nüanslı bir şekilde çiziniz (Görsel 1.51).
4. Çizdiğiniz şablonu kullanarak ikinci katmanın taç yapraklarını nüanslı bir şekilde çiziniz (Görsel 1.52).

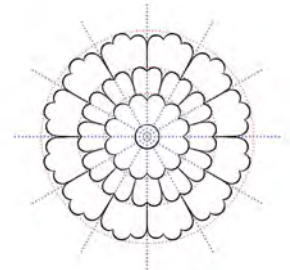

Görsel 1.51: Taç yaprak çizimi

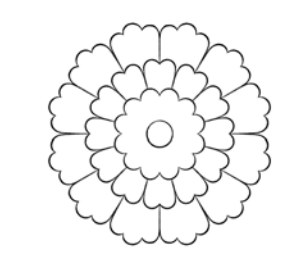

Görsel 1.52: Taç yaprak çizimi

5. Çizdiğiniz şablonu kullanarak üçüncü katmanın taç yapraklarını nüanslı bir şekilde çiziniz (Görsel 1.53).
6. Eskiz kâğıdını katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak çiçeği temize çekiniz. Çizimi tamamlama aşamasında nüanslara dikkat ediniz. El becerisi kazanabilmek için şablon kullanmadan çizim alıştırmaları yapınız (Görsel 1.54).

Görsel 1.53: Taç yaprak çizimi

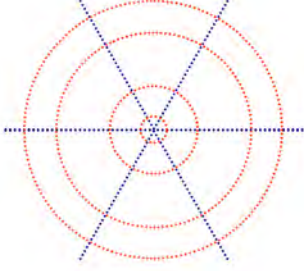

Görsel 1.54: Katmerli penç

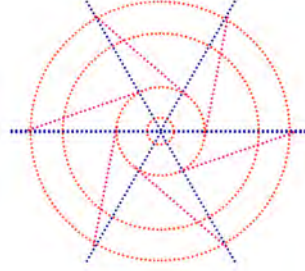
III- ÇARK-I FELEK PENÇ

İşlem Basamakları

1. Pergel yardımıyla kâğıdınıza aynı merkezli dört çember çiziniz. Çemberleri altı eşit parçaya bölünüz. Pergelinizde 0.3 uçlu kaleminizi kullanınız (Görsel 1.55).
2. İçteki ikinci çemberin simetri eksenini kesişim noktasından, en dıştaki çemberin simetri eksenini kesişim noktasına uzanan doğrular çiziniz (Görsel 1.56).

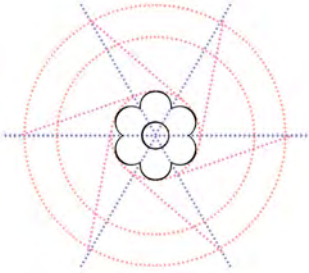

Görsel 1.55: İç içe çemberlerin çizimi ve bölünmesi

Görsel 1.56: Simetri eksenlerini birleştiren doğruların çizimi

3. Çizdiğiniz şablonu kullanarak çiçek merkezini ve birinci katmanın (yalın penç uygulamasında yaptığınız gibi) taç yapraklarını nüanslı bir şekilde çiziniz (Görsel 1.57).
4. Simetri eksenlerini birleştiren doğruların üzerine S şeklinde geniş kavisli çizgiler çiziniz. Bu çizgileri taç yapraklarla yay oluşturacak şekilde diğer yaprağın sırt kısmında birleştiriniz. V. Uygulamaya bakarak yaprakların kat kısımlarını çiziniz (Görsel 1.58).

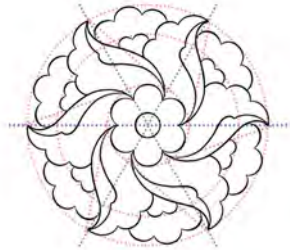

Görsel 1.57: Çiçek merkezi ve taç yaprak çizimi

Görsel 1.58: Taç yaprakların çark-ı felek şeklinde çizimi

5. Üçüncü ve dördüncü katmanlara nüanslı bir şekilde taç yapraklar çiziniz (Görsel 1.59).
6. Eskiz kâğıdını katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak çiçeği temize çekiniz. Çizimi tamamlama aşamasında nüanslara dikkat ediniz (Görsel 1.60).

Görsel 1.59: Taç yaprak çizimi

Görsel 1.60: Çark-ı felek penç

7. El becerisi kazanabilmek için şablon kullanmadan çizim alıştırmaları yapınız. Kitabınızdaki farklı motif çeşitlerini inceleyiniz. Farklı simetrik çark-ı felek alıştırmaları yapınız.

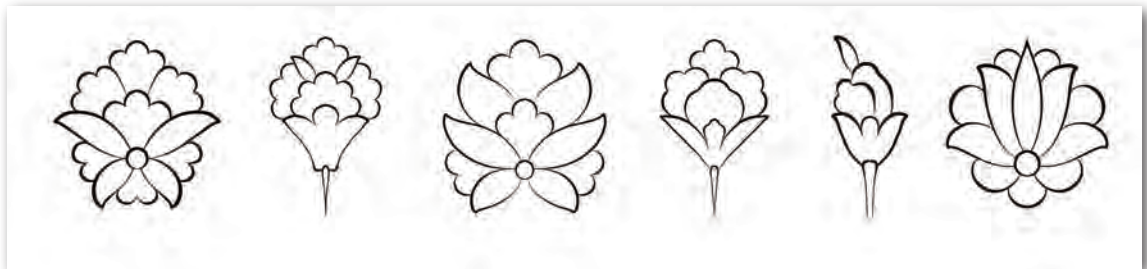
DEĞERLENDİRME

“Penç Çizimi Uygulaması” aşağıda verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Penç Çizimi Uygulaması Kontrol Listesi				
Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi	
Ölçütler			Evet	Hayır
1. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.				
2. Yalın penç çizimini şablona uygun olarak yaptı.				
3. Katmerli penç çizimini yaptı.				
4. Çark-ı felek penç çizimini yaptı.				
5. Katmerli penç tasarladı ve çizimini yaptı.				
6. Çark-ı felek penç tasarladı ve çizimini yaptı.				
7. Çalışmayı verilen sürede yaptı.				
8. Çalışma alanını temizledi.				

1.1.3. Goncagül

Açmamış bir çiçeğin boyuna kesitinin stilize edilmiş hâline **goncagül** denir. Basit ve az detaylı olan goncagül, daire veya oval form üzerine simetrik veya yarı simetrik tasarımlar (Görsel 1.61). Simetrik tasarlanan goncagül motifinin dikey yarısı çizildikten sonra ortasından katlanarak tamamlanır. Goncagül motifinin hatâyiden farkı meşimesinin küçüklüğüdür. Kalemişi sanatında goncagül motifi yaygın olarak kullanılmıştır (Görsel 1.62).

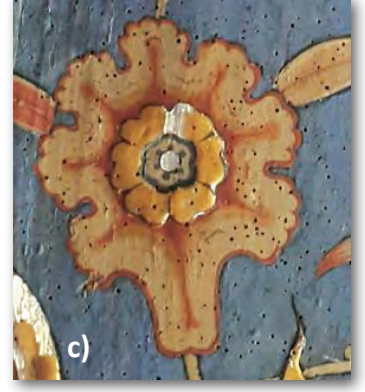

Görsel 1.61: Çeşitli goncagül örnekleri

KELİME DEFTERİ

Çiçeğin tohum kesesine **meşime** denir.

Görsel 1.62: (a,b,c) Goncagül örnekleri, Gazi Ahmet Paşa Camii müezzin mahfilı tavanı

1.3. UYGULAMA

Süre: 2 Ders Saati

GONCAGÜL ÇİZİMİ

AMAÇ

Goncagül motifini çizmek.

GÖREV

İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyararak **goncagül motifini** çiziniz.

Kullanılacak Araç Gereçler

- A4 eskiz kâğıdı
- A4 kâğıdı
- 2B kurşun kalem
- Hamur silgi
- Kalemtraş
- Daire şablonlu cetvel
- Pergel

Uygulama İçin Öneriler

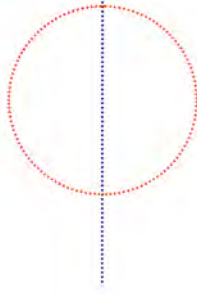
- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Doğadaki çiçeklerin goncaları incelenmelidir.
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- Kitapta verilen örnek işlem sırasına göre uygulanmalıdır.
- Bulunan görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

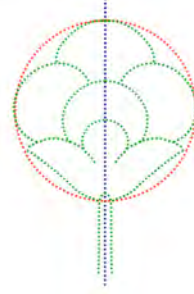
I. UYGULAMA

İşlem Basamakları

1. Malzemeleri masanızda hazırlayınız.
2. Kaleminizin ucunu sivri olacak şekilde açınız.
3. Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdınızı yerleştiriniz.
4. Pergel veya daire şablonlu cetvel yardımıyla bir çember çiziniz. Dikey bir çizgiyle çemberi iki eşit parçaya bölünüz (Görsel 1.63).
5. Taç yaprak ve çanak yaprakların formunu $\frac{1}{2}$ simetrisiyle çiziniz (Görsel 1.64).

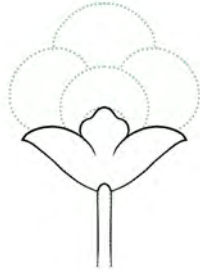

Görsel 1.63: Çember çizimi ve bölünmesi

Görsel 1.64: Taç ve çanak yaprak formlarının çizimi

6. Simetrik olacak şekilde iki tane nüanslı sade yaprak çiziniz. Bu iki yaprağın arasındaki açı ve buraya çizilecek taç yapraklar goncagül motifine göre farklılık gösterebilir (Görsel 1.65).
7. Tohum kısmını dendanlı ve nüanslı bir şekilde çiziniz (Görsel 1.66).

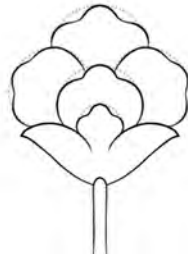

Görsel 1.65: Çanak yaprak çizimi

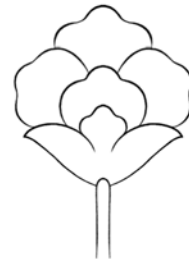

Görsel 1.66: Tohum kısmının çizimi

8. Taç yaprak kısımlarını dendanlı ve nüanslı bir şekilde çiziniz (Görsel 1.67).
9. Eskiz kâğıdını katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak çiçeği temize çekiniz (Görsel 1.68).

Görsel 1.67: Taç yaprak çizimi

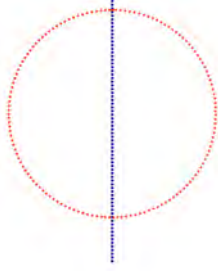

Görsel 1.68: Goncagül

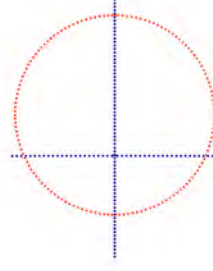
II. UYGULAMA

İşlem Basamakları

1. Malzemeleri masanızda hazırlayınız.
2. Kaleminizin ucunu sivri olacak şekilde açınız.
3. Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdınızı yerleştiriniz.
4. Pergel veya daire şablonlu cetvel yardımıyla bir çember çiziniz. Dikey bir çizgiyle çemberi iki eşit parçaya bölünüz (Görsel 1.69).
5. Çemberin dikey simetri eksenine 90 derecelik açıyla yatay bir doğru çizerek merkez noktayı oluşturunuz (Görsel 1.70).

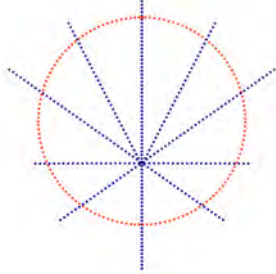
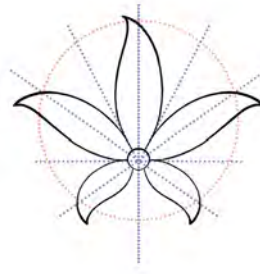

Görsel 1.69: Çember çizimi ve bölünmesi

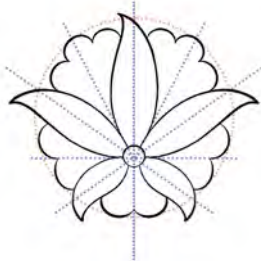
Görsel 1.70: Yatay doğru çizimi

6. Taç ve çanak yaprakların yerlerini belirlemek üzere merkez noktada kesişen $\frac{1}{2}$ simetrikli doğrular çiziniz (Görsel 1.71).
7. Nüanslı bir şekilde çiçek merkezini çiziniz. Doğru parçalarını esas alarak merkezden dış çembere uzanan taç ve çanak yapraklar ekleyiniz (Görsel 1.72).

Görsel 1.71: $\frac{1}{2}$ Simetrikli doğru çizimi

Görsel 1.72: Taç ve çanak yaprak çizimi

8. Dış çemberi esas alarak taç yaprakları dendanlı ve nüanslı bir şekilde çiziniz (Görsel 1.73).
9. Eskiz kâğıdını katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak çiçeği temize çekiniz (Görsel 1.74).

Görsel 1.73: Taç yaprak çizimi

Görsel 1.74: Goncagül

DEĞERLENDİRME

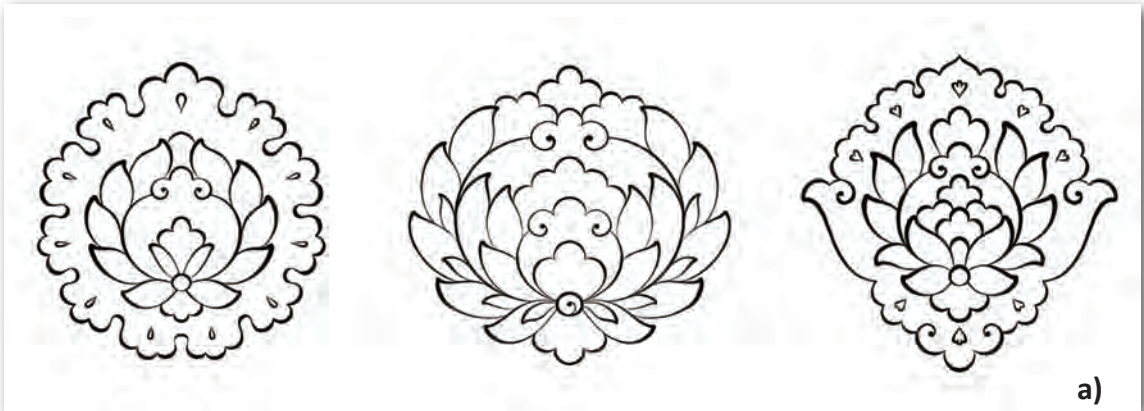
“Goncagül Çizimi Uygulaması” aşağıda verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Goncagül Çizimi Uygulaması Kontrol Listesi

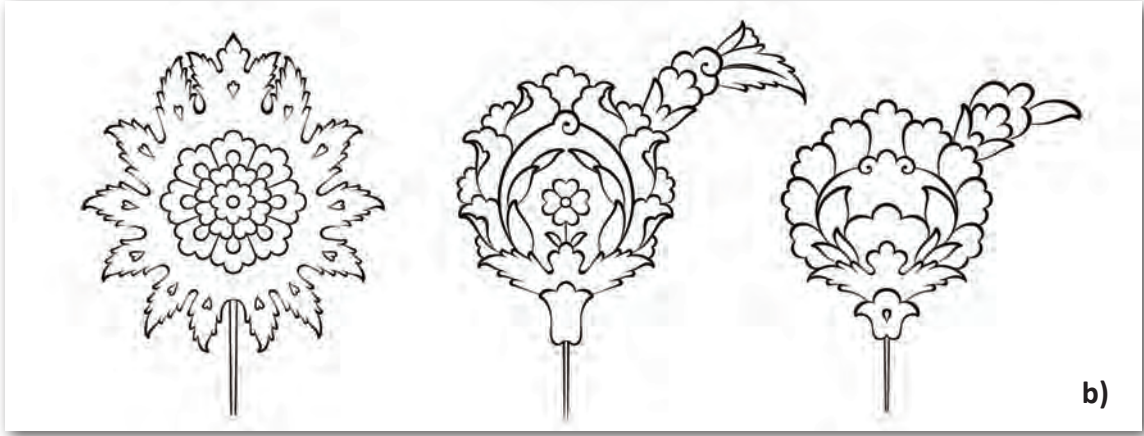
Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi	
Ölçütler			Evet	Hayır
1. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.				
2. Daire şablonlu cetvel kullandı.				
3. Goncagül motifini ½ simetrik çizimini yaptı.				
4. Goncagül motifini katlayarak tamamladı.				
5. Goncagül motifinden yeni tasarımlar yaptı.				
6. Nüanslarına dikkat ederek desen çizimini temize çekti.				
7. Çalışmayı verilen sürede yaptı.				
8. Çalışma alanını temizledi.				

1.1.4. Hatâyî

Hatâyî motifi, tezyînî sanatlarda kullanılan ana motiflerdendir. Motif, Doğu Türkistan’ın Hitay bölgesine nispetle hatâyî ismini almıştır. Açmış bir çiçeğin dikine kesitinin stilize edilmiş hâli olan hatâyî motifi, daire veya oval form üzerine simetrik veya yarı simetrik olarak tasarlanır. Motif, simetri ekseninden katlanarak çoğaltılır (Görsel 1.75, Görsel 1.76). Kalemişi sanatında hatâyî motifi yaygın olarak kullanılmıştır (Görsel 1. 77).

Görsel 1.75: Çeşitli hatâyî örnekleri

Görsel 1.76: Çeşitli hatâyî örnekleri

Görsel 1.77: (a,b,c) Çeşitli hatâyî örnekleri, Gazi Ahmet Paşa Camii müezzin mahfili tavanı

BİLGİ KUTUSU

Türk tezyînâtının bütün dallarında sanatçının derinliği ile en yüksek seviyede üsluplaştırılan hatâyî motifi belirli prensipler çerçevesinde tasarlanır. Kalemî sanatında da aynı prensipler geçerlidir ancak kalemî hatâyî motifi daha detaylı ve iri çizilir (Görsel 1.78). Mimari bezemenin en önemli motifi olan hatâyî motifinin iriliği ve detayı uygulanacak mekânın büyüklüğüne ve görülecek mesafeye göre değişir.

Görsel 1.78: Hatâyî, Selimiye Camii

1.4. UYGULAMA

Süre: 1 Ders Saati

HATÂYÎ ÇİZİMİ

AMAÇ

Hatâyî motifini çizmek.

GÖREV

İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyarak **hatâyî motifini** çiziniz.

Kullanılacak Araç Gereçler

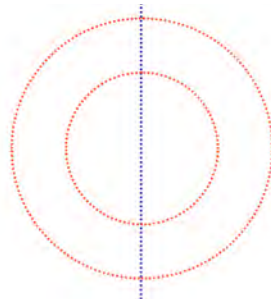
- A4 eskiz kâğıdı
- A4 kâğıdı
- 2B kurşun kalem
- 0.3 uçlu kalem
- Hamur silgi
- Kalemtraş
- Pergel
- Daire şablonlu cetvel

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- Kitapta verilen örnek işlem sırasına göre uygulanmalıdır.
- Bulunan tüm görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

İşlem Basamakları

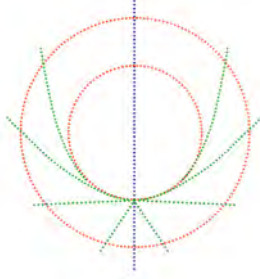
1. Malzemeleri masanızda hazırlayınız.
2. Kaleminizin ucunu sivri olacak şekilde açınız.
3. Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdınızı yerleştiriniz.
4. Kâğıdınıza aynı merkezli, dışarıdaki çember diğerinin yaklaşık 1,5 katı olacak şekilde iki çember çiziniz. Dikey bir çizgiyle çemberleri iki eşit parçaya bölünüz (Görsel 1.79).

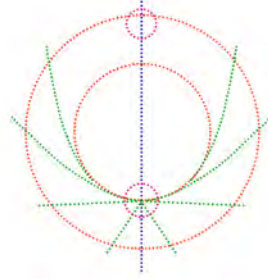
Görsel 1.79: Çember çizimi ve bölünmesi

5. İçteki çemberin altına çiçeğin taç ve çanak kısımlarını ayıracak teğet bir çizgi çiziniz. Yatay çizginin alt kısmını üç, üst kısmını beş parçaya bölerek taç ve çanak yaprakların yerlerini belirleyiniz (Görsel 1.80).
6. Çiçeğin merkez ve tepe noktasını belirleyiniz (Görsel 1.81).

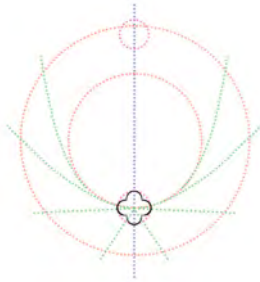

Görsel 1.80: Taç ve çanak yaprak yerlerini belirleme

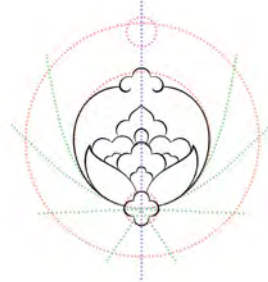

Görsel 1.81: Çiçeğin merkez ve tepe noktasını belirleme

7. Çiçeğin merkez noktasına dörtlü yalın penç çiziniz (Görsel 1.82).
8. Çiçeğin meşimesini (tohum kesesini) $\frac{1}{2}$ simetrisiyle çiziniz (Görsel 1.83).

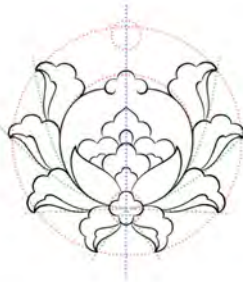

Görsel 1.82: Çiçek merkezinin çizimi

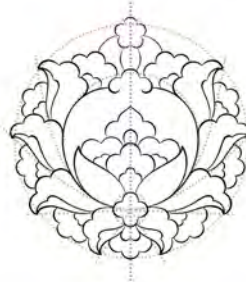

Görsel 1.83: Meşime çizimi

9. Merkez noktayı teğet geçen çizginin alt kısmına $\frac{1}{2}$ simetrikli çanak yaprakları, üst kısmına da taç yaprakları uç noktaları dış çembere değecek şekilde çiziniz. Bu yapraklar birbirine yakın ölçüde olmalıdır. Yaprakların merkez noktasından çıkmasına dikkat ediniz (Görsel 1.84).
10. Taç ve çanak yaprakların arasındaki boşlukları dış çembere değecek şekilde dendanlarla tamamlayınız. Tepe noktasına yalın penç çiziniz (Görsel 1.85).

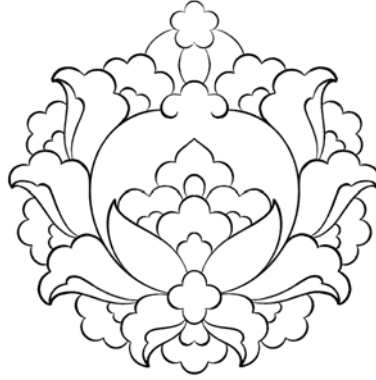
Görsel 1.84: Taç ve çanak yaprak çizimi

Görsel 1.85: Dendan çizimi

11. Eskiz kâğıdını katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak çiçeği temize çekiniz. Çizimi tamamlama aşamasında nüanslara dikkat ediniz (Görsel 1.86).

Görsel 1.86: Hatâyî

DEĞERLENDİRME

“Hatâyî Çizimi Uygulaması” aşağıda verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Hatâyî Çizimi Uygulaması Kontrol Listesi				
Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi	
Ölçütler			Evet	Hayır
1. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.				
2. Daire şablonlu cetvel kullandı.				
3. Hatâyî tasarımında yaprak çeşitlerini kullandı.				
4. Hatâyî motifini ½ simetrik olarak tasarladı.				
5. Simetri ekseninden katlayarak tamamladı.				
6. Nüanslarına dikkat ederek desen çizimini temize çekti.				
7. Çalışmayı verilen sürede yaptı.				
8. Çalışma alanını temizledi.				

BİLGİ KUTUSU

Osmanlı Devleti'nin yönetim merkezi olan Topkapı Sarayı'nda, 2020 yılında yürütülen restorasyon çalışmaları esnasında 1950'li yıllarda uygulanan betonarme sıva raspalanınca Kanûnî Sultan Süleyman dönemine ait olduğu tahmin edilen 500 yıllık "saz yolu" üslubuna ait bezemeler bulunmuştur. Kırmızı ve mavi renklerin ağırlıkta olduğu bu bezemelerde; simurg, ejder, bulut ve çiçek motifleri yer almaktadır. Taş yüzey üzerine uygulanan detaylı renkli bezemeler, sıva üzeri kalemîşi tekniğiyle yapılmıştır. Bu kalemîşi bezemelerin bütünüyle ortaya çıkarılması araştırmacılar ve sanatseverler tarafından heyecanla beklenmektedir (Görsel 1.87, Görsel 1.88).

Görsel 1.87: Kalemîşi saz yolu örnekleri, Topkapı Sarayı

Görsel 1.88: Kalemîşi saz yolu örnekleri, Topkapı Sarayı

1.2. KOMPOZİSYON ÇEŞİTLERİ

Kompozisyon, kelime anlamı olarak ayrı ayrı unsurların uyumlu bir şekilde bir araya getirilmesi demektir. Kalemişi sanatında, motiflerin belirli prensiplerle bir araya getirilmesi ile oluşan terkibe **kompozisyon** denir. Kalemişi bezeme sanatının ilk ve en önemli aşaması kompozisyon aşamasıdır. Kalemişi sanatının uygulanacağı yapıya, büyüklüğe, yüzeye ve tekniğe göre kompozisyon tasarımları farklılık gösterir. Kompozisyondaki detaylar tasarlanırken kalemişi uygulanan alanın ne kadar mesafeden görüleceği asla unutulmamalıdır.

Tezyînî sanatlarda kompozisyonlar, serbest ve simetrik olmak üzere iki başlık altında toplanabilir. Serbest kompozisyon, simetri içermeyen bağımsız kompozisyondur. Simetrik kompozisyon ise kaydırma veya katlama yöntemiyle çoğaltılabilen kompozisyondur. Simetrik kompozisyon kendi içinde düz simetrlili (Görsel 1.89), ters simetrlili (Görsel 1.90), akışkan (Görsel 1.91), merkezî (Görsel 1.92), ulama (Görsel 1.93) ve geometrik (Görsel 1.94) kompozisyon gibi çeşitlerden oluşur. Kalemişi sanatında bu kompozisyon çeşitlerinin tamamı kullanılır.

BİLGİ KUTUSU

Tezyînî sanatların tamamında kompozisyon tasarım prensipleri aynıdır. Kalemişi sanatında sadece uygulanan zemin ve uygulama teknikleri farklılık gösterir.

Görsel 1.89: Düz simetrlili kompozisyon, Vâlide-i Atik Camii

Görsel 1.90: Ters simetrlili kompozisyon, Vâlide-i Atik Camii

Görsel 1.91: Akışkan kompozisyon, Vâlide-i Atik Camii

Görsel 1.92: Merkezî kompozisyon, Edirne Üç Şerefeli Camii

Görsel 1.93: Ulama kompozisyon,
Vâlîde-i Atik Camii

Görsel 1.94: Geometrik kompozisyon,
Vâlîde-i Atik Camii

Kalemişi sanatında ana hatlarıyla kompozisyon tasarım aşamaları şunlardır:

- Tasarım yapılacak yüzeye uygun tasarım alanı belirlenir. Simetri eksenleri çizilir.
- Tasarımda kullanılacak simetriye göre birim alan belirlenir.
- Tasarım alanına dengeli bir şekilde kapalı form veya formlar yerleştirilerek paftalara ayrılır.
- Bitkisel motifleri yerleştirmek için helezon çizilir.
- Helezon üzerine 9. Sınıf Desen kitabındaki kompozisyon tasarım aşamalarına uygun olarak motifler yerleştirilir.
- Kompozisyon çizim kurallarına göre kaydırarak veya katlayarak desen çoğaltılır.

1.2.1. Tek İplik Kompozisyon

Motifleri birbirine bağlayan “S” şeklinde çizilen helezonlardan oluşan ve tek dal üzerine tasarlanan kompozisyona **tek iplik kompozisyon** denir. Tek iplik kompozisyon, tek daldan meydana gelen kompozisyonları ifade eder ve tek dal aynı zamanda iplik olarak adlandırılır. Dalga şeklinde olan ana daldan (iplikten) yan dallar çıkarılarak desen zenginleştirilir. Ana dala (ipliğe) yerleştirilen motiflerin bir akış içerisinde eşit aralıklarla tekrarlanmasıyla oluştuğu için bu kompozisyonlar simetriktir ve **akışkan kompozisyon** olarak adlandırılır.

Görsel 1.95: Tek iplik kompozisyon, II. Bayezid Camii

Tek iplik kompozisyonlarda iplik üzerinde tercih edilen motif grupları karıştırılmadan tek çeşit motif grubu kullanılır (Görsel 1.95). Örneğin; hatâyî motifinin devamında rûmî motifi aynı iplik üzerinde kullanılmaz. İstenirse kompozisyonda aralara bağımsız paftalar şeklinde farklı motif grupları serpiştirilir.

Tek iplik kompozisyonlar, kenar suyu ve ara suyu olarak tasarlanır. Kenar suyu olarak tasarlandığında seçilen motifler, daha iri ve detaylı tercih edilirken ara suyu olarak tasarlanan tek iplik kompozisyonlarda ise daha sade, küçük ve az ayrıntılı motifler tercih edilir.

Tek iplik kompozisyon tasarım aşamaları şunlardır:

- Tasarım alanı belirlenir.
- Birim alan belirlenir.
- Alan kare veya dikdörtgen ise köşeler kareye tamamlanır ve hesap dışı bırakılır.
- Alan cetvellere paralel şekilde ortadan ikiye bölünerek orta eksen alınır.
- Alan karelere bölünür.
- Yarım daireler ters düz şeklinde karelere yerleştirilir ve helezonlar oluşturulur.
- İpliğin üzerine dallar yerleştirilir.
- Dalların çıkış yerlerine motifler yerleştirilerek kapatılır.
- Yaprak motifleri espas dengesi gözetilerek yerleştirilir.
- Kompozisyon yuvarlak ise tasarımın her aşaması aynıdır sadece köşe dönüşleri yok sayılır.

1.5. UYGULAMA

Süre: 4 Ders Saati

TEK İPLİK KOMPOZİSYON ÇİZİMİ

AMAÇ

Tek iplik kompozisyon tasarımını çizmek.

GÖREV

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallara dikkat ederek bitkisel motiflerle **tek iplik kompozisyon** çizersiniz.

Kullanılacak Araç Gereçler

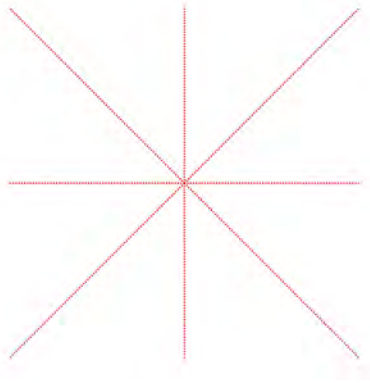
- A4 eskiz kâğıdı
- A4 kâğıdı
- 2B kurşun kalem
- 0.3 uçlu kalem
- Hamur silgi
- Kalemtraş
- Daire şablonlu cetvel
- Cetvel, gönye

Uygulama için Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- Kitapta verilen örnek işlem sırasına göre uygulanmalıdır.
- İmkân dâhilinde ilgili görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

İşlem Basamakları

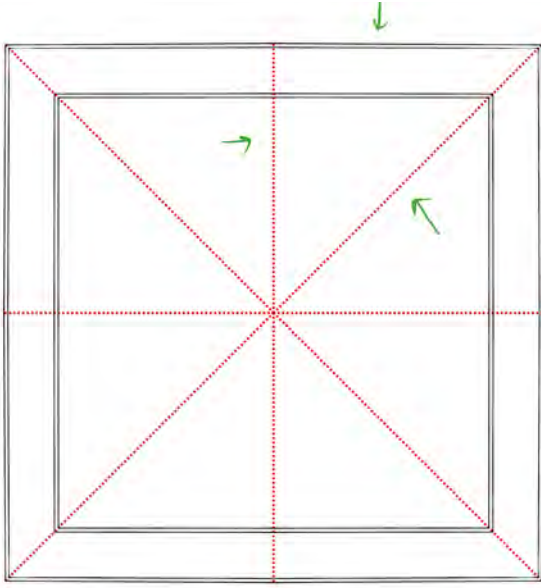
1. Çizim için malzemelerinizi masanızda hazırlayınız.
2. Eskiz kâğıdına merkezi aynı olacak şekilde iç içe iki kare çizersiniz, simetri ekseninden 8 eşit parçaya bölerek tasarım alanını belirleyiniz (Görsel 1.96).

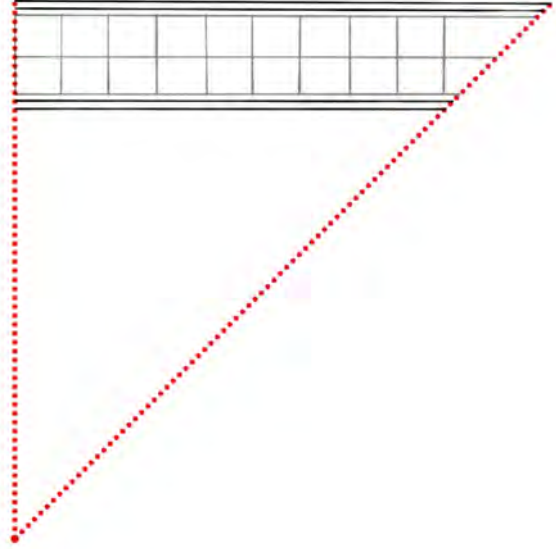
Görsel 1.96: Tasarım alanı

3. 8 eş parçaya böldüğünüz tasarım alanınının 1/8' lik bölümünü seçiniz (Görsel 1.97).
4. Birim alanı eşit karelere bölünüz (Görsel 1.98).

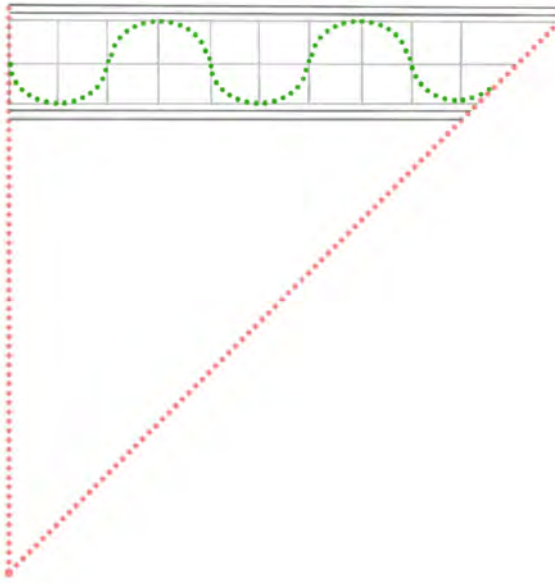

Görsel 1.97: 1/8 birim alan

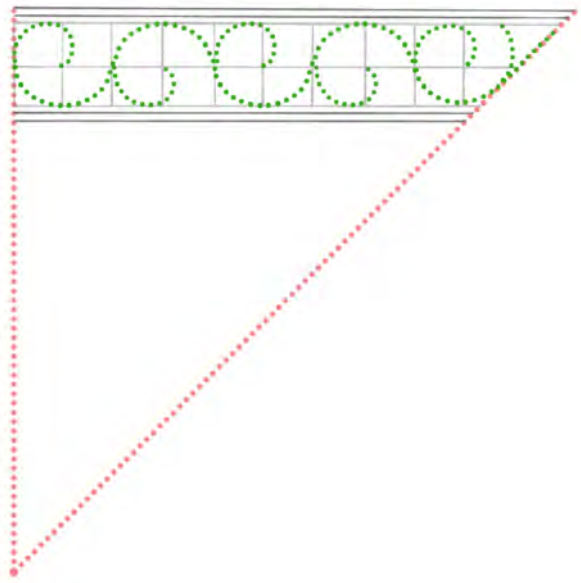

Görsel 1.98: Birim alanın karelere bölünmesi

5. Kare ölçülerine dikkat ederek yarım daire şeklini ters düz yerleştirerek çiziniz (Görsel 1.99).
6. Çizdiğiniz yarım dairelere kompozisyonun ipliğini oluşturacak olan helezonları yerleştiriniz (Görsel 1.100).

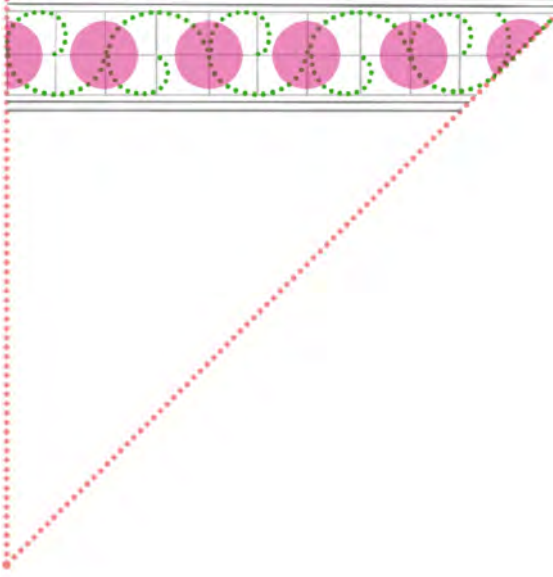
Görsel 1.99: Yarım daireleri yerleştirme

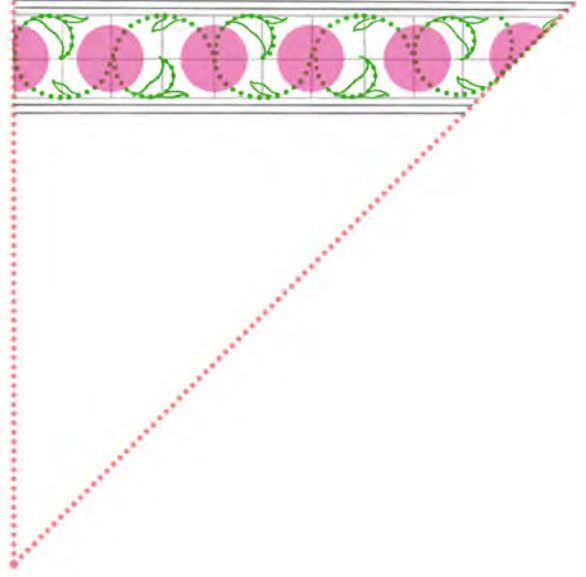
Görsel 1.100: Helezon yerleştirme

7. Kompozisyonun gidiş yönüne dikkat ederek motiflerin yerlerini belirleyiniz (Görsel 1.101).
8. Doluluk ve boşluk oranlarına dikkat ederek farklı ebatlardaki yaprak motiflerini dallar üzerine yerleştiriniz (Görsel 1.102).

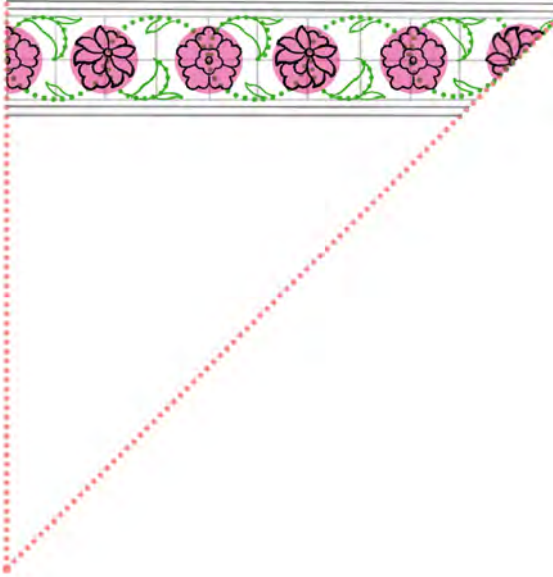

Görsel 1.101: Motif yerlerini belirleme

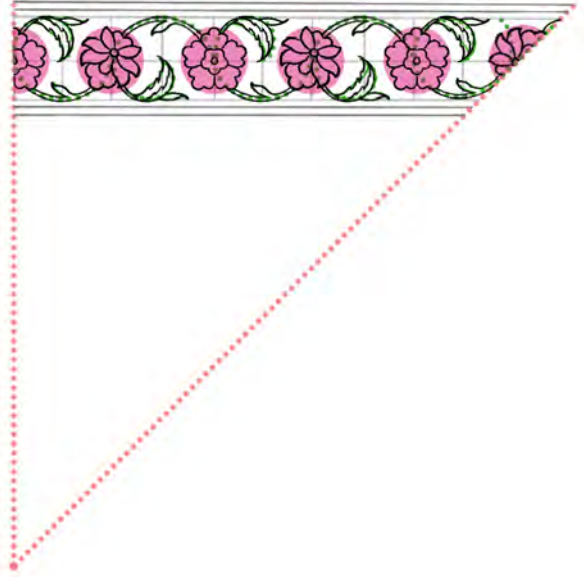

Görsel 1.102: Yaprak yerlerini belirleme

9. Önceki uygulamalarda tasarlamış olduğunuz bitkisel motifleri, hazırladığınız bu kurgunun üzerine yerleştiriniz. Bu aşamada motif yönü ile dal yönünün aynı olmasına dikkat ediniz (Görsel 1.103).
10. Nüanslarına dikkat ederek katlanmış yaprak ve sade yapraklar çiziniz (Görsel 1.104).

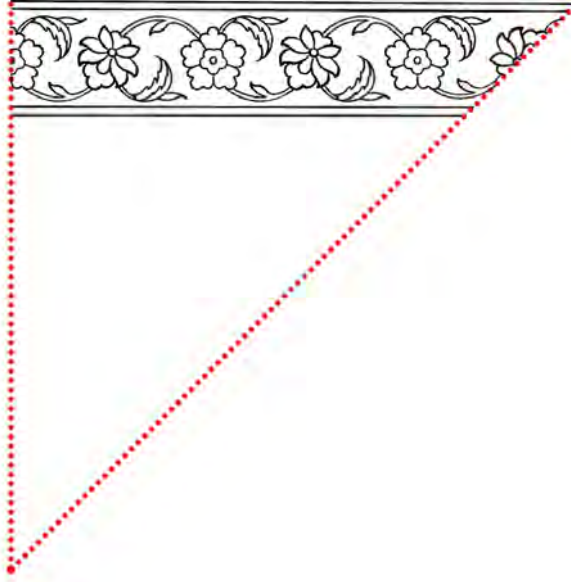
Görsel 1.103: Bitkisel motiflerin yerleştirilmesi

Görsel 1.104: Bitkisel motiflerin yerleştirilmesi

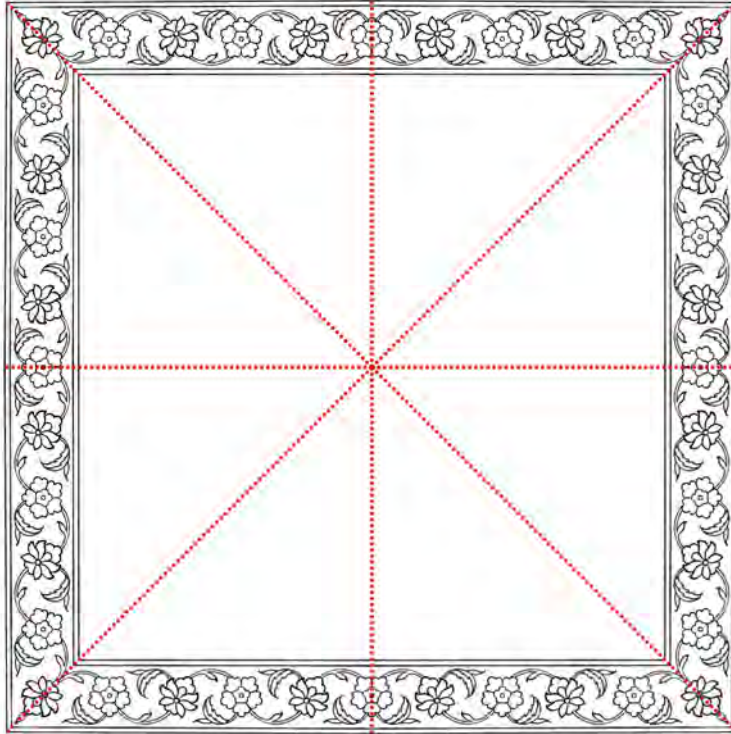

11. Kompozisyona yerleştirdiğiniz motifleri nüanslı bir şekilde çizerek birim alanı oluşturunuz (Görsel 1.105).

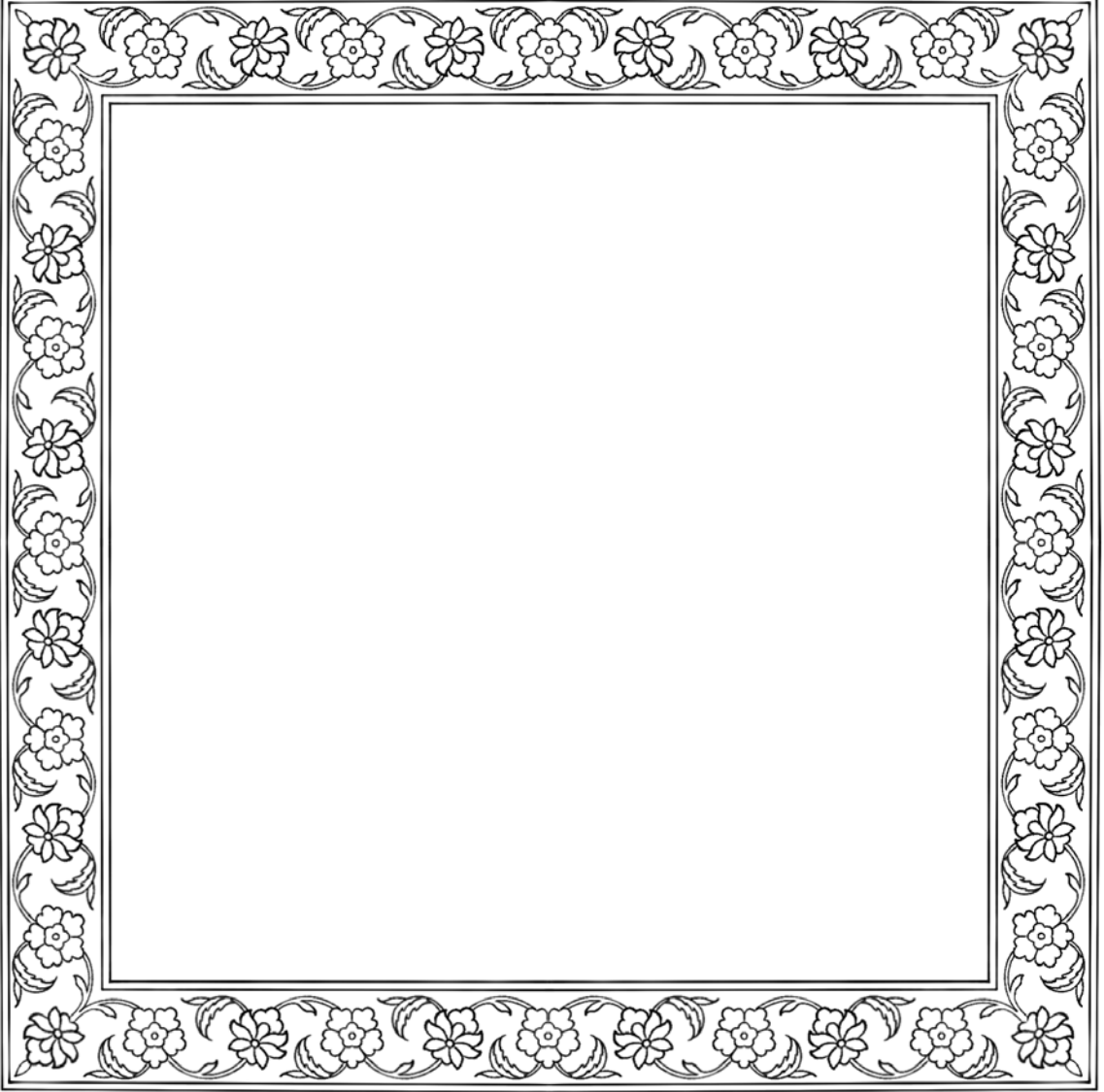
Görsel 1.105: Motif çizimi ve birim deseni oluşturma

12. Birim deseni simetri ekseninden katlama yöntemiyle çoğaltınız (Görsel 1.106).

Görsel 1.106: Birim deseni çoğaltma

13. Yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak bitkisel motiflerle tek iplik kompozisyonu temize çekiniz. Çizimi tamamlama aşamasında simetri eksenlerine ve nüanslara dikkat ediniz (Görsel 1.107).

Görsel 1.107: Bitkisel motiflerle tek iplik kompozisyon

DEĞERLENDİRME

“Bitkisel Motiflerle Tek İplik Kompozisyon Çizimi Uygulaması” aşağıda verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Bitkisel Motiflerle Tek İplik Kompozisyon Çizimi Uygulaması Kontrol Listesi			
Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi
Ölçütler			Evet
			Hayır
1.	İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.		
2.	Kompozisyonda kullanacağı penç motifini tasarladı.		
3.	Kompozisyonda kullanacağı hatâyî motifini tasarladı.		
4.	Aynı merkezli iki kare ölçüsü belirledi.		
5.	Ölçüyü eşit karelere böldü.		
6.	Karelere ters düz şekilde yarım daireler yerleştirdi.		
7.	Dallar ve yapraklar yerleştirdi.		
8.	Motifleri ipliğin gidiş yönüne doğru yerleştirdi.		
9.	Yarım çizdiği motif kâğıdını simetri ekseninden katlayarak kompozisyonu tamamladı.		
10.	Nüanslara dikkat ederek kompozisyonu temize çekti.		
11.	Çalışmayı verilen sürede yaptı.		
12.	Çalışma alanını temizledi.		

1.2.2. Çift İplik Kompozisyon

Çift iplik kompozisyon, iki helezon ipliğinin kaydırılarak yerleştirilmesiyle oluşan kompozisyonudur. Bu kompozisyonda dalga hareketi şeklinde iki ayrı iplik olduğundan iki ayrı motif grubu tercih edilebilir (Görsel 1.108, Görsel 1.109). Bir iplik rûmî motifler ile oluşturulurken diğer iplik, bitkisel motiflerle oluşturulabilir veya iki farklı bitkisel motif grubu birlikte kullanılabilir. Çift dala (ipliğe) yerleştirilen motiflerin bir akış içerisinde eşit aralıklarla tekrarlanmasıyla oluştuğu için bu kompozisyonlar simetrik ve **akışkan kompozisyon** olarak adlandırılır.

Görsel 1.108: Çift iplik kompozisyon, Kılıç Ali Paşa Camii

Çift iplik kompozisyonlar, hem ara suyu hem de kenar suyu olarak kullanılır (Görsel 1.110). Tek iplik kompozisyonda olduğu gibi çift iplik kompozisyon kenar suyu olarak tasarlandığında seçilen motifler daha iri ve detaylı uygulanır. Ara suyu olarak tasarlanan çift iplik kompozisyonlarda ise motifler daha sade, küçük ve az ayrıntılı çizilir.

Görsel 1.109: Çift iplik kompozisyon, Vâlîde-i Atik Camii

Görsel 1.110: Çift iplik kompozisyon, Vâlîde-i Atik Camii

Çift iplik kompozisyon tasarım aşamaları şunlardır:

- Tasarım alanı belirlenir.
- Birim alan belirlenir.
- Alan kare veya dikdörtgen ise köşeler kareye tamamlanır ve hesap dışı bırakılır.
- Alan cetvellere paralel şekilde ortadan ikiye bölünerek orta eksenini alınır.
- Alan karelere bölünür.
- Yarım daireler ters düz şeklinde karelere yerleştirilir ve birinci helezon ipliği oluşturulur.
- Bir kare kaydırılarak tekrar ters düz şeklinde yarım daireler yerleştirilir ve ikinci helezon ipliği oluşturulur.
- İpliklerin üzerine dallar yerleştirilir.
- Dallarin çıkış yerlerini motifler yerleştirilerek kapatılır.
- Yaprak motifleri espas dengesi gözetilerek yerleştirilir.
- İkinci ipliğin motifleri yerleştirilir.
- Kompozisyon yuvarlak ise tasarımın her aşaması aynıdır sadece köşe dönmeler yok sayılır.

1.6. UYGULAMA

Süre: 4 Ders Saati

ÇİFT İPLİK KOMPOZİSYON ÇİZİMİ

AMAÇ

Çift iplik kompozisyon tasarımını çizmek.

GÖREV

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallarına uyarak bitkisel motiflerle **çift iplik kompozisyon** çiziniz.

Kullanılacak Araç Gereçler

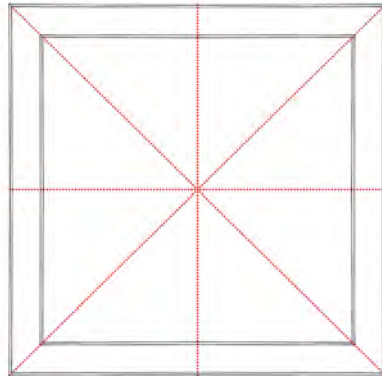
- A4 eskiz kâğıdı
- A4 kâğıdı
- 2B kurşun kalem
- Hamur silgi
- Kalemtraş
- Daire şablonlu cetvel
- Cetvel, gönye

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitabınızda verilen bilgiler incelenmelidir.
- Kitapta verilen örnek işlem sırası incelenmelidir.
- İmkân dâhilinde ilgili görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

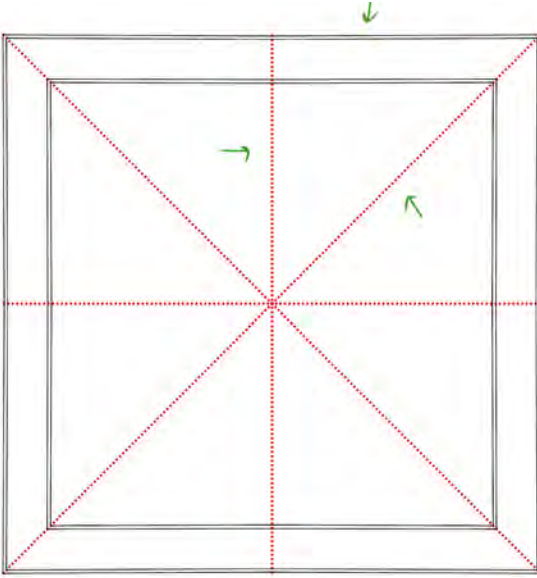
İşlem Basamakları

1. Çizim için malzemelerinizi masanızda hazırlayınız.
2. Eskiz kâğıdına merkezi aynı olacak şekilde iç içe iki kare çiziniz, simetri ekseninden 8 eşit parçaya bölerek tasarım alanını belirleyiniz (Görsel 1.111).

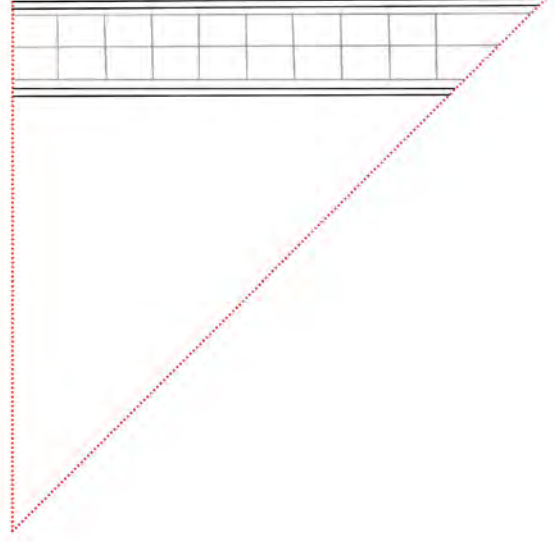

Görsel 1.111: Tasarım alanı

3. 8 eş parçaya böldüğünüz tasarım alanınının 1/8' lik bölümünü seçiniz (Görsel 1.112).
4. Birim alanı eşit karelere bölünüz (Görsel 1.113).

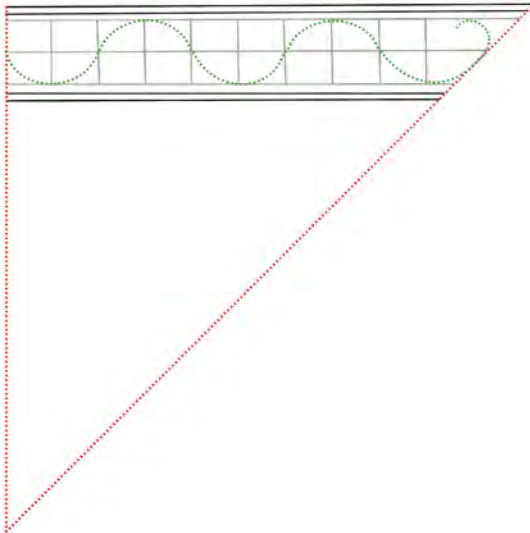

Görsel 1.112: 1/8 birim alan

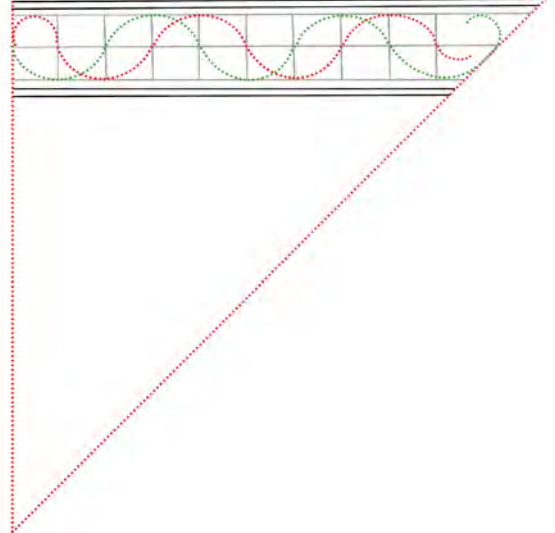

Görsel 1.113: Birim alanın karelere bölünmesi

5. Kare ölçülerine dikkat ederek yarım daire şeklini ters düz yerleştirerek çiziniz (Görsel 1.114).
6. Bir kare kaydırarak tekrar ters düz şekilde yarım daireleri yerleştiriniz (Görsel 1.115).

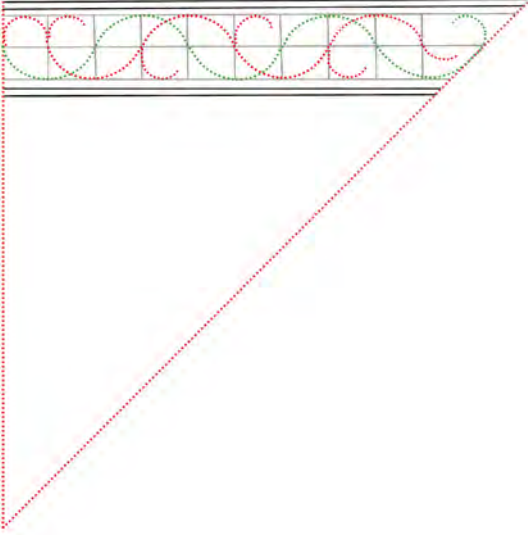
Görsel 1.114: Yarım daireleri yerleştirme

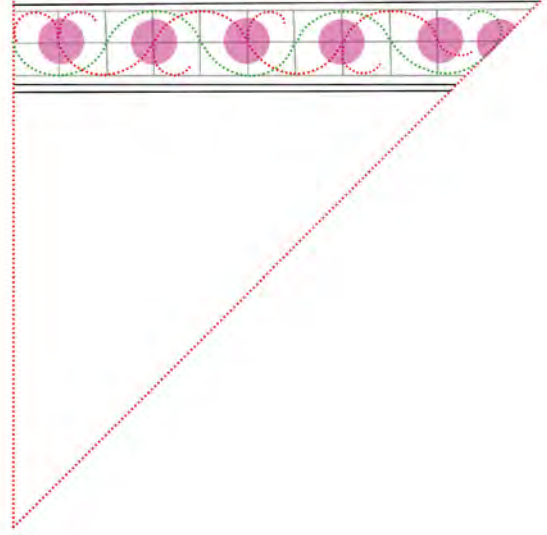
Görsel 1.115: Yarım daireleri yerleştirme

7. Çizdiğiniz yarım dairelere kompozisyonun ipliğini oluşturacak olan helezonları yerleştiriniz (Görsel 1.116).
8. Kompozisyonun gidiş yönüne dikkat ederek motiflerin yerlerini belirleyiniz (Görsel 1.117).

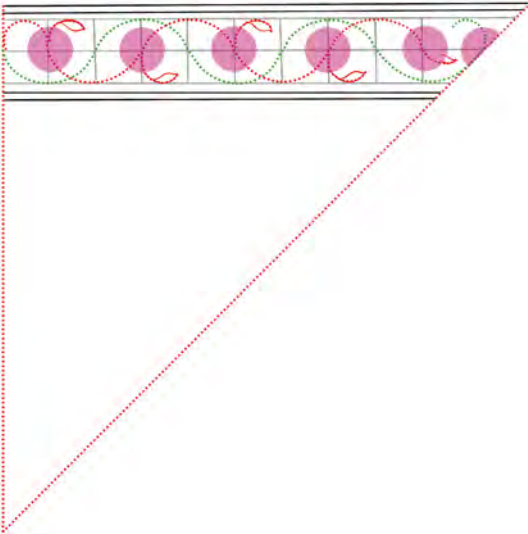

Görsel 1.116: Helezon yerleştirme

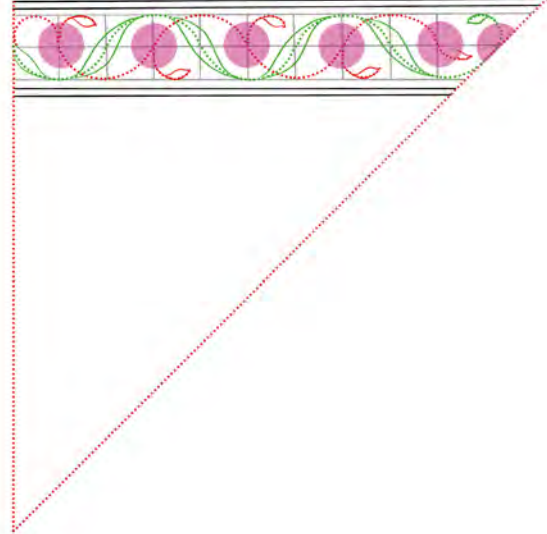

Görsel 1.117: Motif yerlerini belirleme

9. Doluluk ve boşluk oranlarına dikkat ederek farklı ebatlardaki yaprak motiflerini dallar üzerine yerleştiriniz (Görsel 1.118).
10. İkinci dal üzerine iri yaprak formu yerleştiriniz (Görsel 1.119).

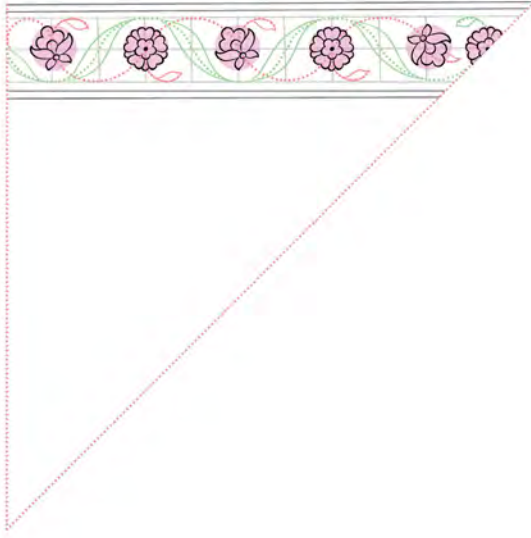
Görsel 1.118: Yaprak yerlerini belirleme

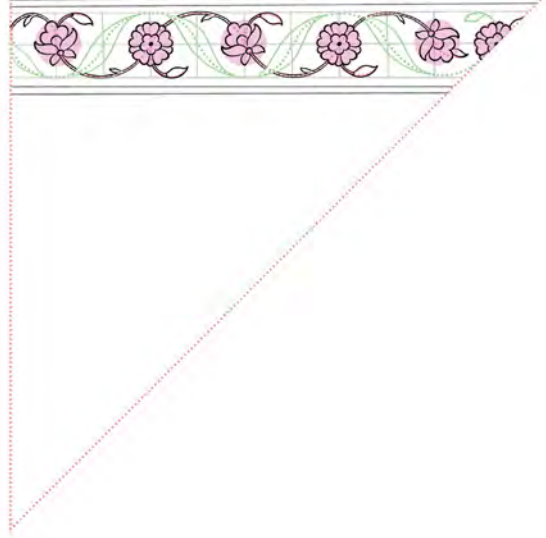
Görsel 1.119: Yaprak formu

11. Önceki uygulamalarda tasarlamış olduğunuz bitkisel motifleri hazırladığınız bu kurgunun üzerine yerleştiriniz. Bu aşamada motif yönü ile dal yönünün aynı olmasına dikkat ediniz (Görsel 1.120).
12. Nüanslarına dikkat ederek sade yaprak çiziniz (Görsel 1.121).

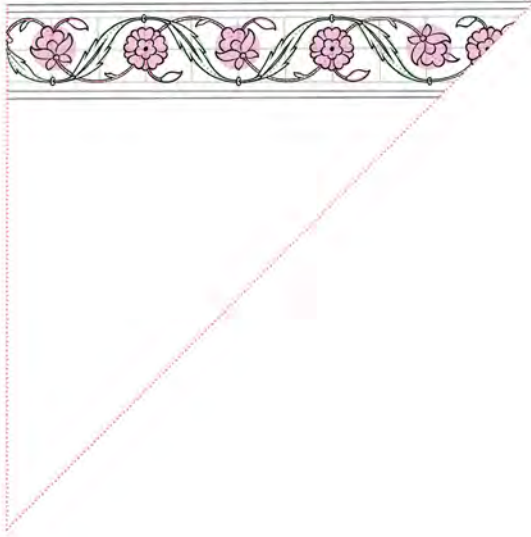

Görsel 1.120: Motiflerin yerleştirilmesi

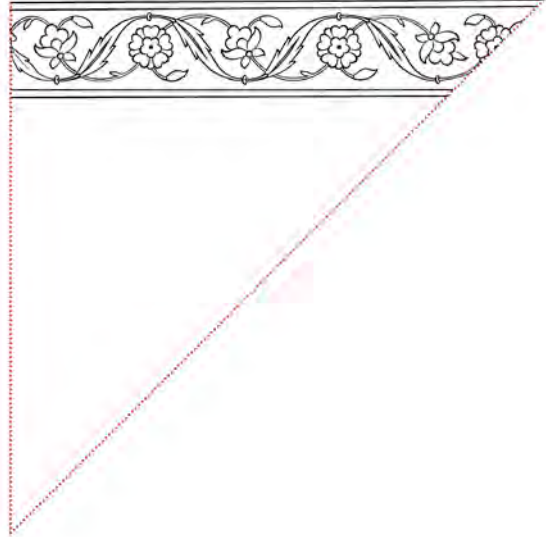

Görsel 1.121: Yaprak çizimi

13. İkinci ipliğe nüanslarına dikkat ederek dişli yapraklar çiziniz (Görsel 1.122).
14. Kompozisyona yerleştirdiğiniz motifleri nüanslı bir şekilde çizerek birim alanı oluşturunuz (Görsel 1.123).

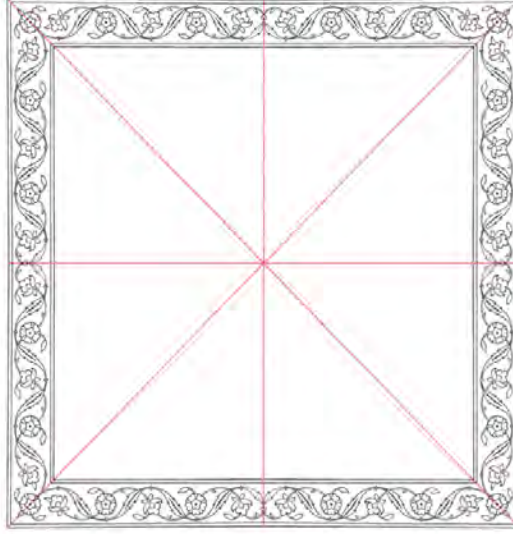
Görsel 1.122: Yaprak çizimi

Görsel 1.123: Birim deseni oluşturma

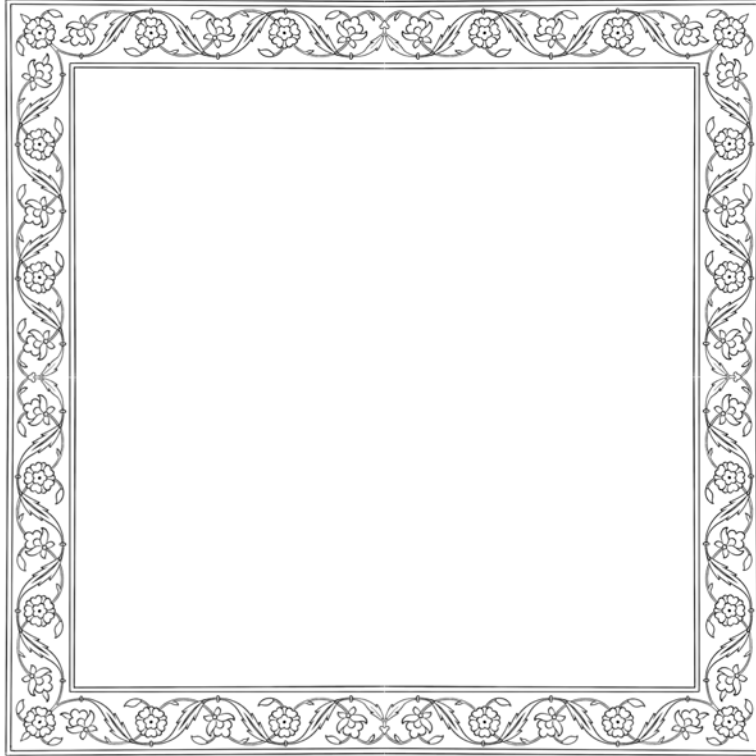

15. Birim deseni simetri eksenlerinden katlama yöntemiyle çoğaltınız (Görsel 1.124).

Görsel 1.124: Birim deseni çoğaltma

16. Yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak bitkisel motiflerle çift iplik kompozisyonu temize çekiniz. Çizimi tamamlama aşamasında simetri eksenlerine ve nüanslara dikkat ediniz (Görsel 1.125).

Görsel 1.125: Bitkisel motiflerle çift iplik kompozisyon

DEĞERLENDİRME

“Bitkisel Motiflerle Çift İplik Kompozisyon Çizimi Uygulaması” aşağıda verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Bitkisel Motiflerle Çift İplik Kompozisyon Çizimi Uygulaması Kontrol Listesi				
Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi	
Ölçütler			Evet	Hayır
1.		İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.		
2.		Kompozisyonda kullanacağı penç motifini tasarladı.		
3.		Kompozisyonda kullanacağı hatâyî motifini tasarladı.		
4.		Aynı merkezli iki kare ölçüsü belirledi.		
5.		Ölçüyü eşit karelere böldü.		
6.		Karelere ters düz şeklinde yarım daireler yerleştirdi.		
7.		Karelere ters düz şeklinde kaydırarak tekrar yarım daireler yerleştirdi.		
8.		Dallar ve yapraklar yerleştirdi.		
9.		İkinci ipliği iri bir yaprak motifinden oluşturdu.		
10.		Motifleri ipliğin gidiş yönüne doğru yerleştirdi.		
11.		Katlayarak kompozisyonu tamamladı.		
12.		Nüanslara dikkat ederek kompozisyonu temize çekti.		
13.		Çalışmayı verilen sürede yaptı.		
14.		Çalışma alanını temizledi.		

1.2.3. Simetrik Kompozisyon

Simetri eksenlerinden kaydırma veya katlama yöntemiyle çoğaltılabilen tasarımlara **simetrik kompozisyon** denir (Görsel 1.126). Alanın büyüklüğüne göre birim desen ve teknikleri değişir. Simetrik kompozisyon, çizim kolaylığı ve her motif grubu için uygun olması itibarıyla tasarımlarda çok tercih edilir.

Görsel 1.126: Simetrik kompozisyon, Selimiye Camii

Simetrik kompozisyon tasarım aşamaları şunlardır:

- Tasarım alanı belirlenir.
- Tasarım alanı simetri eksenleri çizilerek eşit parçalara bölünür.
- Birim alan belirlenir.
- Birim alana helezon yerleştirilir.
- Helezon üzerine motifler yerleştirilir.
- Birim alan kaydırma veya katlama yöntemiyle çoğaltılarak kompozisyon tamamlanır.

DİKKAT

Kaydırma veya katlama tekniği ile birim deseni çoğaltırken motiflerin formlarını bozmadan çizmek gerekir çünkü yapılan ufak bir çizim hatası, her çoğaltma işleminde artarak devam eder ve kompozisyonun simetrisini bozar.

1.7. UYGULAMA

Süre: 4 Ders Saati

DÜZ SİMETRİLİ KOMPOZİSYON ÇİZİMİ

AMAÇ

Düz simetrik kompozisyon tasarımını çizmek.

GÖREV

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallara uyararak bitkisel motiflerle **düz simetrik kompozisyon** çiziniz.

Kullanılacak Araç Gereçler

- A4 eskiz kâğıdı
- A4 kâğıdı
- 2B kurşun kalem
- Hamur silgi
- Kalemtraş
- Daire şablonlu cetvel

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- Kitapta verilen örnek işlem sırası incelenmelidir.
- İmkân dâhilinde ilgili görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

İşlem Basamakları

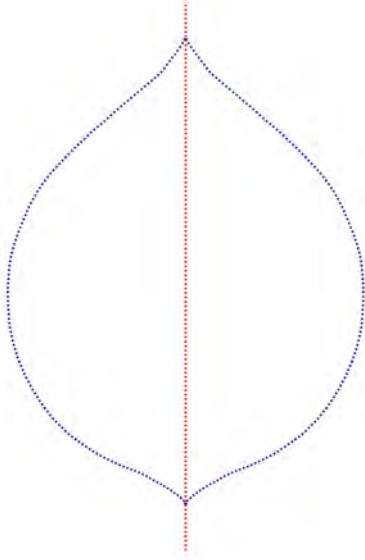
1. Çizim için malzemelerinizi masanızda hazırlayınız.
2. Dikey bir simetri ekseni çiziniz (Görsel 1.127).

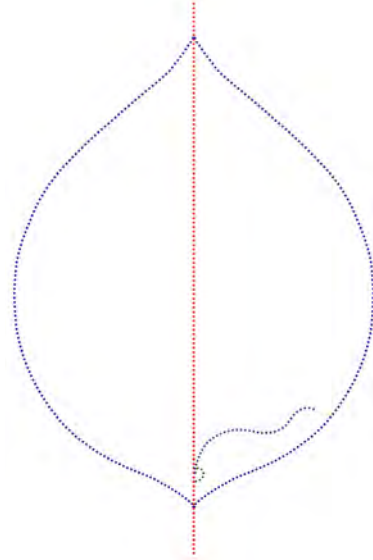
Görsel 1.127: Simetri ekseni

3. $\frac{1}{2}$ simetrikli şemse formu çizerek tasarım alanını oluşturunuz (Görsel 1.128).
4. Simetri eksenini üzerine yarım daire çizerek kompozisyonun başlangıç noktasını oluşturunuz (Görsel 1.129).

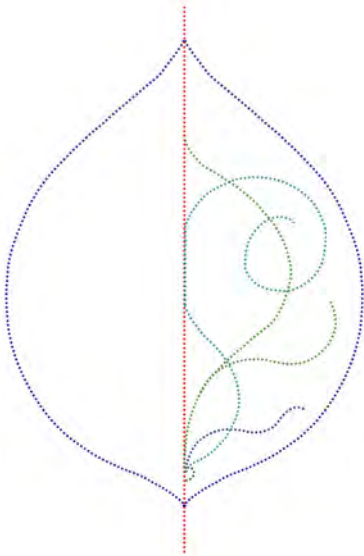

Görsel 1.128: Tasarım alanı

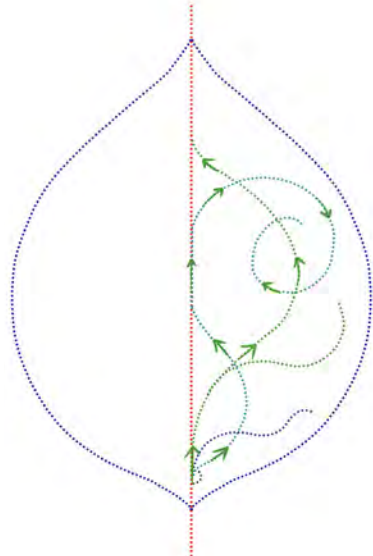

Görsel 1.129: Başlangıç noktası oluşturma

5. Başlangıç noktasından çıkan dallar çiziniz. Bu dalları mümkün olduğunca helezon şeklinde çizmeye çalışınız (Görsel 1.130).
6. Dal yönünü belirleyiniz (Çizim 1.131).

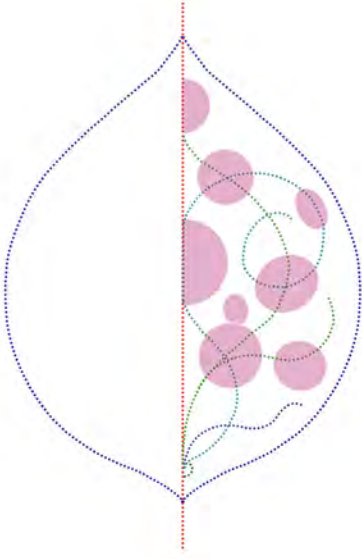

Görsel 1.130: Dal çizimi

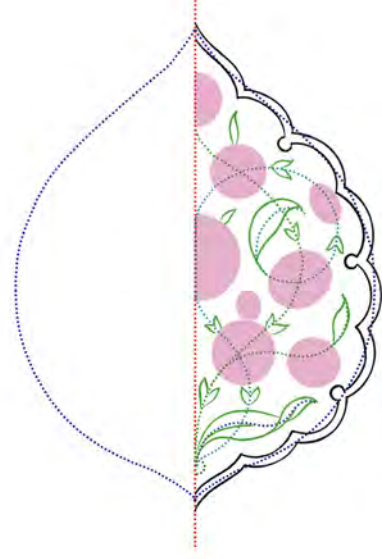

Görsel 1.131: Dal yönü

7. Farklı ebatlardaki bitkisel motif formlarını, yönüne dikkat ederek dalların üzerine yerleştiriniz (Görsel 1.132).
8. Doluluk ve boşluk oranına dikkat ederek yaprak motiflerini yerleştiriniz. Şemsenin etrafına çift sıra dendan çiziniz (Görsel 1.133).

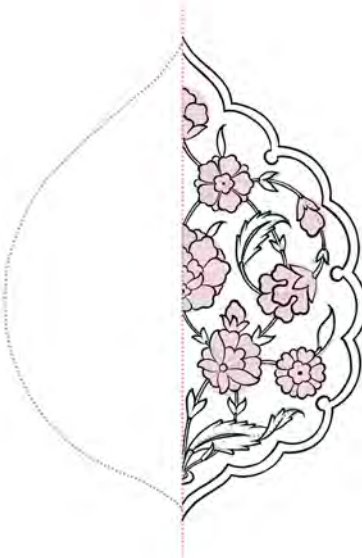

Görsel 1.132: Bitkisel motif yerleştirme

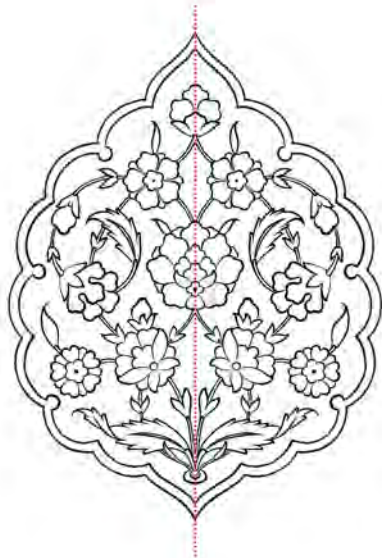

Görsel 1.133: Yaprak yerleştirme ve dendan çizimi

9. Kompozisyonda belirlenen yerlere nüanslı bir şekilde bitkisel motif çizerek birim deseni tamamlayınız (Görsel 1.134).
10. Birim deseni simetri ekseninden katlayarak çoğaltınız (Görsel 1.135).

Görsel 1.134: Bitkisel motif çizimi ve birim desen

Görsel 1.135: Birim deseni çoğaltma

11. Yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak bitkisel motiflerle düz simetrik kompozisyonu temize çekiniz. Çizimi tamamlama aşamasında simetri eksenine ve nüanslara dikkat ediniz (Görsel 1.136).

Görsel 1.136: Bitkisel motiflerle düz simetrik kompozisyon

DEĞERLENDİRME

“Bitkisel Motiflerle Düz Simetrik Kompozisyon Çizimi Uygulaması” aşağıda verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Bitkisel Motiflerle Düz Simetrik Kompozisyon Çizimi Uygulaması Kontrol Listesi

Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi	
			Evet	Hayır
Ölçütler				
		1. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.		
		2. Kompozisyonda kullanacağı penç motifini tasarladı.		
		3. Kompozisyonda kullanacağı hatâyî motifini tasarladı.		
		4. ½ simetri eksenli bir şemse çizdi.		
		5. Dallar ve helezon kurgusunu yaptı.		
		6. Yaprakları boşluk doluluk dengesine dikkat ederek yerleştirdi.		
		7. Motifleri ipliğin gidiş yönüne doğru yerleştirdi.		
		8. Şemsenin dışına dendan çizdi.		
		9. Yarım çizdiği motif kâğıdını simetri ekseninden katlayarak kompozisyonu tamamladı.		
		10. Nüanslara dikkat ederek kompozisyonu temize çekti.		
		11. Çalışmayı verilen sürede yaptı.		
		12. Çalışma alanını temizledi.		

1.2.4. Merkezî Kompozisyon

Birden fazla simetri eksenine olan ve merkezden dışa doğru tek yönde ilerleyen tasarıma **merkezî kompozisyon** denir. Alanı ideal şekilde kullanmayı sağlayan bu kompozisyon çeşidi, bir merkez etrafında dönerek daire şeklini aldığı için merkezî kompozisyon olarak isimlendirilmiştir. Merkezî kompozisyon, katlama veya kaydırma yöntemiyle çoğaltılarak tamamlanır (Görsel 1.137). Özellikle dinî mimaride kompozisyon tasarımına öncelikli olarak kubbeden başlanır ve kubbe deseni, merkezden şemsiye gibi genişletilerek kubbe eteğine doğru merkezî kompozisyon şeklinde tasarlanır. Bu nedenle merkezî kompozisyon kalemî tasarımlarının en dikkat çekici çeşididir.

Görsel 1.137: Merkezî kompozisyon örneği, Vâlide-i Atik Camii

1.8. UYGULAMA

Süre: 4 Ders Saati

MERKEZİ SİMETRİLİ KOMPOZİSYON ÇİZİMİ

AMAÇ

Merkezî simetrik kompozisyon tasarımını çizmek.

GÖREV

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallara uyarak bitkisel motiflerle **merkezî simetrik kompozisyon** çiziniz.

Kullanılacak Araç Gereçler

- A4 eskiz kâğıdı
- A4 kâğıdı
- 2B kurşun kalem
- Hamur silgi
- Kalemtraş
- Pergel
- Daire şablonlu cetvel

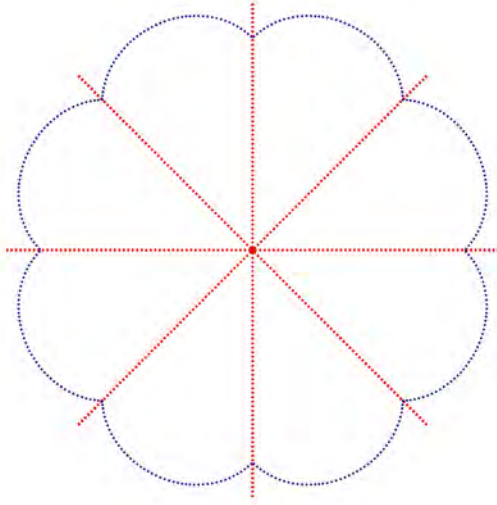
Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- Kitapta verilen örnek işlem sırası incelenmelidir.
- Konuyla ilgili görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

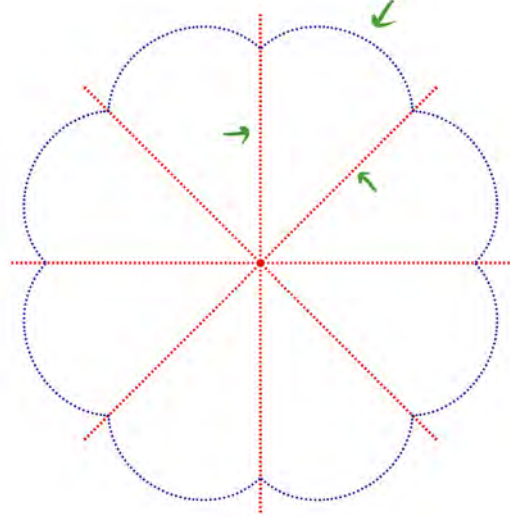

İşlem Basamakları

1. Çizim için gerekli malzemeleri masanızda hazırlayınız.
2. Yarım dairelerden oluşan 1/8 simetrik bir tasarım alanı oluşturunuz (Görsel 1.138).
3. 8 eş parçaya böldüğünüz tasarım alanının 1/8' lik bölümünü seçiniz (Görsel 1.139).

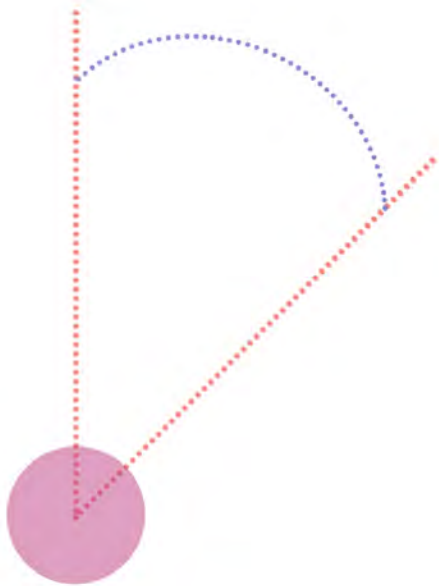

Görsel 1.138: Tasarım alanı oluşturma

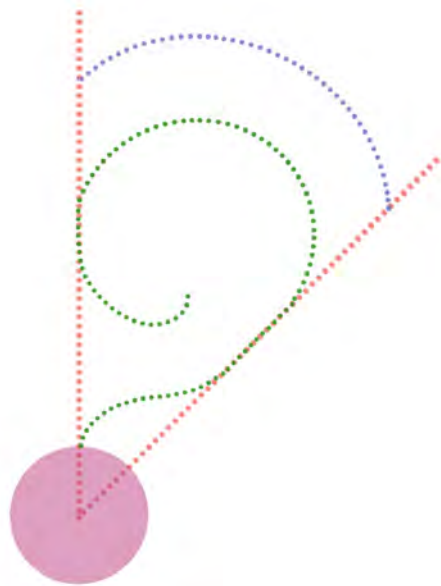

Görsel 1.139: 1/8 birim alan

4. Birim alanın merkezine dalların başlangıç noktası olmak üzere motif formu yerleştiriniz (Görsel 1.140).
5. Espasa dikkat ederek birim alana başlangıç noktasından çıkan helezon biçiminde dallar yerleştiriniz (Görsel 1.141).

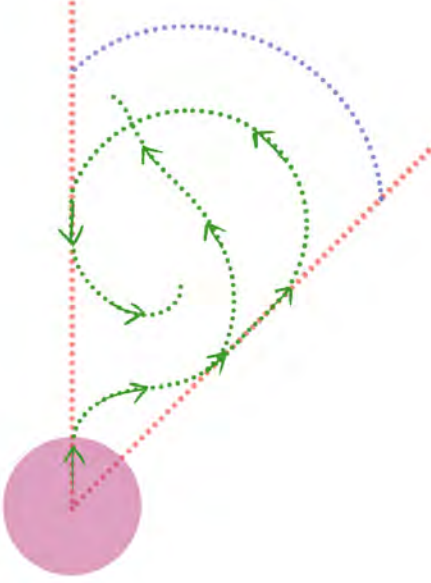

Görsel 1.140: Başlangıç noktası belirleme

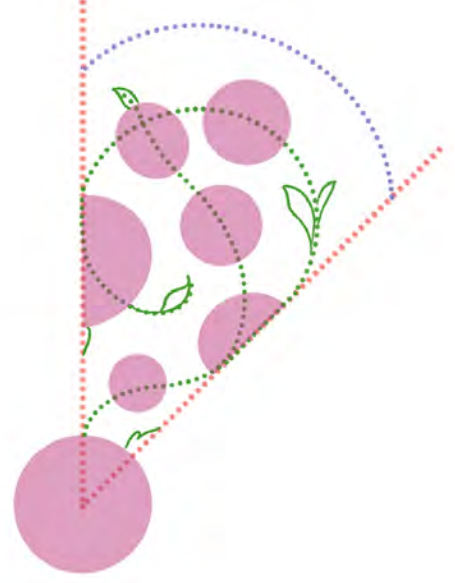

Görsel 1.141: Dal çizimi

6. Dal yönünü belirleyiniz (Görsel 1.142).
7. Yönüne dikkat ederek farklı ebatlardaki bitkisel motif formlarını dalların üzerine yerleştiriniz. Simetri eksenleri üzerindeki motiflerin yarısını çiziniz (Görsel 1.143).

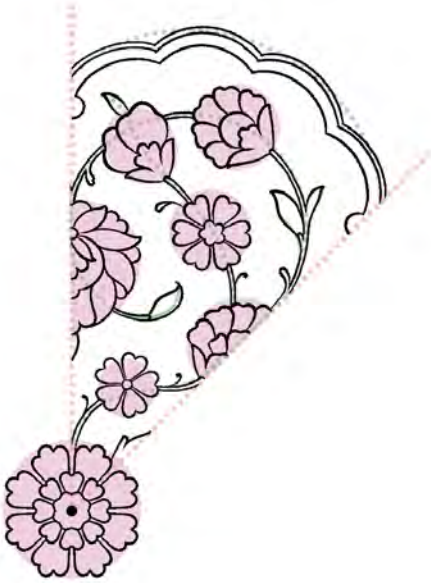

Görsel 1.142: Dal yönü belirleme

Görsel 1.143: Bitkisel motif yerleştirme

8. Birim desenin dış hattına dendanlı iplik çiziniz. Kompozisyonda belirlenen yerlere nüanslı bir şekilde bitkisel motif çizerek birim deseni tamamlayınız (Görsel 1.144).
9. Bitkisel motifleri nüanslarına dikkat ederek temize çekiniz ve tığlarla kompozisyonun 1/8 birimini tamamlayınız (Görsel 1.145).

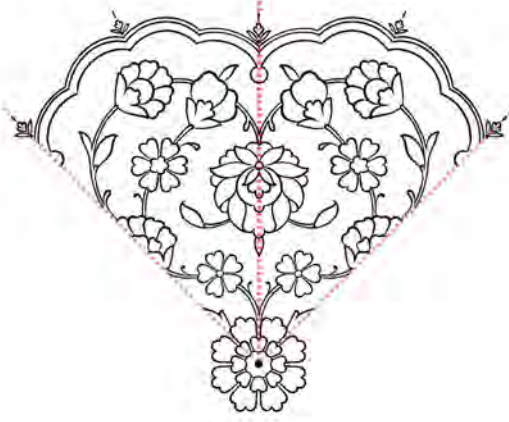

Görsel 1.144: Bitkisel motif ve dendanlı iplik çizimi

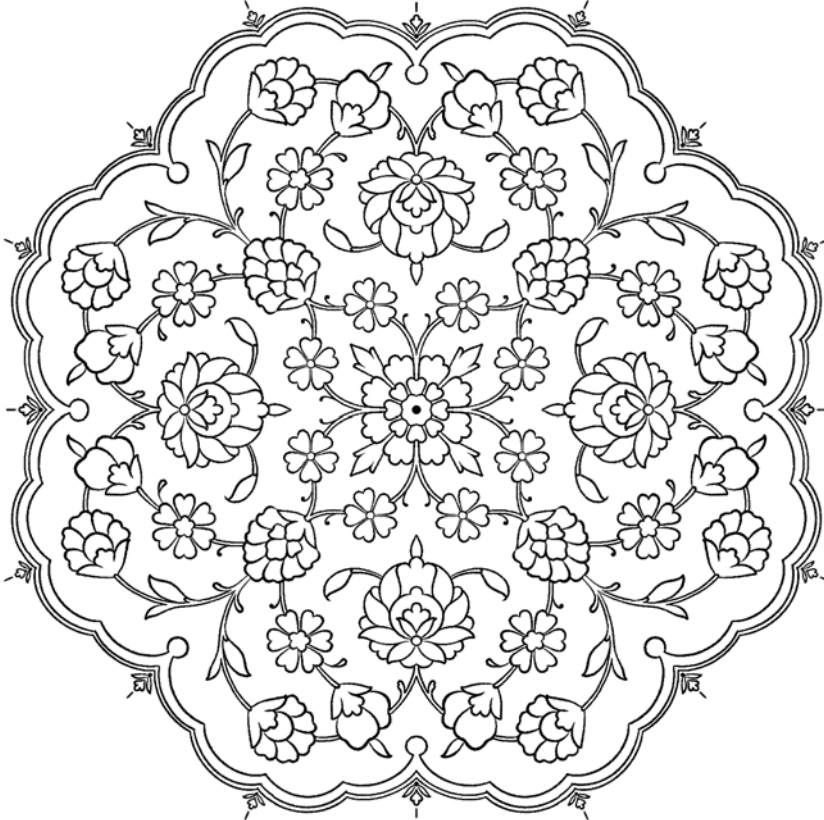
Görsel 1.145: 1/8 birim alan ve tığ çizimi

10. Birim deseni simetri ekseninden katlama yöntemiyle çoğaltınız (Görsel 1.146).

Görsel 1.146: Merkezi kompozisyonu çoğaltma

11. Yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak bitkisel motiflerle merkezi kompozisyonu temize çekiniz. Çizimi tamamlama aşamasında simetri eksenlerine ve nüanslara dikkat ediniz (Görsel 1.147).

Görsel 1.147: Bitkisel motiflerle merkezi kompozisyon

DEĞERLENDİRME

“Bitkisel Motiflerle Merkezî Kompozisyon Çizimi Uygulaması” aşağıda verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Bitkisel Motiflerle Merkezî Kompozisyon Çizimi Uygulaması Kontrol Listesi				
Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi	
		Ölçütler	Evet	Hayır
		1. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.		
		2. Kompozisyonda kullanacağı penç motifini tasarladı.		
		3. Kompozisyonda kullanacağı hatâyî motifini tasarladı.		
		4. 1/8 simetri eksenli bir daire şemse çizdi.		
		5. Birim alanı belirledi.		
		6. Dal ve helezon kurgusunu yaptı.		
		7. Yaprakları boşluk doluluk dengesine dikkat ederek yerleştirdi.		
		8. Motifleri ipliğin gidiş yönüne doğru yerleştirdi.		
		9. Şemsenin dışına dendan çizdi.		
		10. Şemsenin dışına tığ çizdi.		
		11. Yarım çizdiği motif kâğıdını simetri ekseninden katlayarak kompozisyonu tamamladı.		
		12. Nüanslara dikkat ederek kompozisyonu temize çekti.		
		13. Çalışmayı verilen sürede yaptı.		
		14. Çalışma alanını temizledi.		

1.3. KOMPOZİSYON UYGULAMALARI

Kalemişi kompozisyonlar, **sıva, ahşap, bez (tuval), deri, taş ve mermer** yüzeylere uygulanır. Bu yüzeylerin boyama uygulaması öncesi boyamaya hazır hâle getirilmesi gerekir. Zemin hazırlandıktan sonra kompozisyon uygulama basamakları genellikle aynıdır.

Sıva üzeri uygulamalar, özellikle dinî ve sivil mimaride çok tercih edilir. Kalemişi uygulanacak zeminin kaba sıvası yapılır, yüzeyin düzleştirilmesi için özel sıva harcı yapımında dolgu gereci olarak kullanılan keten, kendir liflerinden hazırlanan kıtık adı verilen kireç sıvası sürülür. Kireç sıvasının üzeri mala perdahı yapılarak düzeltilir, badana sürülerek kullanıma hazır hâle getirilir ve kompozisyon uygulamaya geçilir (Görsel 1.148).

Görsel 1.148: Sıva üzeri kalemişi, Edirne Eski Camii

BİLGİ KUTUSU

Alçının mala ile sıva üzerine kabartma olarak uygulanması tekniğine **malakârî** denir. Uygulanacak yüzeyin düzleştirilmesi ve geç kuruyup kolay işlenmesi için kireç takviyeli alçı önceden ıslatılmış zemine sürülür. Kireç sıvasının üzeri mala perdahı yapılarak düzeltilir, kalan pürüzler sistre ile giderilir. Sıva 2-3 saat bekletildikten sonra 45°lik eğimle kesilerek kabartmalar yapılır (Görsel 1.149).

Görsel 1.149: Kanûnî Sultan Süleyman Türbesi malakârî bezemesi

Ahşap üzeri uygulamalar, Osmanlı döneminde, sıva üstü kalemişlerinden sonra en çok kullanılan tekniktir. Kubbelerde, mahfil tavanlarında ve evlerin ahşap bölümlerinde görülür. Ahşap üstü kalemişi kompozisyonlar, göze yakın mesafede çalışıldığından âdeta birer tezhip eseri gibi detaylıdır ve dış etkenlerden iyi korunan zeminlere uygulandığından uzun ömürlüdür (Görsel 1.150). Ahşap üstü kalemişi uygulamasında yüzey düzleştirilir ve dayanıklılığını arttırmak için macun sürülür. Sürülen bu macun önce kaynamış bezir yağı, üstübeç ve bir miktar mürdesenk ile hazırlanır, terebentin veya neft yağıyla seyreltilerek ahşaba sürülür. Üzerine sülyen astar çekilir ve zemin kompozisyon uygulamaya hazır hâle getirilir.

Görsel 1.150: Anadolu'da en erken ahşap üzeri kalemişi örneği, Samsun Göğceli Camii

BİLGİ KUTUSU

Kalemişi kompozisyonlarda çubuk şeklinde kesilip monte edilen geometrik formlara çıtakârî denir. Günümüzde lazer kesim yöntemiyle büyük ebatlı çıtakârîler yapılmaktadır (Görsel 1.151).

Görsel 1.151: Çıtakârî örneği, II Bayezid Camii müezzin mahfili tavanı

Osmanlı döneminde Edirne’de ortaya çıkan, kompozisyonda ağırlıklı olarak natüralist çiçek ve yaprak buketleri ile meyve motifleri kullanılan ahşap üstü lake tekniğine **Edirnekârî** denir (Görsel 1.152).

Bez üzeri (tuval) uygulamalar, zamanla yıpranarak boyası dökülen ahşabın dayanıklılığını arttırmak için yüzeye gerilen keten bez üzerine yapılan kalemişi uygulamalarıdır. Benmari usulü ile ısıtılan bezir yağı, gerilen keten tuval bez üzerine sıcak sürülür. Kuruduktan sonra uygulama yapılacak kısma üstübeç ve tutkal karışımı astar sürülür. Zemin kompozisyonu uygulamaya hazır hâle getirilir.

Çuval tarzı dokumanın üzerine boyalı balmumu sürülerek de zemin hazırlanabilir.

Deri üzeri uygulamalarda, ahşap tavan üzerine ceylan ve keçi derileri tuval gibi gerilerek düzgün bir yüzey elde edildikten sonra, zemin kompozisyonu uygulamaya hazır hâle getirilir (Görsel 1.153).

Görsel 1.152: Edirnekârî, Topkapı Sarayı

Görsel 1.153: Deri üzeri kalemişi, Kılıç Ali Paşa Camii

Taş ve mermer üzeri uygulamalarda, taşın üzeri temizlenir ve zemin kompozisyonu uygulamaya hazır hâle getirilir. Mermer üzerine altın varak uygulaması çok kullanılmıştır. Mermerin parlaklığı, bezemede kullanılan boyalara (tutkallı veya yağlı boya) yansıyarak çok canlı bir görünüm kazandırır.

BİLGİ KUTUSU

Osmanlı mimarisinde, Klâsik dönemde taştan ziyâde mermer kullanılmıştır. Genellikle mihrap, minber ve kitabelerin mermer olduğu görülmektedir. Osmanlı sanatının geç dönemlerinde, Barok ve Rokoko süslemeler genellikle mermere işlenmiş, özellikle çeşme ve sebillerdeki mermer kabartmaların pek çoğu, boya ve varak altınla bezenmiştir.

Sıva, ahşap, bez (tuval), deri, taş ve mermer zeminler hazırlandıktan sonra kalemişi kompozisyon uygulama basamakları şöyledir:

- Kompozisyon tasarlanır.
- Kuru boya ile renklendirme eskizi yapılır.
- Çizilen kompozisyon iğne perdah ile perdahlanır.
- Kompozisyon kâğıdı uygulama yapılacak yüzeye bantla sabitlenir.
- Kömür tozu veya tebeşir tozu doldurulmuş bez kese, kompozisyon kâğıdı üzerine sürülerek desen silkelendir.
- Kompozisyonda belirlenen yerlere miksiyon sürülerek varak altın yapıştırılır.
- Kompozisyon fırça yardımı ile boyanarak renklendirilir.
- İnce fırça ile tahrir çekilerek kalemişi kompozisyon uygulaması tamamlanır.

1.3.1. Kalemişi Sanatında Kullanılan Malzemeler

Kalemişinin kalıcılığı kullanılan malzemenin kalitesine bağlıdır. Doğru malzeme tercihi ortaya çıkarılan tezyînâtın da daha etkili görünmesini sağlayacaktır. Boya, tezyînî sanat dallarının çoğunda olduğu gibi kalemişi sanatının da ana malzemesidir (Görsel 1.154). Eski eserlerde kullanılan boyalar; hayvan, bitki, maden ve toprak gibi doğaya ait farklı unsurlardan elde edilirdi. Renklerine göre doğadan toplanan malzemeler, tarihsel süreçte taş veya mermer üzerine konularak spatula ve yağ ile birlikte destiseng ismi verilen bir aletle ezilerek boya elde edilir ve yumurta sarısı ile birlikte kullanılırdı. 18. yüzyıldan sonra boyalara, Arap zamkı veya tutkal katılarak kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde ise kimyasal olan yağlı boya, su bazlı guaj boya ve akrilik boyalar kullanılmaktadır.

Görsel 1.154: Akrilikboya

Kalemişi sanatında zemin boyamada genellikle lacivert ve mavinin her çeşidi (çivit, kobalt ve turkuaz), mercan kırmızısı renkleri başta olmak üzere; bordo, kahverengi, oksit kırmızı, yeşil ve siyah kullanılmış, sıcak-soğuk renk dengesi ile tezyînâtta uyum sağlanmıştır. Zeminde kullanılan soğuk rengin içindeki motifler, sıcak renkler tercih edilerek zıt renklerle desen daha belirginleştirilmiştir. Tahrirde ise genellikle siyah renk tercih edilmiştir.

Altın, farklı tekniklerle kolaylıkla işlenen kıymetli bir maden olduğu için kalemişi sanatında kullanılan önemli malzemelerdendir (Görsel 1.155). Altının tüm renkleri genellikle transfer altın şeklinde uygulanmış ve miksiyonla yapılandırılmıştır. Emici olmayan zeminlerde ise altın, boya gibi kullanılmıştır.

Miksiyon, transfer altının uygulama zeminine yapışmasını sağlamak için fırça ile ince bir tabaka hâlinde sürülen süt rengindeki sıvıya denir (Görsel 1.156).

Fırça, deseni yüzeye silkeledikten sonra boyamada kullanılan malzemedir (Görsel 1.157). Kalemişi uygulamalarda kullanılan fırçalar; renk (dolgu) fırçası, yassı kıl (fileto) fırça ve tahrir fırçasıdır. Motiflerin ve kompozisyonun zeminini boyamada renk fırçası, düz çizgi ve cetvellerin çekilmesinde yassı kıl fırça, kontür çiziminde ise tahrir fırçası kullanılmaktadır. Renk fırçası ve tahrir fırçası olarak genellikle yumuşak olması sebebiyle samur fırça tercih edilmektedir. Kalemişi uygulamalarda hayvan kılı, kedi tüyü gibi doğal fırçaların yanı sıra sentetik fırçalar da kullanılabilir.

Görsel 1.155: 18, 23 ve 75 karat transfer altın

Görsel 1.156: Miksiyon

Görsel 1.157: Çeşitli batta fırçalar

Kömür tozu, kalemişi sanatında deseni geçirmek için kullanılır. Zemin açık renk ise kavak veya söğüt ağaçlarından elde edilen kömür tozu, zemin koyu renk ise tebeşir tozu ile kompozisyonun kopyası zemine geçirilir. Yanmış kavak veya söğüt ağaçları ezilir, elenir ve un hâline getirilir (Görsel 1.158). Bez keseciklerine doldurulduktan sonra iğne ile delinmiş kalıpla desenin geçirileceği yüzey üzerine silkelenir. Böylece desen boyanmaya hazır hâle gelir. Delinerek hazırlanan kalıp sayesinde tekrarlayan desenleri geçirmek kolaylaşır ve zaman kaybı önlenir. Desenlerin bitiş kısımlarındaki düz çizgiler “çılıp ipi” denilen bir malzemeye zemine aktarılır ve böylece desen geçirme işlemi tamamlanır.

Görsel 1.158: Kömür

Baston (oklava), kalemişi sanatı uygulanırken en çok kullanılan malzemelerdendir. Dayanacağı yüzeye iz yapmaması için uç kısmına sünger veya pamuktan yastık yapılır. Kalemkârın fırça ile çalışırken daha rahat ve uzun çalışabilmesi için elinin altına destek olarak kullanılır.

Master cetveli, kalemişi sanatında kullanılan bir tarafı pahlı gereçtir. Bu gereç yassı kıl (fileto) fırça ile düz çizgi ve cetvel çekmede kullanılır.

Vernik, kalemişi kompozisyonların üzerinde şeffaf ve koruyucu bir tabaka oluşturarak bu kompozisyonların uzun ömürlü olmasını sağlayan reçine çözeltilisidir. Kullanılacak yüzeye uygun vernik tercih edilmelidir.

Kalem ve aydinger eskizi, kalemişi kompozisyon tasarımında kullanılan diğer malzemelerdir.

1.3.2. Boyama Teknikleri

Tezyînî sanatlardaki boyama tekniklerinin tamamı günümüze ulaşan kalemişi örneklerinde uygulanmıştır. Bu boyama teknikleri; standart (düz) boyama, su bazlı boya ve altın tekniği başta olmak üzere; nüanslı ve nüanssız tahrir, süpürme (sulandırma), kat kat boyama (degrade), tarama, noktalama, negatif boyama, tamponlayarak boyama ve sıvama teknikleridir. Bu teknikler aynı zamanda fırça tekniği olarak da bilinmektedir. Boyama tekniğinin tercihi uygulanacak zemine göre kalemkâr tarafından belirlenir. Geçmişten günümüze ulaşan kalemişi örneklerinin bazılarında birden fazla boyama tekniğinin kullanıldığı da görülmektedir.

Boyama teknikleri uygulamaları için 9. Sınıf Geleneksel Türk Sanatları Desen kitabının ilgili bölümüne bakarak öğrendiklerinizi hatırlayınız.

Tamponlama tekniği ile boyama, kalemişinde uygulanan en pratik boyama şeklidir. Kalıp hazırlanarak yapılan boyamada, bir defa hazırlanan kalıp pek çok kez kullanılabilir. Kalıp, bezir yağı veya verniklenmiş kâğıtla hazırlanabileceği gibi asetatla da hazırlanabilir. Negatif olarak çizilen desen kesilerek çıkarılır. Kesilerek hazırlanan kalıplar, uygulanacak yüzeye yerleştirilir ve kalıpların açık olan kısımları top fırça veya sünger ile boyanır. Fırça veya süngerin üzerindeki fazla boya peçete yardımı ile alınmalıdır. Fazla boyalar alınmazsa boya zeminin dışına taşarak desenin bozulmasına neden olur. Fazla boya alındıktan sonra fırça veya süngerle boyama işlemi yapılır. Boyama işlemi biten kalıp, zemin üzerinden dikkatli bir şekilde kaldırılır ve boyanın kurumması beklenir.

1.9. UYGULAMA

Süre: 5 Ders Saati

TAMPONLAMA TEKNİĞİ İLE BOYAMA UYGULAMASI

AMAÇ

Tamponlama tekniği ile boyama yapmak.

GÖREV

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallara uyarak bitkisel motifler üzerine **tamponlama tekniğini** kullanarak boyama yapınız .

Kullanılacak Araç Gereçler

- Paspартu
- Desen geçirilmiş karton
- Bezir yağı
- Plastik eldiven
- Bant
- Küt uçlu fırça
- Geniş uçlu fırça
- Sünger
- Akrilik boya
- Kretuar bıçağı

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallar okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- İmkân dâhilinde ilgili görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

İşlem Basamakları

1. Boyama uygulaması için malzemelerinizi hazırlayınız (Görsel 1.159).
2. Motifi geçirdiğiniz kartonun bir yüzüne geniş bir fırça ile bezir yağı sürünüz ve kurutunuz (Görsel 1.160).

Görsel 1.159: Malzemeler

Görsel 1.160: Kartona bezir yağı sürme

3. Bezir yağlı kartonu kesim matının üzerine yerleştiriniz. Ağzı keskin bir kretuarla motifinizi kesiniz. Kesme işlemine önce küçük yüzeyli bölümlerden başlayınız (Görsel 1.161, Görsel 1.162).

Görsel 1.161: Motif kesme

Görsel 1.162: Kesilmiş motif

4. Kesip hazırladığınız kalıbı paspartu üzerinde belirlediğiniz yere yerleştiriniz. Küt uçlu fırça veya süngerle hafif darbelerle tamponlama tekniği ile boyayınız (Görsel 1.163).
5. Fazla aldığınız boyayı peçeteye bastırarak alınız. Negatif kesilmiş kalıbın her tarafı boya ile kaplanana kadar tamponlama işlemine devam ediniz (Görsel 1.164, Görsel 1.165).

Görsel 1.163: Tamponlama

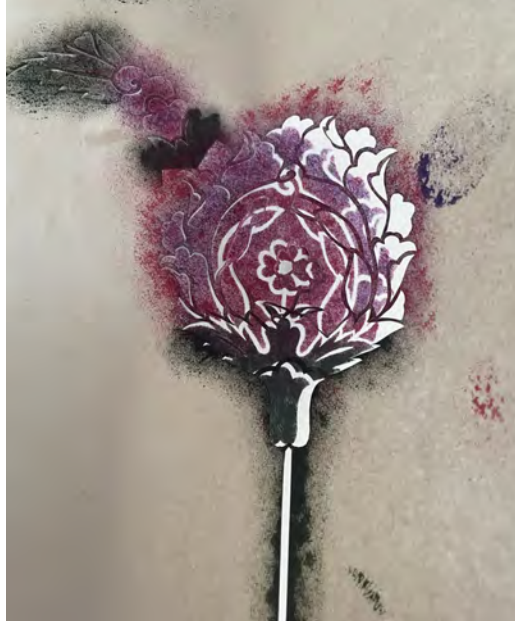

Görsel 1.164: Tampon ve boya hazırlama

Görsel 1.165: Tamponlama tekniği

6. Boyama işlemi biten kalıbı zeminden dikkatli bir şekilde kaldırınız. Kalıbın kaldırılması sırasında zemindeki boyanan kısımların bulaşmamasına özen gösteriniz (Görsel 1.166).

Görsel 1.166: Kalıbın boyanan zeminden kaldırılması

7. Tamponlayarak boyamanızı tamamlayınız. Kalibınızı daha sonra kullanılmak üzere nemli bezle silip kaldırınız (Görsel 1.167).

Görsel 1.167: Tamponlayarak boyama

DEĞERLENDİRME

“Tamponlama Tekniği ile Boyama Uygulaması” aşağıda verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Tamponlama Tekniği ile Boyama Uygulaması Kontrol Listesi

Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi	
			Evet	Hayır
Ölçütler				
		1. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.		
		2. Boyama uygulaması için malzemelerini hazırladı.		
		3. Desen geçirilmiş kartona bezir yağı sürdü.		
		4. Kretuarla desen oydu.		
		5. Deseni tamponlayarak boyadı.		
		6. Desen kalıbını dikkatli kaldırdı.		
		7. Desen kalıbını temizledi.		
		8. Çalışmayı verilen sürede tamamladı.		
		9. Çalışma alanını temizledi.		

Negatif boyama, motifin büyüklüğüne göre motifin parçaları arasında boşluk bırakılarak renklendirildiği bir boyama şeklidir. Negatif boyamada motifin iyi tanınması ve detayları gösteren çizgilerin belirgin olması gereklidir. Parçaların arasındaki boşluk eşit olmalıdır. Motifin etrafına koyu renkli tahrir çekilmediğinden zemin rengi ile motif renkleri kontrast olmalıdır. Uygulama esnasında motif parçalarının dış kısmını boyarken titiz çalışılmalı, boyada dalgalı bir görüntü olmamalıdır.

1.10. UYGULAMA

Süre: 5 Ders Saati

NEGATİF BOYAMA UYGULAMASI

AMAÇ

Negatif boyama yapmak.

GÖREV

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallarına uyarak bitkisel motiflerle **negatif boyama** yapınız.

Kullanılacak Araç Gereçler

- Tuval
- Aydınır kâğıdında kompozisyon
- Kuru boya
- Kalem
- Tebeşir
- Bant
- Pamuk
- Dolgu fırçası
- Akrilik boya

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- İmkân dâhilinde ilgili görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

İşlem Basamakları

1. Boyama uygulaması için malzemelerinizi hazırlayınız. Tuvalin zeminini belirlediğiniz bir renkle boyayıp kurumaya bırakınız (Görsel 1.168, Görsel 1.169).

Görsel 1.168: Zemin boyama

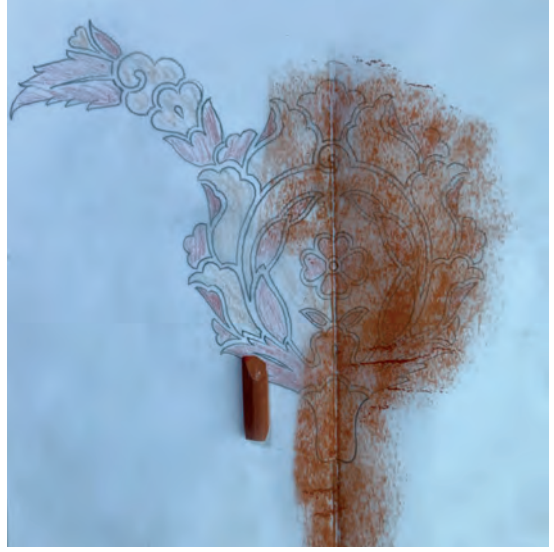
Görsel 1.169: Zemin boyama

2. Kompozisyonu belirlediğiniz kuru boylarla renklendiriniz. Boyama esnasında bu renklendirmeye bire bir uyabileceğiniz gibi renk değişiklikleri de yapabilirsiniz (Görsel 1.170).
3. Motif kâğıdının arka yüzüne renkli tebeşir sürünüz (Görsel 1.171).

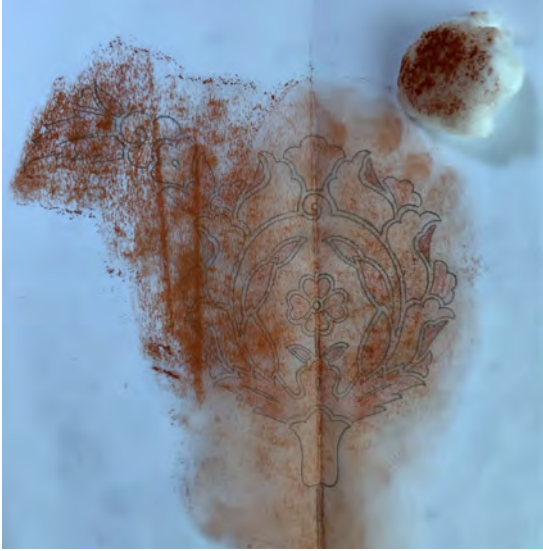

Görsel 1.170: Kuru boya ile renklendirme

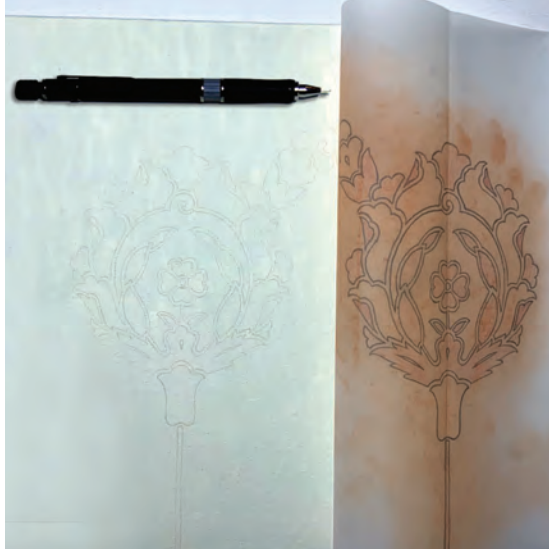

Görsel 1.171: Tebeşir sürme

4. Tebeşiri pamuk yardımıyla kâğıda yediriniz (Görsel 1.172).
5. Tuvalin tam ortasına tebeşirli kısım altta olacak şekilde motif çizili kâğıdınızı yerleştirip bantlayınız. Uçlu kalemlerle kompozisyonun üzerinden geçerek motifinizi zemine geçirin (Görsel 1.173).

Görsel 1.172: Pamuk yardımıyla tebeşiri yüzeye yayma

Görsel 1.173: Motifi tuvale geçirme

6. Motifin belirli bölümlerini hazırlamış olduğunuz sıcak rengin koyu tonuyla boyayınız (Görsel 1.174, Görsel 1.175).

Görsel 1.174: Motifi boyama

Görsel 1.175: Motifi boyama

7. Motifin belirli bölümlerini hazırlamış olduğunuz sıcak rengin açık tonuyla boyayarak negatif standart boyama uygulamanızı tamamlayınız (Görsel 1.176, Görsel 1.177).

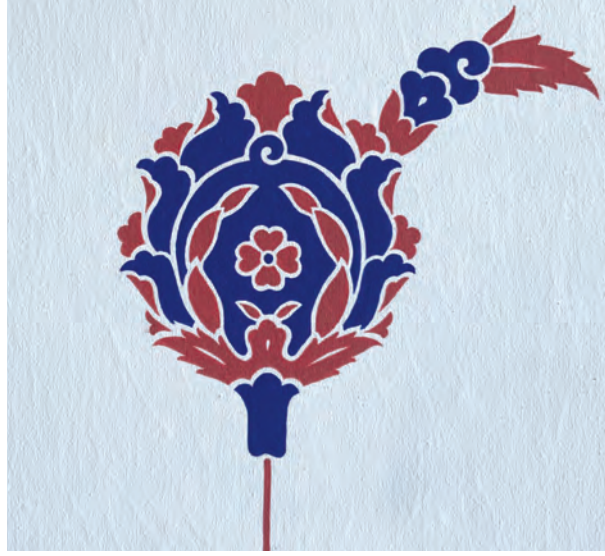
Görsel 1.176: Motifi boyama

Görsel 1.177: Negatif boyama

8. Motifi soğuk bir renk kullanarak da tamamlayabilirsiniz (Görsel 1.178).

Görsel 1.178: Farklı renklerle negatif boyama

DEĞERLENDİRME

“Bitkisel Motiflerde Negatif Boyama Uygulaması ” aşağıda verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Bitkisel Motiflerde Negatif Boyama Uygulaması Kontrol Listesi

Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi	
			Evet	Hayır
Ölçütler				
		1. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.		
		2. Boyama uygulaması için malzemelerini hazırladı.		
		3. Tuval üzerine astar sürdü.		
		4. Kompozisyonu renklendirdi.		
		5. Desen kâğıdının arkasına tebeşir sürdü.		
		6. Deseni tuvale geçirdi.		
		7. Belirlediği renklerle deseni boyadı.		
		8. Çalışmayı verilen sürede tamamladı.		
		9. Çalışma alanını temizledi.		

1.3.2.1. Standart (Düz) Boyama Tekniği

Sıva, ahşap, bez (tuval), metal, deri, taş ve mermer yüzeyler üzerine yapılan boyama uygulamalarında en çok tercih edilen teknik, **standart (düz) boyama tekniği**dir. Bu teknikte boya, zemine sıvama tekniği ile dalgasız bir şekilde sürülür. Renk tonu, boya kalınlığı ve nüanslar uygulamanın her yerinde standart ve birbirinin önüne geçmeyecek şekildedir (Görsel 1.179).

Görsel 1.179: Standart (düz) boyama tekniği, Yavuz Selim Camii

1.11. UYGULAMA

Süre: 12 Ders Saati

STANDART (DÜZ) BOYAMA UYGULAMASI

AMAÇ

Standart (düz) boyama yapmak.

GÖREV

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallarına uyarak bitkisel motiflerle **standart boyama** yapınız.

Kullanılacak Araç Gereçler

- Lif levha (mdf)
- Astar boyası (gesso)
- İnce zımpara kâğıdı
- Cetvel
- 0,3 Uçlu kalem
- Aydınır kâğıdında kompozisyon
- Kuru boya
- Perdah iğnesi
- Köpük dolgulu plastik örtü
- Plastik eldiven
- Maske
- Bant
- Kömür tozu
- Kese
- Dolgu fırçası
- Akrilik boya
- Tahrir fırçası
- Siyah mürekkep
- Kretuar bıçağı

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- Kitapta verilen örnek işlem sırası incelenmelidir.
- İmkân dâhilinde ilgili görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

İşlem Basamakları

1. Boyama uygulaması için malzemelerinizi hazırlayınız.
2. Lif levhanın üzerine dikey yönde bir kat beyaz astar boya sürüp kurumaya bırakınız (Görsel 1.180, Görsel 1.181).

Görsel 1.180: Kat astar boyası sürme

Görsel 1.181: Kat astar boyası sürme

3. Lif levhanın üzerine yatay yönde ikinci kat beyaz astar boya sürüp kurumaya bırakınız. (Görsel 1.182).
4. Lif levhanın üzerindeki pürüzleri ince zımpara kâğıdı ile zımparalayınız (Görsel 1.183).

Görsel 1.182: Kat astar boyası sürme

Görsel 1.183: Astarı zımparalama

5. Cetvel yardımıyla lif levhanın orta noktasını bulunuz (Görsel 1.184).
6. Kompozisyonu belirlediğiniz kuru boyalarla renklendiriniz. Bu işlemi birim alanda uygulamanız yeterli olacaktır. Boyama esnasında bu renklendirmeye bire bir uyabileceğiniz gibi renk değişiklikleri de yapabilirsiniz (Görsel 1.185).

Görsel 1.184: Lif levhanın orta noktasını bulma **Görsel 1.185:** Kompozisyonu renklendirme

7. Aydınger kâğıdını köpük dolgulı plastik örtünün üzerine yerleştirerek kompozisyona iğne perdah yapınız (Görsel 1.186, Görsel 1.187).

Görsel 1.186: Kompozisyona iğne perdah yapımı

Görsel 1.187: Kompozisyona iğne perdah yapımı arka yüzü

8. Lif levhanın tam ortasına desen kâğıdınızı iki taraftan bantla yapıştırarak sabitleyiniz (Görsel 1.188).
9. Keseye koyduğunuz kömür tozunu aydinger üzerinde gezdirerek deseni silkeleyiniz. Bu işlem esnasında eldiven ve maske kullanınız (Görsel 1.189, Görsel 1.190).

Görsel 1.188: Kompozisyonu lif levhaya yerleştirme

Görsel 1.189: Desen silkeleme

Görsel 1.190: Desen silkeleme

10. Lif levha üzerindeki fazla kömür tozlarını üfleyerek temizleyiniz (Görsel 1.191).

11. Hatâyî, goncagül ve penç motiflerinin belirli bölümleri ile şemse dendanlarını hazırlamış olduğunuz sıcak bir rengin açık tonuyla boyayınız. Bu işlem esnasında desenin bozulup silinmemesi için kömür tozunu dikkatli bir şekilde silkeleyiniz (Görsel 1.192).

Görsel 1.191: Fazla kömür tozlarını temizleme

Görsel 1.192: Bitkisel motiflerin ve şemse dendanlarının zeminini boyama

12. Yaprak ve çiçek dallarını hazırlamış olduğunuz yeşil rengin koyu tonuyla boyayınız (Görsel 1.193).

13. Yaprak motiflerini hazırlamış olduğunuz yeşil rengin açık tonuyla boyayınız (Görsel 1.194).

Görsel 1.193: Dal boyama

Görsel 1.194: Yaprak motiflerinin zeminini boyama

14. Hatâyî, goncagül ve peñç motiflerinin belirli bölümlerini hazırlamış olduğunuz soğuk bir rengin açık tonuyla boyayınız (Görsel 1.195).
15. Hatâyî, goncagül ve peñç motiflerinin sıcak renkle boyadığınız kısımlarını aynı rengin koyu tonuyla kat kat boyama tekniğiyle boyayınız (Görsel 1.196).

Görsel 1.195: Bitkisel motiflerin zeminini boyama

Görsel 1.196: Bitkisel motifleri kat kat boyama

16. Hatâyî, goncagül ve peñç motiflerinin soğuk renkle boyadığınız kısımlarını aynı rengin koyu tonuyla kat kat boyama tekniğiyle boyayınız (Görsel 1.197).
17. Yaprak motiflerini yeşil rengin koyu tonuyla kat kat boyama tekniğiyle boyayınız. Yaprakların damarlarını dallarda kullandığınız koyu yeşille boyayınız (Görsel 1.198).

Görsel 1.197: Bitkisel motifleri kat kat boyama

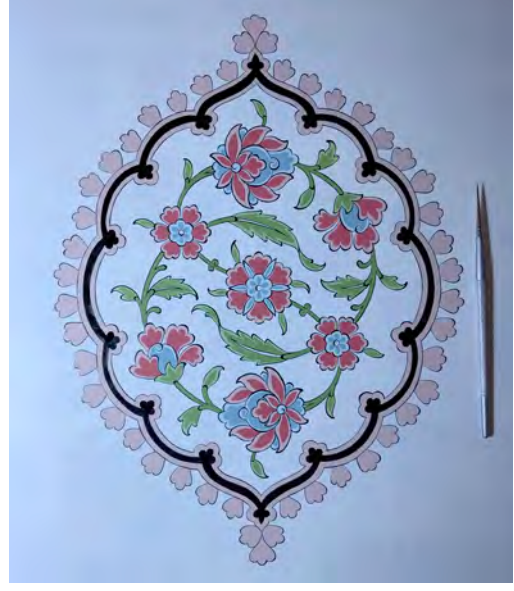

Görsel 1.198: Yaprak motiflerini kat kat boyama

18. Kompozisyonun tamamına siyah mürekkeple nüanslı tahrir çekiniz. Bu işlem esnasında tahrir fırçası kullanınız. Hatalı çizgilerinizi kretuar bıçağı ile kazıyarak düzeltebilirsiniz (Görsel 1.199).
19. Şemse dendanlarının ara zeminini siyah mürekkeple boyayınız (Görsel 1.200).

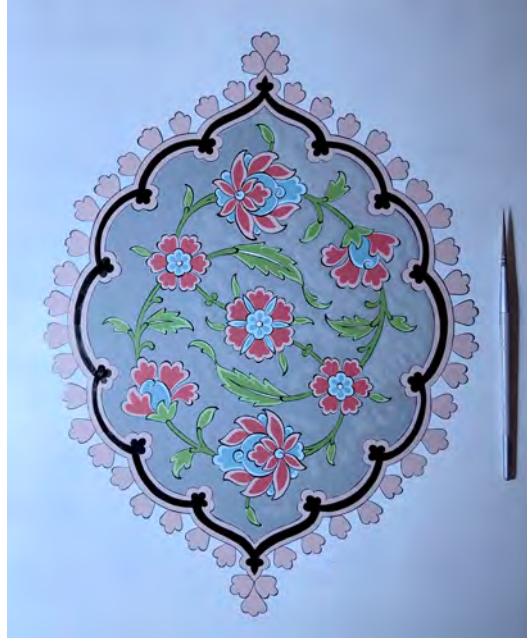

Görsel 1.199: Tahrir çekme

Görsel 1.200: Şemse dendanlarının ara zeminini boyama

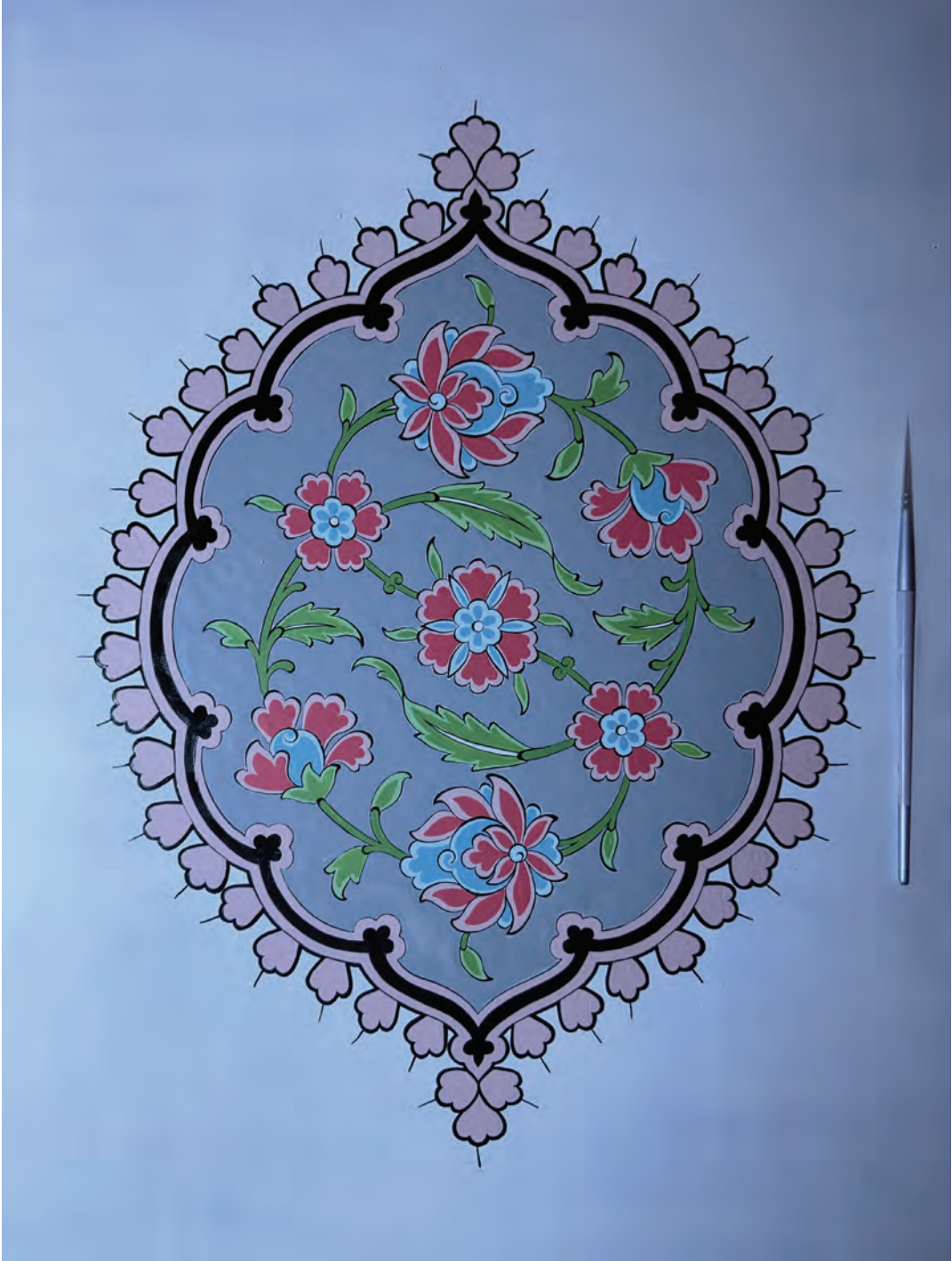
20. Kompozisyonun zeminini dolgu fırçasıyla belirlediğiniz bir zemin rengine boyayınız (Görsel 1.201).

Görsel 1.201: Zemin boyama

21. Şemsenin etrafındaki motiflerin tahrirlerini kalınlaştırıp tığlarını çizerek standart (düz) boyama uygulamanızı tamamlayınız. Kompozisyonun etrafındaki astar boyalı kısmı belirlediğiniz bir açık renkle boyayabilirsiniz (Görsel 1.202).

Görsel 1.202: Standart (düz) boyama

DEĞERLENDİRME

“Bitkisel Motiflerde Standart (Düz) Boyama Uygulaması ” aşağıda verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Bitkisel Motiflerde Standart (Düz) Boyama Uygulaması Kontrol Listesi				
Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi	
Ölçütler			Evet	Hayır
1.		İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.		
2.		Boyama uygulaması için malzemelerini hazırladı.		
3.		Kompozisyonun renk etüdünü yaptı.		
4.		Lif levhanın üzerine beyaz astar boya sürüp kurumaya bıraktı.		
5.		Aydinger kâğıttaki deseni iğne perdah yaptı.		
6.		Kömür tozunu aydinger üzerinde gezdirerek deseni silkeledi.		
7.		Bitkisel motiflerin zeminini doğru boyadı.		
8.		Bitkisel motiflere tahrir fırçasıyla tahrir çekti.		
9.		Şemsenin dendanlarını sıvama tekniğiyle boyadı.		
10.		Tığlara ve dendanlara tahrir çekti.		
11.		Çalışmayı verilen sürede yaptı.		
12.		Çalışma alanını temizledi.		

1.3.2.2. Su Bazlı Boya ve Altın Tekniği

Zenginliğin ve gücün simgesi olan altın, kalemişi sanatında çok kullanılmıştır. Varak altın, kalemişi uygulamalarında yüzeye süt miksiyon ile yapıştırılır. Süt miksiyon yüzeye fırça yardımıyla sürüldükten sonra süt rengi şeffaflaşır ve yapıştırma işlemine hazır hâle gelir. Üzerine transfer altın yerleştirilir. Altın üzerine pamuk (avuç içine yuvarlatılmalı) veya yumuşak uçlu bir fırça ile tampon yapılarak altının zemine nüfuz etmesi sağlanır. Sonrasında sakal fırçası tabir edilen yumuşak uçlu fırça ile hafifçe dairesel hareketlerle temizlik işlemi yapılmalıdır (Görsel 1.203).

Görsel 1.203: Su bazlı boya ve altın tekniği örneği, Selimiye Camii

Altın yapıştırma için kullanılan diğer malzemeler şunlardır:

- Yumurta akı ile yapıştırma; hava şartlarından etkilenen bu teknikte, uygulama yüzeyi dış etkenlerden arındırılmış olmalıdır ki altın zeminden ayrılmasın.
- Killi varak ile yapıştırma; parlak ve mat yüzeyler için kullanılan en eski ve en kullanışlı tekniktir. Altın mühre (akik taşı) ile parlatılır. Kil, zeminde hem dolgu hem de parlatma aşamalarına kolaylık kazandıran malzemedir.
- Miksiyon ile yapıştırma; Fransa'dan ithal edilen charbonnel mison o dorer lefranc adında bir malzeme kullanılmaktadır. İçerisine kullanılan yüzeylerde zemine nüfuz ettiğini görebilmek için kimyasal ham maddeli altın sarısı katılmaktadır. Ancak bu maddenin miksiyon içine katılma oranının tespiti önemlidir. Aksi takdirde miksiyonun yapıştırıcı özelliği kaybolabilir.

DİKKAT

Varak altın, ince yapraklardan oluşan bir defter içerisine yerleştirilmiştir. Bu yapraklar ve altın çok hafif olduğundan herhangi bir darbeye veya rüzgarda dağılıbilir. Bu nedenle son derece dikkatli ve titiz çalışılmalıdır.

1.12. UYGULAMA

Süre: 12 Ders Saati

SU BAZLI BOYA VE ALTIN TEKNİĞİ

AMAÇ

Su bazlı boya ve altın tekniğini uygulamak.

GÖREV

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallarına uyarak bitkisel motiflerle **su bazlı boya ve altın tekniğini** uygulayınız.

Kullanılacak Araç Gereçler

- Lif levha (mdf)
- Astar boyası (gesso)
- Aydınlar kâğıdında kompozisyon
- Kuru boya
- Uçlu kalem
- Renkli tebeşir
- Bant
- Pamuk
- Dolgu fırçası
- Akrilik boya
- Miksiyon
- Transfer altın
- Tahrir fırçası
- Siyah mürekkep
- Kretuar bıçağı

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- Kitapta verilen örnek işlem sırası incelenmelidir.
- İmkân dâhilinde ilgili görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

İşlem Basamakları

1. Boyama uygulaması için malzemelerinizi hazırlayınız. Lif levhanın üzerine yatay yönde bir kat beyaz astar boya sürüp kurumaya bırakınız (Görsel 1.204).

Görsel 1.204: 1. kat astar boyası sürme

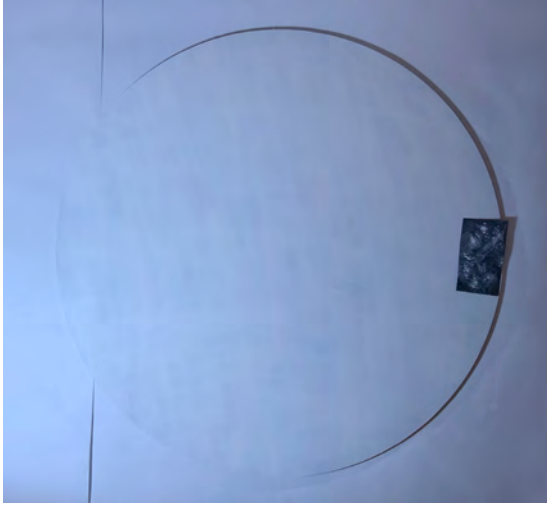
2. Lif levhanın üzerine dikey yönde ikinci kat beyaz astar boya sürüp kurumaya bırakınız (Görsel 1.205).

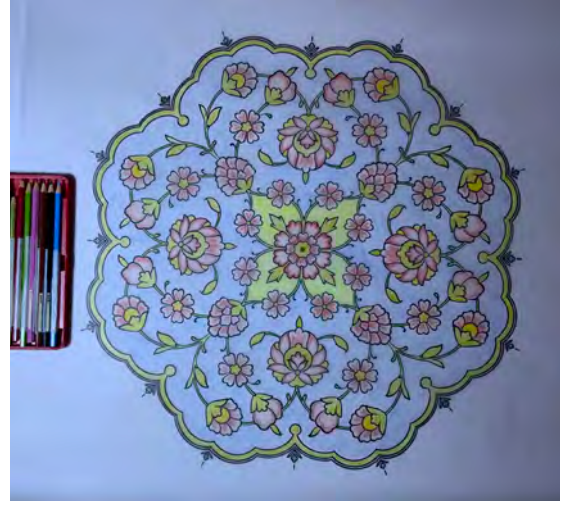
Görsel 1.205: 2. kat astar boyası sürme

3. Lif levhanın üzerindeki pürüzleri ince zımpara kâğıdı ile zımparalayınız (Görsel 1.206).
4. Bitkisel motiflerle hazırladığınız merkezî kompozisyonu (Görsel 1.147) belirlediğiniz kuru boyalarla renklendiriniz. Bu işlemi birim alanda uygulamanız yeterli olacaktır. Boyama esnasında bu renklendirmeye bire bir uyabileceğiniz gibi renk değişiklikleri de yapabilirsiniz (Görsel 1.207).

Görsel 1.206: Astarı zımparalama

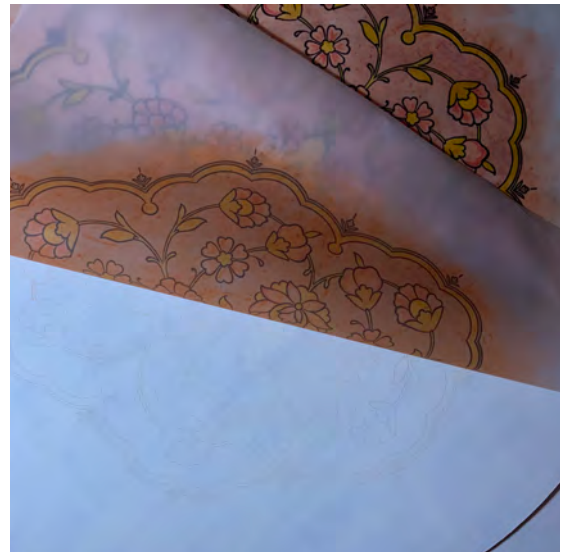

Görsel 1.207: Kompozisyonu renklendirme

5. Desen kâğıdının arka yüzüne renkli tebeşir sürüp pamuk yardımıyla kâğıda yediriniz (Görsel 1.208).
6. Lif levhanın tam ortasına tebeşirli kısım altta olacak şekilde desen kâğıdınızı yerleştirip bantlayınız. Uçlu kalemle kompozisyonun üzerinden geçerek deseni zemine geçiriniz (Görsel 1.209).

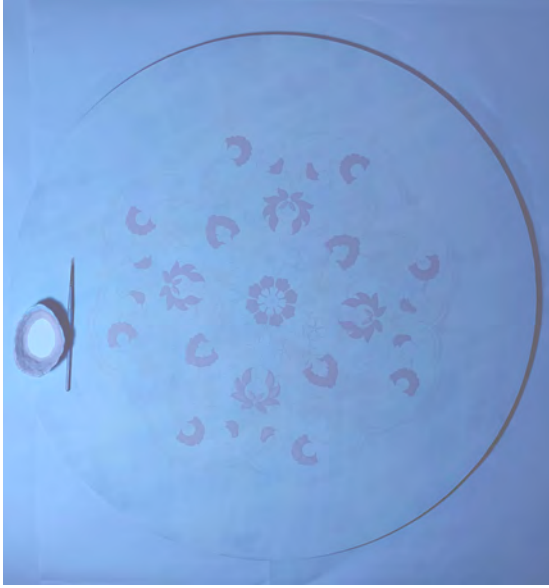

Görsel 1.208: Kompozisyonu tebeşirleme

Görsel 1.209: Kompozisyonu lif levhaya geçirme

7. Hatâyî, goncagül ve penç motiflerinin belirli bölümlerini, hazırlamış olduğunuz sıcak bir rengin açık tonuyla boyayınız (Görsel 1.210).
8. Hatâyî, goncagül ve penç motiflerinin belirli bölümlerini hazırlamış olduğunuz soğuk bir rengin açık tonuyla boyayınız (Görsel 1.211).

Görsel 1.210: Kompozisyonu lif levhaya geçirme

Görsel 1.211: Bitkisel motiflerin zeminini boyama

9. Yaprak ve çiçek dallarını hazırlamış olduğunuz yeşil rengin açık tonuyla boyayınız (Görsel 1.212).
10. Hatâyî, goncagül ve penç motiflerinin belirli bölümleri ile yaprak motiflerinin zeminine miksiyon sürünüz (Görsel 1.213).

Görsel 1.212: Dal boyama

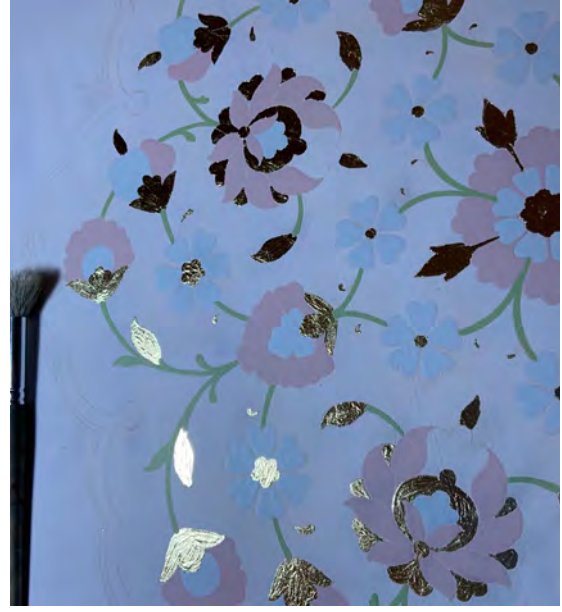
Görsel 1.213: Miksiyon sürme

11. Miksiyon süt görüntüsünü kaybedip şeffaflaşınca belirlediğiniz renkte transfer altın yapıştırınız (Görsel 1.214, Görsel 1.215).

Görsel 1.214: Altın yapıştırma

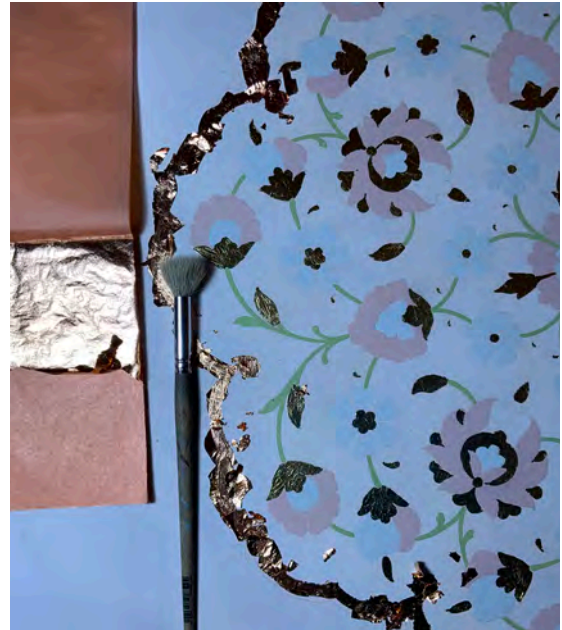
Görsel 1.215: Altın yapıştırma

12. Kompozisyonu çevreleyen dendanlara miksiyon sürünüz (Görsel 1.216).

13. Miksiyon süt görüntüsünü kaybedip şeffaflaşınca belirlediğiniz renkte transfer altın yapıştırınız (Görsel 1.217).

Görsel 1.216: Miksiyon sürme

Görsel 1.217: Altın yapıştırma

14. Hatâyî, goncagül ve penç motiflerinin sıcak renkle boyadığınız kısımlarını aynı rengin koyu tonlarıyla kat kat boyama tekniğiyle boyayınız (Görsel 1.218, Görsel 1.219).

Görsel 1.218: Bitkisel motifleri kat kat boyama

Görsel 1.219: Bitkisel motifleri kat kat boyama

15. Hatâyî, goncagül ve penç motiflerinin soğuk renkle boyadığınız kısımlarını aynı rengin koyu tonlarıyla kat kat boyama tekniğiyle boyayınız (Görsel 1.220).

16. Kompozisyonun tamamına siyah mürekkeple nüanslı tahrir çekiniz. Bu işlem esnasında tahrir fırçası kullanınız. Hatalı çizgilerinizi kretuar bıçağı ile kazıyarak düzeltebilirsiniz (Görsel 1.221).

Görsel 1.220: Bitkisel motifleri kat kat boyama

Görsel 1.221: Tahrir çekme

17. Kompozisyonun etrafındaki dendanları tahrirleyip iç kısımlarını mürekkeple doldurduktan sonra tığları çiziniz (Görsel 1.222).
18. Kompozisyonun orta kısmındaki zemini seçtiğiniz sıcak bir renkle boyayınız (Görsel 1.223).

Görsel 1.222: Tığ çizme

Görsel 1.223: Zemin boyama

19. Kompozisyonun zeminini dolgu fırçasıyla belirlediğiniz bir zemin rengine boyayarak su bazlı boya ve altın tekniği uygulamanızı tamamlayınız. Kompozisyonun etrafındaki astar boyalı kısmı belirlediğiniz bir açık renkle boyayabilirsiniz (Görsel 1.224).

Görsel 1.224: Zemin boyama

DEĞERLENDİRME

“Bitkisel Motiflerde Su Bazlı Boya ve Altın Tekniği Uygulaması” aşağıda verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Bitkisel Motiflerde Su Bazlı Boya ve Altın Tekniği Uygulaması Kontrol Listesi				
Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi	
Ölçütler			Evet	Hayır
		1. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.		
		2. Boyama malzemelerini hazırladı.		
		3. Kompozisyonun renk etüdünü yaptı.		
		4. Lif levhanın üzerine beyaz astar boya sürüp kurumaya bıraktı.		
		5. Aydinger kâğıdının arkasına tebeşir sürdü.		
		6. Deseni lif levha üzerine geçirdi.		
		7. Bitkisel motiflerin zeminini doğru boyadı.		
		8. Şemsenin ve motiflerin altın olacak kısımlarına miksiyon sürdü.		
		9. Transfer altın yapıştırdı.		
		10. Bitkisel motiflere tahrir fırçasıyla tahrir çekti.		
		11. Şemsenin dendanlarını sıvama tekniğiyle boyadı.		
		12. Tığlara ve dendanlara tahrir çekti.		
		13. Çalışma alanını topladı.		
		14. Çalışma alanını temizledi.		

OKUMA PARÇASI

NAKKAŞLARIN GÖKKUBBESİ KALEMİŞİ SANATI

Türk kalemişi sanatı, kökeni Orta Asya'ya 8-9. yüzyıl Türk Uygur sanatına kadar dayanan bir geçmişe sahiptir. Türklerin Orta Asya steplerinden göçleri ile Anadolu topraklarına taşınan bir sanat kolumuzdur. Kara Hoça ve Bezeklik duvar fresklerindeki süslemeler, Türk sanatının motif dağarcığının merkezi olmuş, Türklerin İslam dinini kabulü ile stilize motif ve kompozisyonların İslam sanatı ile olan bire bir örtüşmesi bu tarz desen ve uygulamaların gelişmesini sağlamıştır.

Orta Asya'dan Anadolu topraklarına uzanan yaşanmışlıklar ve tarihsel süreç, İslam'ın kabulü ile gelişen klasik sanatlar ve bu sanatların merkez kollarından kalemişi sanatı, Büyük Selçuklu, Selçuklu, Beylikler Dönemi, Erken Osmanlı, Osmanlı İmparatorluğu Klasik Dönem, Eklektik (Barok, Rokoko, Ampir sentezi) Dönem, Cumhuriyet sonrası ve günümüze kadar gelen bir tarihsel tarz süreci yaşamıştır.

Selçuki, Klasik, Barok, Rokoko, Ampir, Neo-klasik gibi uygulama tarzları ve dönemleri olan bu sanatta 16. yüzyıl klasik tarzla zirveye çıkılan dönem olmuştur. Saray Nakkaşhanesi geleneği ile dönem bütünlüğü ve tarzı gösteren bu yüzyılda klasik sanatların her alanında bir Rönesans yaşanmış, kalemişi sanatı da verdiği muhteşem eserlerle, bu devrin nadide bir parçası olmuştur. Desenler, renkler ve işçilikte sağlanan merkezîyetçi sistem kalemişi sanatının da en üst düzeyde eserler vermesini sağlamıştır. Nakkaşhane geleneği klasik dönem sanatının tüm hücrelerine sirayet etmiş ve ortaya nadide sanat eserleri çıkmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı'ya açılması ile sanatımızın her alanında hakim olan eklektik tarz, Barok, Rokoko, Ampir karışımı en çok kalemişi sanatımızı etkilemiş, Anadolu coğrafyasından İstanbul Boğazı yalılarına kadar her mekân ve ortamda uygulanmıştır.

Cumhuriyet sonrası Türk sanatta, güzel sanatların Batılılaşma hevesinin devam ettiği görülür. Devlet eli ile sanatın hemen hemen her alanında Batı kaynaklı eğitime olan ilgi göze çarpar. Yurt dışına devlet kaynakları ile giden ve eğitim alan genç nesil, ülkeye döndüğünde Batı kaynaklı sanatların neferleri olarak çalışmalarına devam ederek bu sanatlara ivme kazandırmışlardır. Geleneksel sanatlar ise geleneğine dayanan gücü ile ayakta kalmayı başarmışsa da münferit sanatçıların çabası ile

günümüze taşınabilmiştir. Bu sanatların gönüllü neferleri hat, tezhip, ebru, cilt gibi sanat dallarını kişisel bilgi ve becerileri ve de usta çırak ilişkisi ile bu günlere taşımayı başarmışlardır.

Ne şanslıyım ki; işte bu son jenerasyon ustalardan olan ve çalışma hayatının 52 yılını bu sanata vakfetmiş Nakkaş Hamit ÜÇER (usta), yani babamla uzun zaman çalışabilme mutluluğuna ve keyfine sahip oldum. Kalemîşi sanatında 52 yılın sonunda “Hâlâ öğreneceğimiz çok şey var.” mütevazılığı ve dervişliği ile bu sanatı icra etmeye çalışan ustam, maddi imkânsızlıklar nedeni ile okuyamadığı üniversiteye gidip bitirmem için beni çok destekledi. Onun bu desteği benim aileden gelen jenerasyonla bu işe el yatkınlığım ve alakam eskilerin deyimiyle “hem alaylı hem de mektepli” bir usta olmamı sağladı. Babadan oğula geçen bilgi akışı, bilhassa restorasyon ve konservasyon tarzı çalışmalarımda bana çok büyük ayrıcalıklar sağladı.

Sanatımız, son 30 yılda gelişme gösterip ilgi görmeye başlayınca tanınırlığı da arttı. Kalemîşi sanatı ise geleneksel sanatlarımız içinde ve var olma savaşını son derece zor şartlar altında verir olmuştur. Restorasyon işlerinde bir iki iyi niyetli işe gönül vermiş usta, güncel yeni uygulamalarda ise hızla gelişen gecekondular etrafında cami yapımı ve kültürü bu sanatı ayakta tutan sebeplerdir.

Yrd. Doç. Dr. Kaya ÜÇER

Klasik Sanatlar Yıllığı 2014 kitabında yer alan “Nakkaşların Gök kubbesi Kalemîşi Sanatı” adlı yazıdan alıntılanmıştır.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () Tek iplik kompozisyonlarda iplik üzerinde farklı çeşit motif grubu kullanılır.
2. () Merkezî kompozisyon simetri eksenini çok olan bir tasarımdır.
3. () Tüm penç motiflerinin şekli ovaldir.
4. () Simetrik desen katlanarak çoğaltılır.
5. () Çift iplik kompozisyonlar ara suyu olarak kullanılır.
6. () Tahrirde fırça tercihi önemlidir.

B. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan alanlara doğru sözcükleri yazınız.

1. Kompozisyon tasarımında motiflerin yerleştirildiği dallara denir.
2. Ayrıntı içermeyen basit yaprağa denir.
3. Doğal boyalar aletiyle ezilerek elde edilir.
4. Sıvı yapıştırıcı yardımıyla farklı zeminlere uygulanan altına denir.
5. Kalemişi kompozisyonun ahşap üstüne kabartma olarak uygulanmasına denir.

C. Aşağıdaki sorularda doğru olan seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi simetrik kompozisyon çeşitlerinden biri değildir?

- A) Akışkan B) Geometrik C) Merkezî D) Serbest E) Ulama

2. I. Yumuşak uçlu fırça ile hafifçe dairesel hareketlerle temizlik işlemi yapılır.

II. Süt miksiyon renginin süt renginden şeffaf renge dönmesi beklenir.

III. Altın yapıştırılacak yüzeye süt miksiyonu sürülür.

IV. Üzerine transfer altın yerleştirilir.

V. Altın üzerine pamuk ile tampon yapılır.

Yukarda belirtilen kalemişi sanatında altın yapıştırma tekniğine ait işlem sırası hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?

- A) I,II,III,IV,V B) III,IV,V,II,I C) I,III,II,V,IV D) III,II,IV,V,I E) I,V,IV,III,II

3. I. Desen kurşun kalemle eskiz kâğıdına çizilir.
 II. Desen çizgileri nokta nokta iğnelenerek delinir.
 III. İğnelenerek delinen desen kâğıdı iğnelendiği yerden kesilir.
 IV. İğnelenen kâğıdın üzerinde kömür tozu tamponlanarak desen boyanacak yüzeye aktarılır.
 V. Yüzey fırçalarla boyanır ve tahrir çekilir.

Yukarıdakilerden hangisi veya hangileri kalemîşi uygulamaları sürecinde yer almaz?

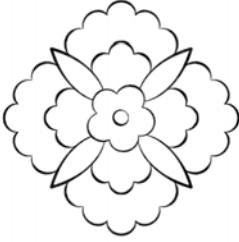
- A) I-II B) Yalnız III C) Yalnız IV D) IV-V E) I-II-IV

4. Kalemîşi kompozisyonlar aşağıdakilerden hangisinin üzerine uygulanmaz?

- A) Bez (tuval) B) Deri C) Murakka D) Sıva E) Taş

5. Aşağıda verilen görsellerden hangisi hatâyî motiftir?

A)

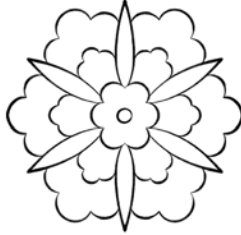
B)

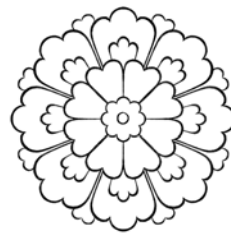
C)

D)

E)

6. Aşağıdakilerden hangisi kalemîşi sanatında kompozisyon tasarımı yapan ve uygulayan kişiye verilen isimdir?

- A) Ebrucu B) Efşancı C) Kattâ' D) Müzehhib E) Nakkaş

7. Kalemîşinde sıva üzerine kabartma olarak uygulanan teknik aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çıtakârî B) Edirnekârî C) Kâtî' D) Kalemkâr E) Malakârî

8.

Görsel 1.225: Edirne Selimiye Camii kalemişi örneği

Görsel 1.225’de kullanılan boyama tekniği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Halkârî B) Negatif C) Noktalama D) Tamponlama E) Tarama

9.

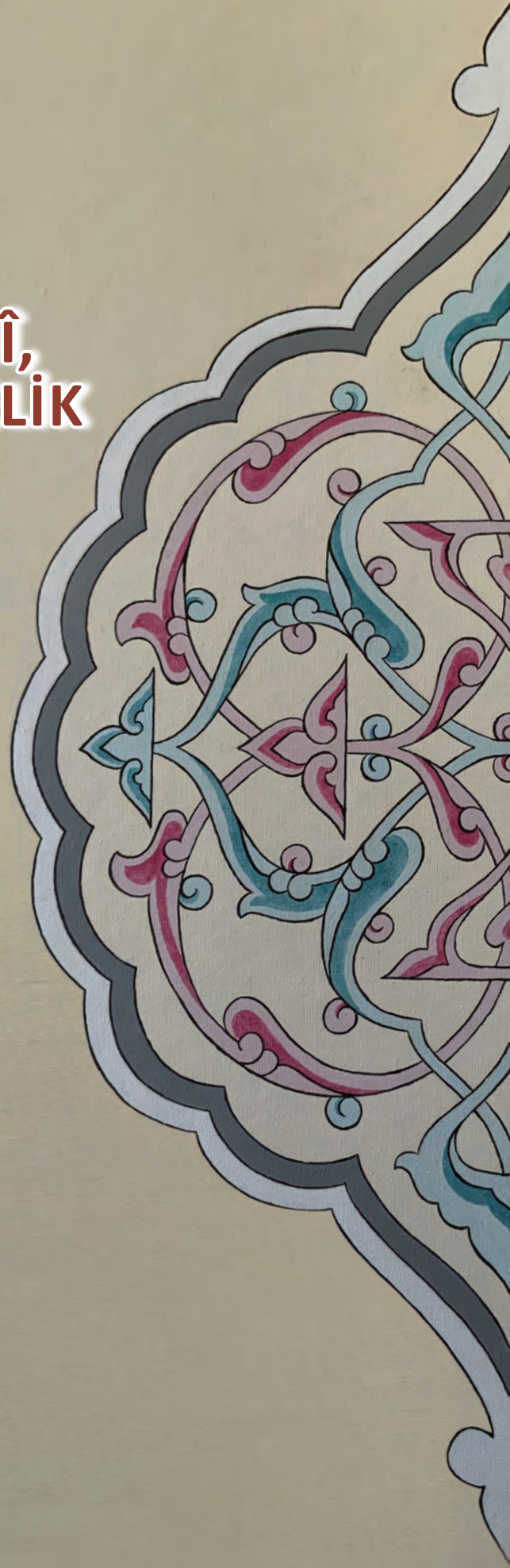
Görsel 1.226: Mihrimah Sultan Camii kalemişi örneği

Görsel 1.226’da bulunan kompozisyon çeşitleri hangi seçenekte doğru verilmiştir?

- A) Akışkan - Serbest
B) Ters Simetrikli - Ulama
C) Merkezî - Çift İplik
D) Geometrik - Düz Simetrikli
E) Merkezî - Tek İplik

2. ÖĞRENME BİRİMİ

**KALEMİŞİ
SANATINDA
KULLANILAN RŪMÎ,
ORTABAĞ VE TEPELİK
MOTİFLERİYLE
KOMPOZİSYON**

KONULAR

- 2.1. Rûmî, Ortabağ ve Tepelik Motiflerinin Çizimi
- 2.2. Rûmî, Ortabağ ve Tepelik Motifleriyle Kompozisyon Tasarımı
- 2.3. Kompozisyon Boyama Uygulamaları

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Rûmî Motif Çeşitleri (Yalın, Kanatlı, Sencide Rûmî, Ortabağ, Tepelik, Kapalı Form)
- Rûmî Motifleriyle Kurallara Uygun Kompozisyon Oluşturma
- Rûmî Kompozisyonları Renklendirme

ANAHTAR KAVRAMLAR

- Rûmî
- Tepelik
- Ortabağ
- Kapalı Form
- Kompozisyon

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Yaşam tarzı, iklim ve coğrafyanın toplumların kültür ve sanatına olan etkileri konusundaki düşüncelerinizi sınıfta paylaşınız.
2. Türklerin tarih boyunca kurduğu devletlerde, bağımsızlık sembolü olarak kullanılan armaları araştırınız. Elde ettiğiniz bilgileri sınıfta paylaşınız.

2.1. RÛMÎ, ORTABAĞ VE TEPELİK MOTİFLERİNİN ÇİZİMİ

Rûmî, ortabağ ve tepelik motifleriyle yapılan kompozisyonlar, Türk ve İslam sanatları içinde zamanla gelişmiş ve motiflerin çiziminde sağlam kurallar oluşmuştur. Rûmî, ortabağ ve tepelik motifleri, bitkisel motifler ve bulut motifleriyle kullanılmaları yanında, müstakil kompozisyonlar oluşturmaya da elverişlidir. Rûmî motifler, bu özellikleriyle Klasik Türk süsleme sanatlarında olduğu gibi kalemî sanatında da en çok kullanılan motif grubu olmuştur (Görsel 2.1).

Görsel 2.1: Rûmî, ortabağ ve tepelik motifleriyle kompozisyon, Şehzade Camii pencere alınlığı

2.1.1. Rûmî Motifi

Türklerin Orta Asya'dan itibaren tezyînatta kullandıkları rûmî, hayvan şekillerinin üslûplaştırılmasıyla oluşturulmuş hayvansal motiflerden biridir. Kelime anlamı olarak Anadolu'ya ait anlamına gelen rûmî; Anadolu'nun Rum, Roma döneminde motife verilmiş bir isimdir. Türkler Orta Asya'dan itibaren göçebeliğe dayalı yaşam kültürlerinde, tabiattaki tüm canlılarla uyum içinde yaşamışlardır. Türk topluluklarında sembol olarak da kullanılan hayvanlar; bağlılığın, kahramanlığın, gücün ve mertliğin simgesi olmuştur. Rûmî, kurt, kuş, tavşan, balık, yılan, ejder gibi hayvanların; kanat, bacak ve bedenlerinin stilize edilmesiyle oluşan bir motiftir. Türk sanatkârlar, yaşam kültürünün sanata yansımaları olan bu simgeyi, soyutlaştırarak süslemelerde motif olarak kullanmışlardır. Selçuklu Devleti'nin simgesi olan kartal, rûmî motifinin esasını teşkil eder. Kartal kanatlarının kapalı ve açık hâlinin önden ve yandan görünümü, kartalın duruş şekilleri, baş ve gaga görüntüleri bu motifin ana hatlarını oluşturmuştur.

BİLGİ KUTUSU

Rûmî motifi, hayvansal kökenli olmasına rağmen klasik eserlerde bitkisel karaktere bürünmüş olarak da kullanılmıştır (Görsel 2.2). Rûmî, bir süsleme motifi olarak ilk kez; 16. yüzyılda Gelibolulu Mustafa Ali'nin *Mevâ'idü'n-Nefâis Fî Kavâ'idü'l Mecâlis* adlı kitabında tanımlanmıştır.

Türk süsleme sanatlarının her dalında müstakil olarak kullanılan rûmî motifi, yüzyıllar boyunca gelişmiş ve detaylanmıştır. 15. yüzyılda rûmînin en çok kullanılan şekli **yalın ve kanatlı rûmî** olmuştur. Rûmînin iç bünyesine yerleştirilen küçük rûmîlerle oluşturulan **hurdeli rûmî** ile rûmî motifine sarılan ejderha görünümünde olan **sarıлма rûmî** çeşitleri de kalemî tasarımlarda yaygın olarak kullanılmıştır.

KELİME DEFTERİ

Pek ince ve küçük olan şeylere veya bir nesnenin küçüğüne, ufağına **hurde** denir. Bir motifin içini yaprak, penç, bulut, rûmî, kalp gibi küçük küçük başka motiflerle doldurmaya **hurdeleme** denir.

Rûmî motifi iki ana başlık altında incelenmiştir:

Kullanıldığı yüzeye ve çizim özelliklerine göre rûmî çeşitleri; sade rûmî (Görsel 2.2'de yer alan sarı renkli rûmî motifleri), münhanîli rûmî (Görsel 2.3), dendanlı rûmî (Görsel 2.4), sarılma rûmî (Görsel 2.5), işlemeli rûmî, hurdeli rûmî (Görsel 2.6) ve yapraklı rûmî (Görsel 2.7).

Görsel 2.2: Sade rûmî, Üç Şerefeli Camii

Görsel 2.3: Münhanîli rûmî, Üç Şerefeli Camii

Görsel 2.4: Dendanlı rûmî, Gazi Ahmet Paşa Camii

Görsel 2.5: Sarılma rûmî, Topkapı Sarayı

Görsel 2.6: Hurdeli rûmî, Üç Şerefeli Camii

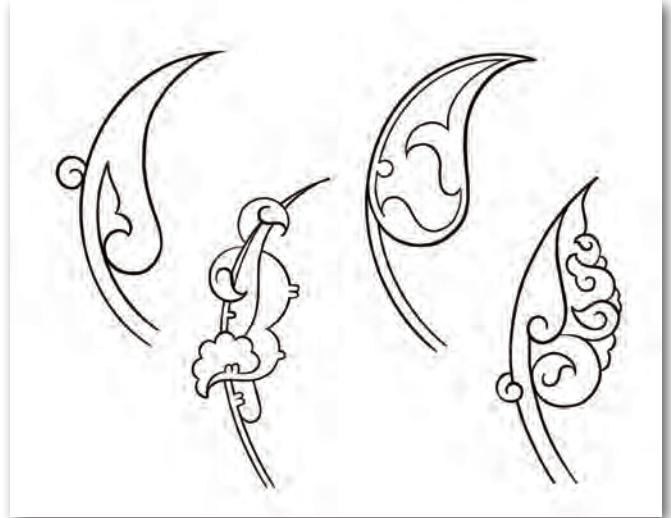
Görsel 2.7: Yapraklı rûmî, Yavuz Selim Camii

Desendeki yeri, görevi ve tamamlayıcı özelliğine göre rûmî çeşitleri; yalın rûmî, kanatlı rûmî, sencîde rûmî, ortabağ, tepelik ve rûmî kapalı form.

Yalın rûmî, ayrıntı içermeyen basit formdaki rûmî çeşididir. Rûmî çeşitlerinin ana formunu oluşturur (Görsel 2.8). Kalemîşinin uygulanacağı mekânda, görülebileceği mesafeye göre motifin büyüklüğü ve iç bünyesindeki detaylandırma değişiklik gösterir (Görsel 2.9).

Görsel 2.8: Yalın rûmî, Şehzade Camii pencere alınlığı

Görsel 2.9: Yalın rûmî ana formu kullanılarak tasarlanmış çeşitli rûmî örnekleri

2.1. UYGULAMA

Süre: 5 Ders Saati

YALIN RÛMÎ ÇİZİMİ

AMAÇ

Yalın rûmî motifini çizmek.

GÖREV

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallara dikkat ederek rûmî motifi çeşitlerinden **yalın rûmî motifini** çiziniz.

Kullanılacak Araç Gereçler

- A4 eskiz kâğıdı
- A4 kâğıdı
- 2B kurşun kalem
- Hamur silgi
- Kalemtraş
- Daire şablonlu cetvel

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- Çeşitli hayvanların beden yapıları incelenmelidir.
- Bulunan tüm görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

YALIN RÛMÎ ÇİZİMİ - I. FORM

İşlem Basamakları

1. Malzemeleri masanızda hazırlayınız.
2. Kaleminizin ucunu sivri olacak şekilde açınız.
3. Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdınızı yerleştiriniz.
4. Dikey bir çizgi çiziniz (Görsel 2.10).
5. Çizgiye değecek şekilde bir çember çiziniz (Görsel 2.11).

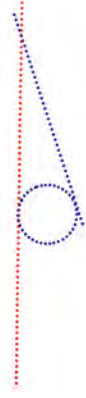

Görsel 2.10: Dikey çizgi çizimi

Görsel 2.11: Çember çizimi

6. Çembere teğet olarak dikey çizgiyle birleşecek bir doğru çizerek yalın rûmînin ana formunu oluşturunuz (Görsel 2.12).
7. Çemberle doğrunun kesişim noktalarının üzerinden geçerek yalın rûmî taslağını oluşturunuz (Görsel 2.13).

Görsel 2.12: Ana form oluşturma

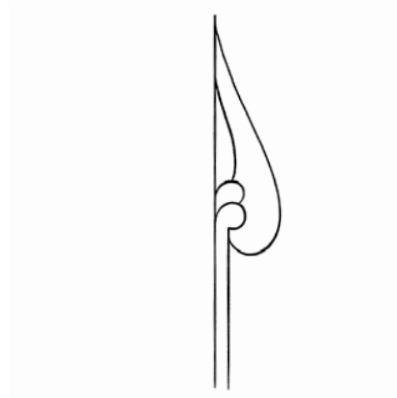

Görsel 2.13: Taslak çizimi

8. Kavisli çizgilerle iç bünye ekleyerek yalın rûmî motifini çiziniz (Görsel 2.14).
9. Çizdiğiniz rûmî motifinin üzerine, eskiz kâğıdınızı katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak motifi temize çekip tamamlayınız (Görsel 2.15).

Görsel 2.14: İç bünye çizimi

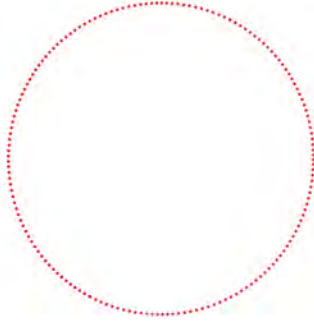
Görsel 2.15: Yalın rûmî

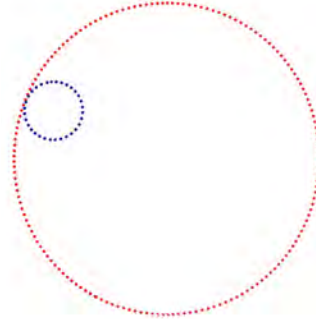
YALIN RÛMÎ ÇİZİMİ - II. FORM

İşlem Basamakları

1. Büyük bir çember çiziniz (Görsel 2.16).
2. Çemberin iç kısmına teğet küçük bir çember çiziniz (Görsel 2.17).

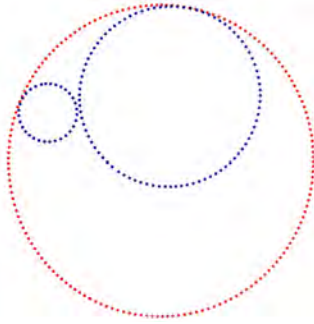

Görsel 2.16: Çember çizimi

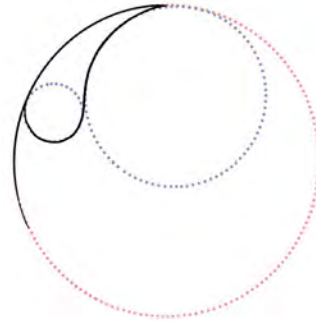

Görsel 2.17: Küçük çember çizimi

3. İki çembere teğet bir çember çizerek yalın rûmînin ana formunu oluşturunuz (Görsel 2.18).
4. Çemberlerin kesişim noktalarının üzerinden geçerek yalın rûmî taslağını çiziniz (Görsel 2.19).

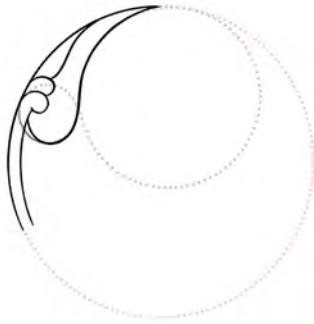

Görsel 2.18: Ana form oluşturma

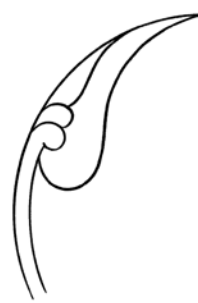

Görsel 2.19: Taslak çizimi

5. Kavisli çizgilerle iç bünye ekleyerek yalın rûmî motifini oluşturunuz (Görsel 2.20).
6. Çizdiğiniz rûmî motifinin üzerine eskiz kâğıdınızı katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak motifi temize çekip tamamlayınız (Görsel 2.21).

Görsel 2.20: İç bünye çizimi

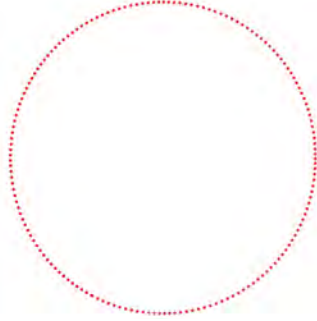
Görsel 2.21: Yalın rûmî

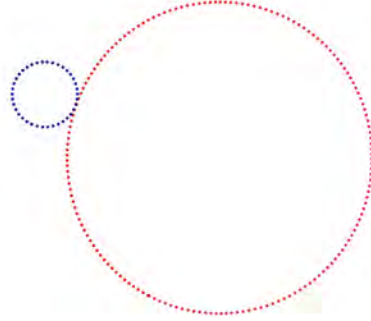
YALIN RÛMÎ ÇİZİMİ - III. FORM

İşlem Basamakları

1. Büyük bir çember çiziniz (Görsel 2.22).
2. Çemberin dış kısmına teğet küçük bir çember çiziniz (Görsel 2.23).

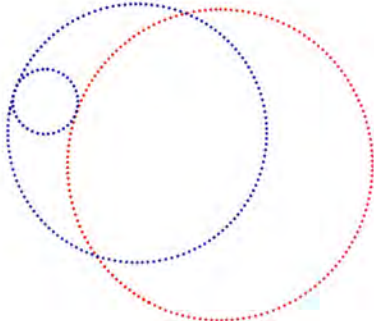

Görsel 2.22: Çember çizimi

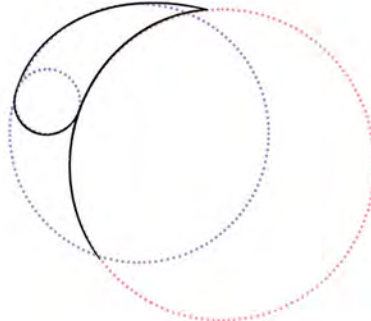

Görsel 2.23: Küçük çember çizimi

3. Küçük çemberi içine alan ve küçük çembere teğet büyük bir çember çizerek yalın rûmînin ana formunu oluşturunuz (Görsel 2.24).
4. Çemberlerin kesişim noktalarının üzerinden geçerek yalın rûmî taslağını çiziniz (Görsel 2.25).

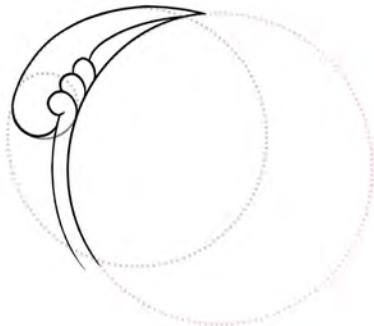

Görsel 2.24: Ana form oluşturma

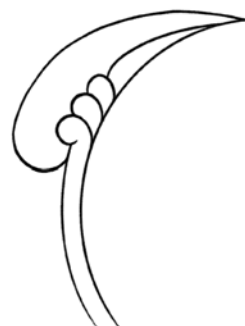

Görsel 2.25: Taslak çizimi

5. Kavisli çizgilerle iç bünye ekleyerek yalın rûmî motifini oluşturunuz (Görsel 2.26).
6. Çizdiğiniz rûmî motifinin üzerine eskiz kâğıdınızı katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak motifi temize çekip tamamlayınız (Görsel 2.27).

Görsel 2.26: İç bünye çizimi

Görsel 2.27: Yalın rûmî

YALIN RÛMÎ ÇİZİMİ - IV. FORM

İşlem Basamakları

1. Büyük bir çember çiziniz (Görsel 2.28).
2. Çemberin üstüne aynı ölçüde bir çember daha çiziniz (Görsel 2.29).

Görsel 2.28: Çember çizimi

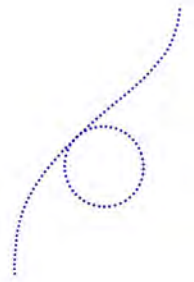

Görsel 2.29: Çember çizimi

3. Bu iki çemberi kavisli bir çizgi ile birleştiriniz (Görsel 2.30).
4. Kavisli çizginin orta kısmına küçük bir çember çiziniz (Görsel 2.31).

Görsel 2.30: Kavis çizimi

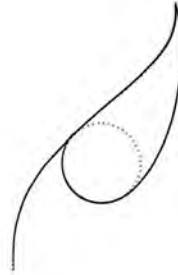

Görsel 2.31: Çember çizimi

5. Çembere teğet kavisli çizgiyi birleştiren bir çizgi çizerek yalın rûmînin ana formunu oluşturunuz (Görsel 2.32).
6. Çizgilerin üzerinden geçerek yalın rûmî taslağını çiziniz (Görsel 2.33).

Görsel 2.32: Ana form oluşturma

Görsel 2.33: Taslak çizimi

7. İç bünye ekleyerek yalın rûmî motifini oluşturunuz (Görsel 2.34).
8. Çizdiğiniz rûmî motifinin üzerine eskiz kâğıdınızı katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak motifi temize çekip tamamlayınız. Yalın rûmî, bütün rûmî çeşitlerinin temelini oluşturduğu için denemelerinizi çokça yaparak çiziminizi geliştiriniz (Görsel 2.35).

Görsel 2.34: İç bünye çizimi

Görsel 2.35: Yalın rûmî

DEĞERLENDİRME

“Yalın Rûmî Çizimi Uygulaması” aşağıda verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

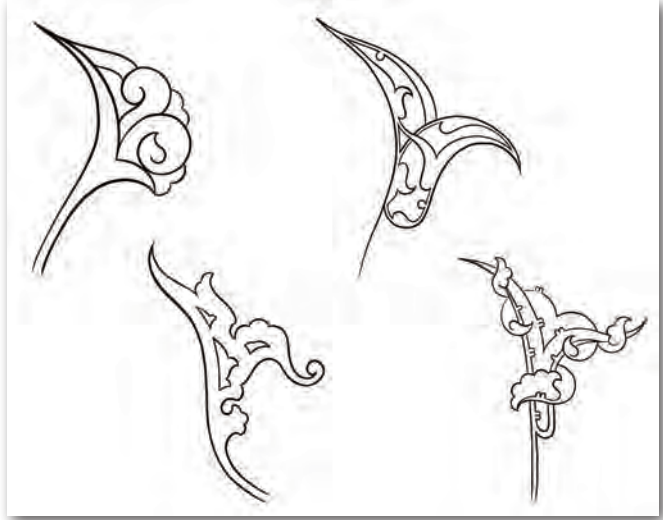
Yalın Rûmî Çizimi Uygulaması Kontrol Listesi				
Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi	
Ölçütler			Evet	Hayır
1. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.				
2. Malzemeleri masasında hazırladı.				
3. Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdını yerleştirdi.				
4. Daire şablonlu cetvelle büyük bir çember çizdi.				
5. Büyük çemberin etrafına çemberler çizdi.				
6. Çemberler yardımı ile yalın rûmî ana formunu oluşturdu.				
7. Yalın rûmîye iç bünyeler ekledi.				
8. Farklı formlarda yalın rûmîleri kurallarına uygun çizdi.				
9. Çalışmayı verilen sürede yaptı.				
10. Çalışma alanını temizledi.				

Kanatlı rûmî; iki yalın rûmînin üst üste kolları farklı yöne bakacak şekilde yerleştirilmesi ile oluşan rûmî şeklidir (Görsel 2.36). Kalemişinde yaygın olarak kullanılan kanatlı rûmî motifinin büyüklüğü ve detaylandırılması, uygulanacak mekânın büyüklüğüne göre tasarlanır (Görsel 2.37).

Görsel 2.36: Kanatlı rûmî, Şehzade Camii pencere alınlığı

Görsel 2.37: Çeşitli kanatlı rûmî örnekleri

2.2. UYGULAMA

Süre: 5 Ders Saati

KANATLI RÛMÎ ÇİZİMİ

AMAÇ

Kanatlı rûmî motifini çizmek.

GÖREV

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallara dikkat ederek rûmî motifi çeşitlerinden **kanatlı rûmî motifini** çiziniz.

Kullanılacak Araç Gereçler

- A4 eskiz kâğıdı
- A4 kâğıdı
- 2B kurşun kalem
- Hamur silgi
- Kalemtraş
- Daire şablonlu cetvel

Uygulama için Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- Çeşitli hayvanların beden yapıları incelenmelidir.
- Bulunan tüm görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.

- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

KANATLI RÛMÎ ÇİZİMİ - I. FORM

İşlem Basamakları

1. Malzemeleri masanızda hazırlayınız.
2. Kaleminizin ucunu sivri olacak şekilde açınız.
3. Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdınızı yerleştiriniz.
4. Dikey bir çizgi çiziniz (Görsel 2.38).
5. Çizgiye değecek şekilde bir çember çiziniz (Görsel 2.39).

Görsel 2.38: Dikey çizgi çizimi

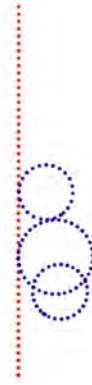

Görsel 2.39: Çember çizimi

6. Merkezi düz çizgiye paralel ve çemberin ortasından geçecek şekilde küçük bir çember çiziniz (Görsel 2.40).
7. İlk çemberin üst kısmına çembere ve doğruya teğet olacak şekilde bir çember çiziniz (Görsel 2.41).

Görsel 2.40: Çember çizimi

Görsel 2.41: Çember çizimi

8. Üstteki çemberin dış hattının etrafından düz çizgi ile birleşen kavisli bir çizgi çizerek rûmînin ana formunu oluşturunuz (Görsel 2.42).
9. Alt iki çemberin üst kısımlarıyla kavis ve dikey çizginin kesişim noktalarını birleştirerek kanatlı rûmînin taslağını oluşturunuz (Görsel 2.43).

Görsel 2.42: Ana form oluşturma

Görsel 2.43: Taslak çizimi

10. Motife iç bünye ekleyiniz (Görsel 2.44).

Görsel 2.44: İç bünye çizimi

11. Çizdiğiniz rûmî motifinin üzerine eskiz kâğıdınızı katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak motifi temize çekip kanatlı rûmînizi tamamlayınız (Görsel 2.45, Görsel 2.46). Kanat kısmını uzatıp yuvarlayarak motifi zenginleştirebilirsiniz.

Görsel 2.45: Kanatlı rûmî

Görsel 2.46: Kanatlı rûmî

KANATLI RÛMÎ ÇİZİMİ - II. FORM

İşlem Basamakları

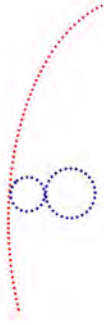
1. Bir yay çiziniz (Görsel 2.47).
2. Yaya teğet olarak çizdiğiniz küçük çembere teğet büyük bir çember çiziniz (Görsel 2.48, Görsel 2.49).
3. Yaya teğet geçen ve bu iki çemberi içine alan büyük bir çember çiziniz (Görsel 2.50).

Görsel 2.47: Yay çizimi

Görsel 2.48: Çember çizimi

Görsel 2.49: Çember çizimi

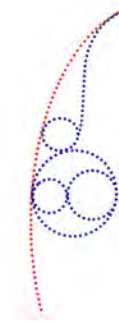

Görsel 2.50: Çember çizimi

4. Dıştaki çemberin üstüne, yaya ve çembere teğet bir çember çiziniz (Çizim 2.51).
5. Üstteki çemberin dış hattından, yay ile birleşen kavisli bir çizgi çizerek motifin ana formunu oluşturunuz (Çizim 2.52).

Görsel 2.51: Çember çizimi

Görsel 2.52: Ana form oluşturma

6. Ana form üzerinden geçerek kanatlı rûmî taslağını çiziniz (Görsel 2.53).
7. Motifin kanat ve gövde kısmına iç bünye ekleyiniz (Görsel 2.54, Görsel 2.55).
8. Çizdiğiniz rûmî motifinin üzerine eskiz kâğıdınızı katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak motifi temize çekip kanatlı rûmînizi tamamlayınız (Görsel 2.56).

Görsel 2.53: Taslak çizimi

Görsel 2.54: İç bünye çizimi

Görsel 2.55: İç bünye çizimi

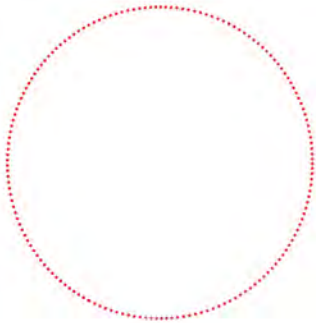

Görsel 2.56: Kanatlı rûmî

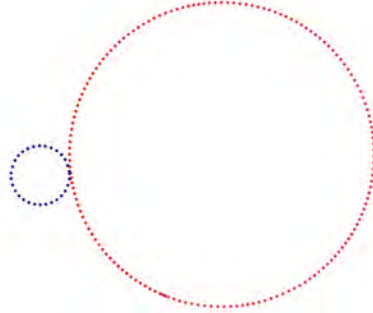
KANATLI RÛMÎ ÇİZİMİ - III. FORM

İşlem Basamakları

1. Büyük bir çember çiziniz (Çizim 2.57).
2. Çemberin dışına teğet küçük bir çember çiziniz (Çizim 2.58).

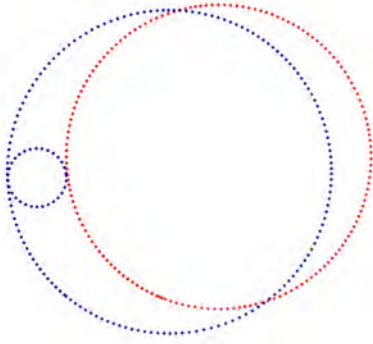

Görsel 2.57: Çember çizimi

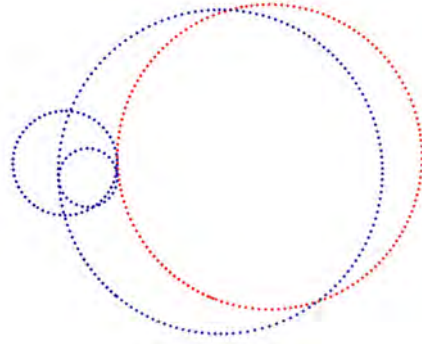

Görsel 2.58: Çember çizimi

3. Küçük çemberi içine alan ve ona teğet büyük bir çember çizersiniz (Görsel 2.59).
4. Küçük çembere ve kırmızı çembere teğet bir çember çizersiniz (Görsel 2.60).

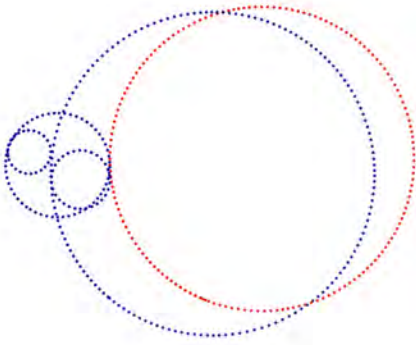

Görsel 2.59: Çember çizimi

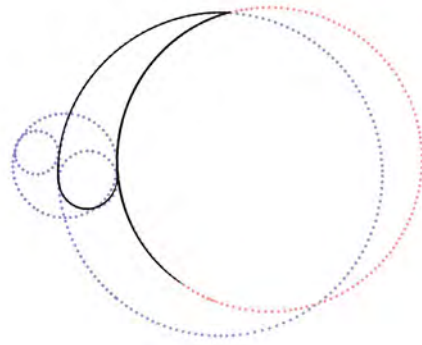

Görsel 2.60: Çember çizimi

5. Çizdiğiniz çemberin içerisine kanat ölçüsünü oluşturacak bir çember çizerek motifin ana formunu oluşturunuz (Görsel 2.61).
6. Çemberleri esas alarak motifin ana gövdesini çizersiniz (Görsel 2.62).

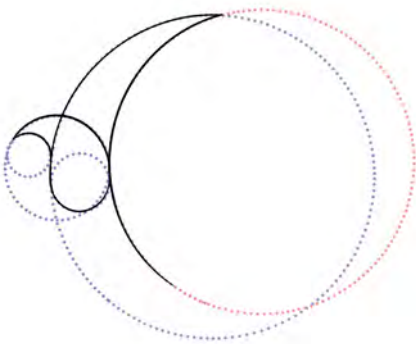

Görsel 2.61: Ana form oluşturma

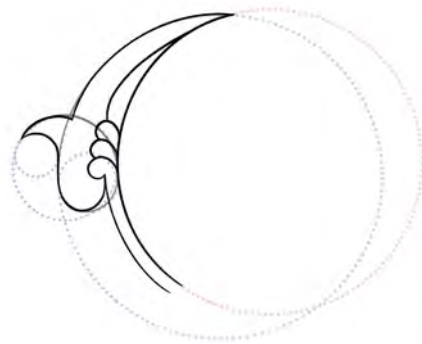

Görsel 2.62: Ana gövdenin çizimi

7. Küçük çemberleri esas alarak motifin kanadını çizersiniz (Görsel 2.63).
8. Motifin gövde kısmına iç bünye eklersiniz ve kanatlı rûmî çiziminizi tamamlayınız (Görsel 2.64).

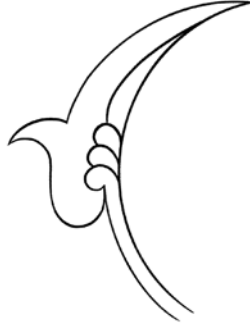
Görsel 2.63: Kanat çizimi

Görsel 2.64: İç bünye çizimi

9. Çizdiğiniz rûmî motifinin üzerine eskiz kâğıdınızı katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak motifi temize çekip kanatlı rûmîyi tamamlayınız (Görsel 2.65).

Görsel 2.65: Kanatlı rûmî

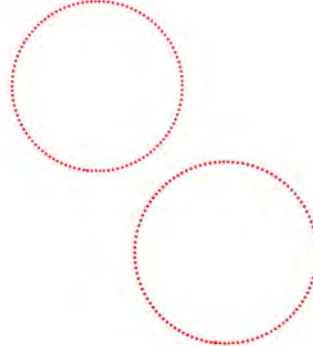
KANATLI RÛMÎ ÇİZİMİ - IV. FORM

İşlem Basamakları

1. Bir çember çiziniz (Görsel 2.66).
2. Çemberin sol üst köşesine aynı büyüklükte bir çember çiziniz (Görsel 2.67).

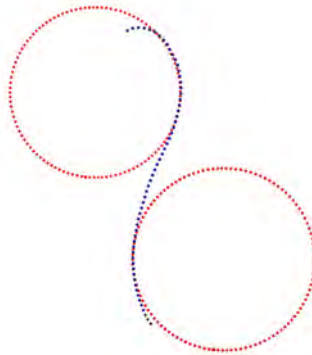

Görsel 2.66: Çember çizimi

Görsel 2.67: Çember çizimi

3. Bir çemberin dış hattından başlayıp diğer çemberin dış hattında devam eden ters 'S' şeklinde kavisli bir çizgi çiziniz (Görsel 2.68).

Görsel 2.68: Ters 'S' çizimi

4. 'S' çizgisine teğet bir elips çiziniz (Görsel 2.69).
5. 'S' çizgisine ve elipse teğet bir çember çiziniz (Görsel 2.70).

Görsel 2.69: Elips çizimi

Görsel 2.70: Çember çizimi

6. Çembere teğet ve elipsin dışına taşacak büyüklükte bir çember çiziniz (Görsel 2.71).
7. 'S' in üst kısmını içine alan bir çember çizerek motifin ana formunu oluşturunuz (Görsel 2.72).

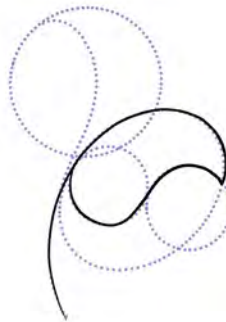

Görsel 2.71: Çember çizimi

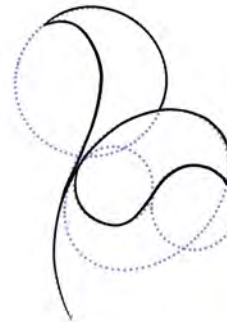

Görsel 2.72: Ana form oluşturma

8. Elipsin dış hattından bir yay ve iki çemberi birleştiren 'S' çiziniz. Bu kısım rûmînin kanat kısmını oluşturacaktır (Görsel 2.73).
9. Üstteki çemberin dış hattından, 'S' ile birleşen kavisli bir çizgi çiziniz. Bu kısım rûmînin ana gövdesini oluşturacaktır (Görsel 2.74).

Görsel 2.73: Kanat taslak çizimi

Görsel 2.74: Ana gövde taslak çizimi

10. Oluşan motifin kanat ve gövde kısmına iç bünye ekleyiniz (Görsel 2.75, Görsel 2.76).

Görsel 2.75: İç bünye çizimi

Görsel 2.76: İç bünye çizimi

11. Çizdiğiniz rûmî motifinin üzerine eskiz kâğıdınızı katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak motifi temize çekip kanatlı rûmîyi tamamlayınız (Görsel 2.77).

Görsel 2.77: Kanatlı rûmî

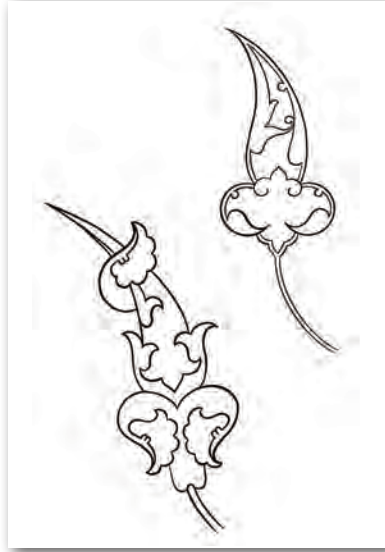
DEĞERLENDİRME

“Kanatlı Rûmî Çizimi Uygulaması” bir sonraki sayfada verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Kanatlı Rûmî Çizimi Uygulaması Kontrol Listesi

Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi	
Ölçütler			Evet	Hayır
1.	İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.			
2.	Malzemeleri masasında hazırladı.			
3.	Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdını yerleştirdi.			
4.	Daire şablonlu cetvelle büyük bir çember çizdi.			
5.	Büyük çemberin etrafına çemberler çizdi.			
6.	Çemberler yardımı ile kanatlı rûmî ana formunu oluşturdu.			
7.	Kanatlı rûmî çizimini şablona uygun olarak yaptı.			
8.	Kanatlı rûmîye iç bünyeler ekledi.			
9.	Farklı formlarda kanatlı rûmîlerin çizimini, kurallarına uygun yaptı.			
10.	Çalışmayı verilen sürede tamamladı.			
11.	Çalışma alanını temizledi.			

Sencîde rûmî; yalın veya kanatlı iki rûmînin sırt sırta birleşimiyle oluşan rûmî çeşididir (Görsel 2.78). Bütün rûmî çeşitlerinde olduğu gibi sencîde rûmînin ölçüleri de kalemişi uygulanan yerin görüş mesafesine göre belirlenir. Görüş mesafesi arttıkça büyük, azaldıkça küçük çizilen sencîde rûmî, ana formu aynı kalacak şekilde iç bünyesi ve dış hattı farklı şekillerde çizilebilen motiflerdendir (Görsel 2.79).

Görsel 2.78: Çeşitli sencîde rûmî örnekleri

Görsel 2.79: Sencîde rûmî, Selimiye Camii

KELİME DEFTERİ

Ölçülmüş, tartılmış, değerli şeye veya tam yerinde söylenmiş ölçülü söze **sencîde** denir.

2.3. UYGULAMA

Süre: 5 Ders Saati

SENCİDE RÛMÎ ÇİZİMİ**AMAÇ**

Sencîde rûmî motifini çizmek.

GÖREVİş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallara dikkat ederek rûmî motifi çeşitlerinden **sencîde rûmî motifini** çiziniz.**Kullanılacak Araç Gereçler**

- A4 eskiz kâğıdı
- A4 kâğıdı
- 2B kurşun kalem
- Hamur silgi
- Kalemtraş
- Daire şablonlu cetvel

Uygulama İçin Öneriler

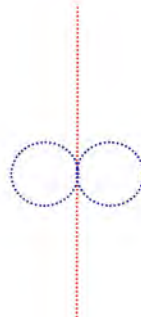
- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- Çeşitli hayvanların beden yapıları incelenmelidir.
- Bulunan tüm görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

SENCİDE RÛMÎ ÇİZİMİ - I. FORM**İşlem Basamakları**

1. Malzemeleri masanızda hazırlayınız.
2. Kaleminizin ucunu sivri olacak şekilde açınız.
3. Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdınızı yerleştiriniz.
4. Dikey bir simetri eksenini çiziniz (Görsel 2.80).
5. Simetri eksenine teğet iki çember çiziniz (Görsel 2.81).

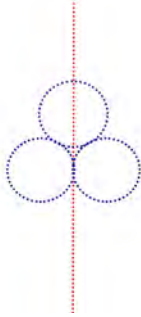

Görsel 2.80: Simetri eksenini çizimi

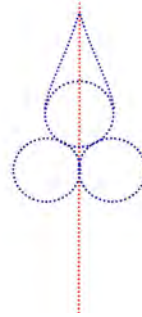

Görsel 2.81: Çember çizimi

6. Eksen merkezli bir çember çiziniz (Görsel 2.82).
7. Üstteki çemberin dış hattından dik çizgide birleşen kavisli iki çizgi çizerek motifin ana formunu oluşturunuz (Görsel 2.83).

Görsel 2.82: Çember çizimi

Görsel 2.83: Ana form oluşturma

8. Ana formun üzerinden geçerek motifin $\frac{1}{2}$ 'sinin taslağını çiziniz (Görsel 2.84).
9. Yuvarlak kanadın iç bünyesine küçük yalın rûmî çiziniz (Görsel 2.85).

Görsel 2.84: $\frac{1}{2}$ Taslak çizimi

Görsel 2.85: İç bünye çizimi

10. Simetri ekseninden katlayarak motifi tamamlayınız (Görsel 2.86).
11. Çizdiğiniz rûmî motifinin üzerine eskiz kâğıdınızı katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak motifi temize çekip sencîde rûmîyi tamamlayınız (Görsel 2.87).

Görsel 2.86: Motifi tamamlama

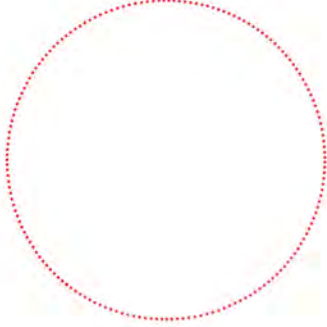
Görsel 2.87: Sencîde rûmî

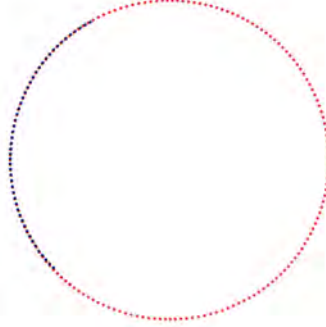
SENCÎDE RÛMÎ ÇİZİMİ- II. FORM

İşlem Basamakları

1. Çember çiziniz (Görsel 2.88).
2. Çemberin dış hattına bir yay çiziniz (Görsel 2.89).

Görsel 2.88: Çember çizimi

Görsel 2.89: Yay çizimi

3. Yaya teğet karşılıklı iki çember çiziniz (Görsel 2.90).
4. Merkezi yay üzerinde olan bir çember çiziniz (Görsel 2.91).

Görsel 2.90: Çember çizimi

Görsel 2.91: Çember çizimi

5. Üstteki çemberin dış hattından yay çizgisinde birleşen kavisli iki çizgi çizerek motifin ana formunu oluşturunuz (Görsel 2.92).
6. Ana formun üzerinden geçerek motifin taslağını çiziniz (Görsel 2.93).

Görsel 2.92: Ana form oluşturma

Görsel 2.93: Taslak çizimi

7. Yuvarlak kanatların iç bünyesine küçük yalın rûmîler çiziniz (Görsel 2.94).
8. Motifin uzun kanadının iç bünyesini çiziniz (Görsel 2.95).

Görsel 2.94: İç bünye çizimi

Görsel 2.95: İç bünye çizimi

9. Çizdiğiniz rûmî motifinin üzerine eskiz kâğıdınızı katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak motifi temize çekip sencîde rûmînizi tamamlayınız (Görsel 2.96).

Görsel 2.96: Sencîde rûmî

SENCİDE RÛMÎ ÇİZİMİ- III. FORM

İşlem Basamakları

1. Çember çiziniz (Görsel 2.97).
2. Çemberin sağ üst köşesine aynı büyüklükte bir çember çiziniz (Görsel 2.98).

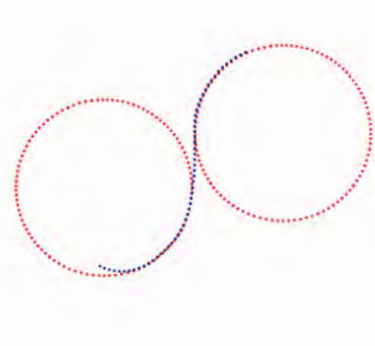
Görsel 2.97: Çember çizimi

Görsel 2.98: Çember çizimi

- İki çemberi esas alarak kavisli bir 'S' çiziniz (Görsel 2.99).
- 'S' çizgisine teğet iki çember çiziniz (Görsel 2.100).

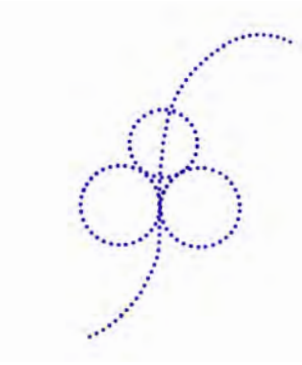

Görsel 2.99: 'S' çizimi

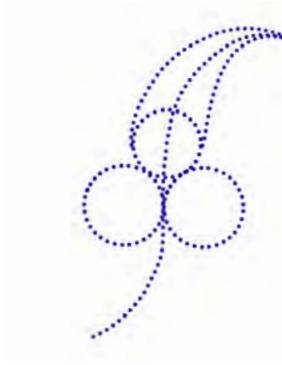

Görsel 2.100: Çember çizimi

- Merkezi 'S' çizgisi üzerinde olan bir çember çiziniz (Görsel 2.101).
- Üstteki çemberin dış hattından 'S' çizgisinde birleşen kavisli iki çizgi çizerek motifin ana formunu oluşturunuz (Görsel 2.102).

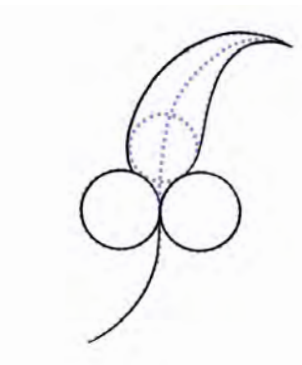

Görsel 2.101: Çember çizimi

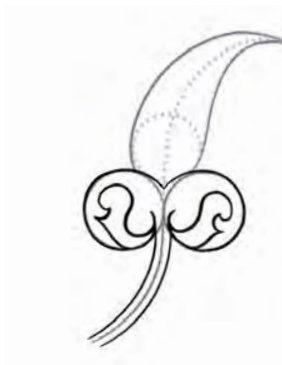

Görsel 2.102: Çember çizimi

- Ana formun üzerinden geçerek motifin taslağını çiziniz (Görsel 2.103).
- Yuvarlak kanatların iç bünyesine küçük yalın rûmî çiziniz (Görsel 2.104).

Görsel 2.103: Taslak çizimi

Görsel 2.104: İç bünye çizimi

9. Motifin uzun kanadının iç bünyesini çiziniz (Görsel 2.105).

10. Çizdiğiniz rûmî motifinin üzerine eskiz kâğıdınızı katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak motifi temize çekip sencîde rûmînizi tamamlayınız (Görsel 2.106).

Görsel 2.105: İç bünye çizimi

Görsel 2.106: Sencîde rûmî

DEĞERLENDİRME

“Sencîde Rûmî Çizimi Uygulaması” aşağıda verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Sencîde Rûmî Çizimi Uygulaması Kontrol Listesi				
Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi	
Ölçütler			Evet	Hayır
1. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.				
2. Malzemeleri masasında hazırladı.				
3. Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdını yerleştirdi.				
4. Daire şablonlu cetvelle büyük bir çember çizdi.				
5. Büyük çemberin etrafına çemberler çizdi.				
6. Çemberler yardımı ile sencîde rûmî ana formunu oluşturdu.				
7. Sencîde rûmî çizimini şablona uygun olarak yaptı.				
8. Sencîde rûmîye iç bünyeler ekledi.				
9. Farklı formlarda sencîde rûmîlerin çizimini, kurallarına uygun yaptı.				
10. Çalışmayı verilen sürede tamamladı.				
11. Çalışma alanını temizledi.				

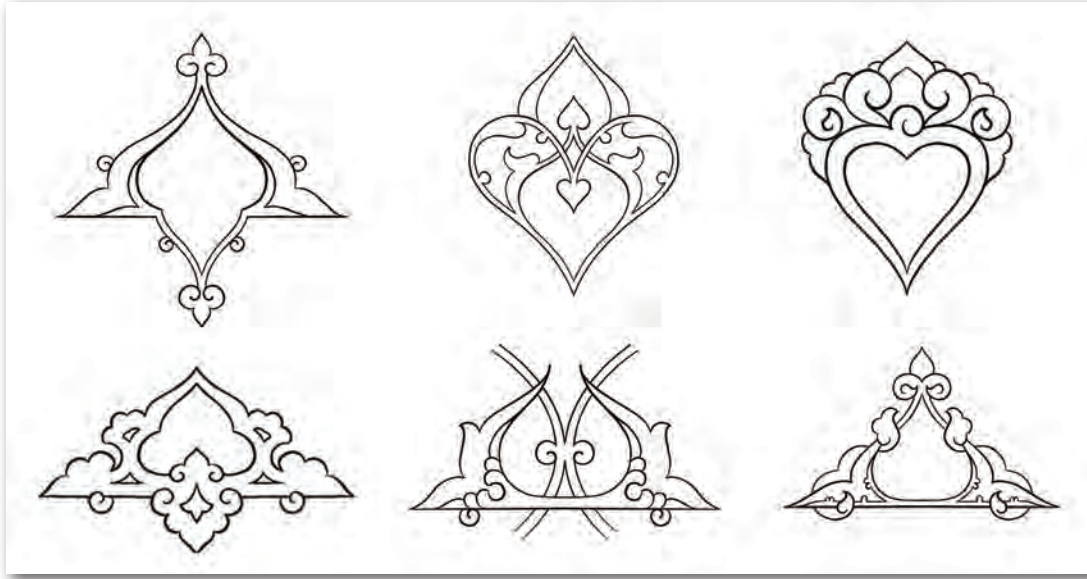

2.1.2. Ortabağ Motifi

Rûmî tasarımlarda, rûmî saplarının ve helezonların birleşim ya da ayırım noktalarında yer alan damla formundaki motife; **ortabağ motifi** denir (Görsel 2.107). Ortabağ, anatomik olarak sap, gövde ve iç boşluktan ibaret bir motiftir. Rûmî kompozisyonlarda dal ayrımlarına, simetri eksenine ve sapların birleşim yerlerine yerleştirilerek tasarıma estetik ve güzellik katan ortabağ motifi, kompozisyonda bağlayıcılık ve yön değiştirme görevi yapar (Görsel 2.108).

Görsel 2.107: Ortabağ, Şehzade Camii alınlığı

Görsel 2.108: Çeşitli ortabağ örnekleri

2.4. UYGULAMA

Süre: 5 Ders Saati

ORTABAĞ ÇİZİMİ

AMAÇ

Rûmî ortabağ motifini çizmek.

GÖREV

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallara dikkat ederek rûmî motifi çeşitlerinden **ortabağ motifini** çiziniz.

Kullanılacak Araç Gereçler

- A4 eskiz kâğıdı
- A4 kâğıdı
- 2B kurşun kalem
- Hamur silgi
- Kalemtraş
- Daire şablonlu cetvel

Uygulama için Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- Çeşitli hayvanların beden yapıları incelenmelidir.
- Bulunan tüm görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

ORTABAĞ ÇİZİMİ- I. FORM**İşlem Basamakları**

1. Malzemeleri masanızda hazırlayınız.
2. Kalemizin ucunu sivri olacak şekilde açınız.
3. Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdınızı yerleştiriniz.
4. Dikey bir simetri eksenini çiziniz (Görsel 2.109).
5. Eksen merkezli bir çember ve eksene teğet iki çember çiziniz (Görsel 2.110).

Görsel 2.109: Dikey simetri eksenini çizimi

Görsel 2.110: Çember çizimi

6. Simetri eksenini ve çemberleri esas alarak motifin iç ve dış hattını çiziniz (Görsel 2.111, Görsel 2.112).

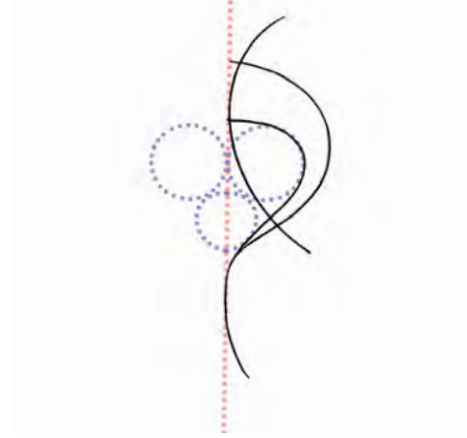
Görsel 2.111: İç hat çizimi

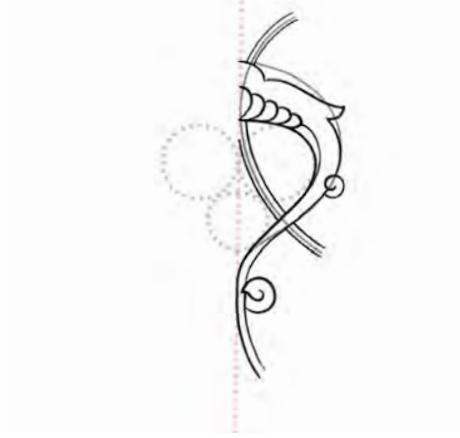
Görsel 2.112: Dış hat çizimi

7. Rûmî dalı için eksene teğet yay çiziniz (Görsel 2.113).
8. Motife kavisli çizgilerle iç bünye ekleyiniz (Görsel 2.114).

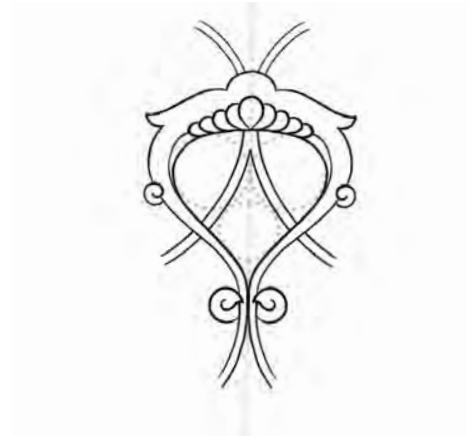

Görsel 2.113: Rûmî dal çizimi

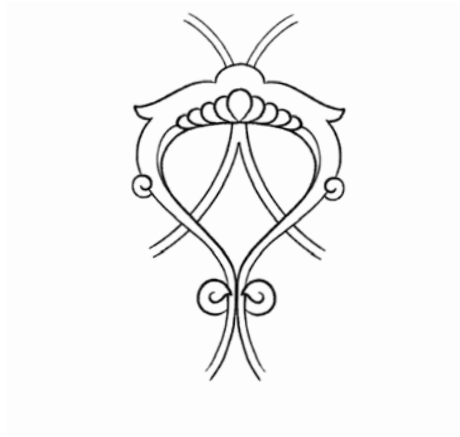

Görsel 2.114: İç bünye çizimi

9. Motifi simetri ekseninden katlayarak tamamlayınız (Çizim 2.115).
10. Eskiz kâğıdınızı katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak ortabağ motifini temize çekip tamamlayınız (Görsel 2.116).

Görsel 2.115: Motifi tamamlama

Görsel 2.116: Ortabağ

ORTABAĞ ÇİZİMİ- II. FORM

İşlem Basamakları

1. Dikey bir simetri eksenini çiziniz (Görsel 2.117).
2. Eksen merkezli bir çember ve eksene teğet iki çember çiziniz (Görsel 2.118).

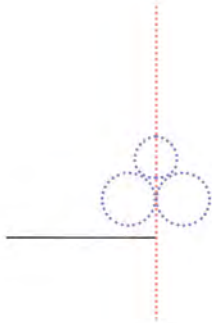

Görsel 2.117: Dikey simetri eksenini çizimi

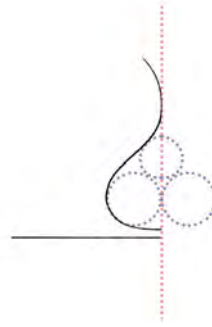

Görsel 2.118: Çember çizimi

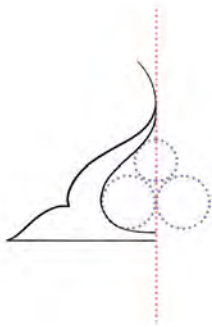
3. Simetri eksenine 90° olacak şekilde yatay bir çizgi çiziniz (Görsel 2.119).
4. Simetri eksenini, çemberleri ve yatay çizgiyi esas alarak motifin iç ve dış hattını çiziniz (Görsel 2.120, Görsel 2.121).
5. Rûmî dalı için eksene teğet yay çiziniz (Görsel 2.122).

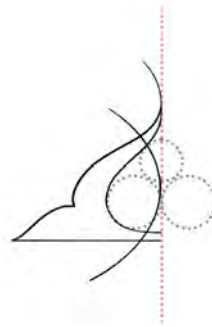
Görsel 2.119: Yatay çizgi çizme

Görsel 2.120: İç hat çizimi

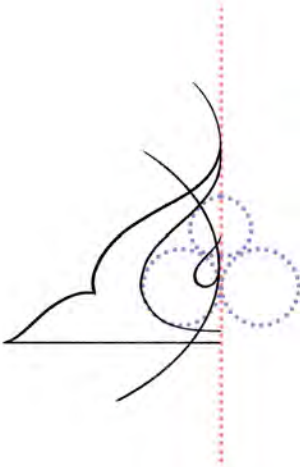
Görsel 2.121: Dış hat çizimi

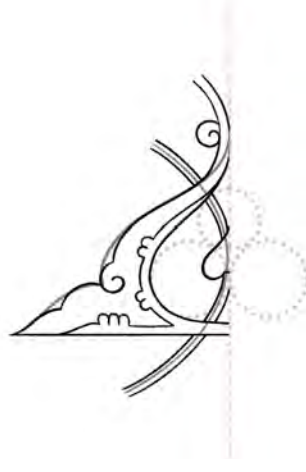
Görsel 2.122: Rûmî dal çizimi

6. Simetri eksenini esas alarak rûmî dalının orta kısmına küçük kavisli bir tepelik çiziniz (Görsel 2.123).
7. Motifin iç bünyesini kavisli çizgilerle oluşturunuz (Görsel 2.124).

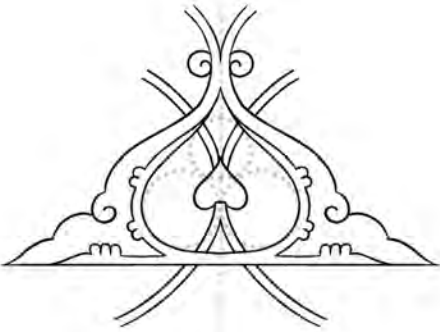

Görsel 2.123: Küçük tepelik çizimi

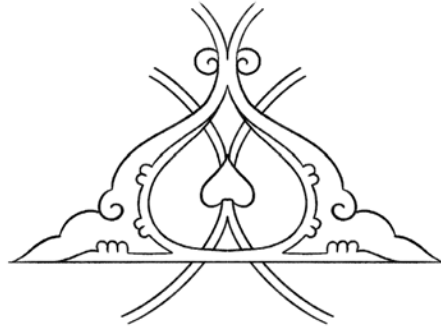

Görsel 2.124: İç bünye çizimi

8. Motifi simetri ekseninden katlayarak tamamlayınız (Görsel 2.125).
9. Eskiz kâğıdınızı katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak ortabağ motifini temize çekip tamamlayınız (Görsel 2.126).

Görsel 2.125: Motifi tamamlama

Görsel 2.126: Ortabağ

DEĞERLENDİRME

“Ortabağ Çizimi Uygulaması” aşağıda verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Ortabağ Çizimi Uygulaması Kontrol Listesi				
Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi	
Ölçütler			Evet	Hayır
1. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.				
2. Malzemeleri masasında hazırladı.				
3. Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdını yerleştirdi.				
4. Düz bir çizgi çizdi.				
5. Daire şablonlu cetvelle çizginin etrafına çemberler çizdi.				
6. Çemberler yardımı ile ortabağın ana formunu oluşturdu.				
7. Ortabağın çizimini şablona uygun olarak yaptı.				
8. Ortabağa iç bünyeler ekledi.				
9. Çizdiği ortabağı çizgiden katlayarak tamamladı.				
10. Çizdiği ortabağın üzerine eskiz kâğıdı koyarak motifi temize çekti.				
11. Çalışmayı verilen sürede tamamladı.				
12. Çalışma alanını temizledi.				

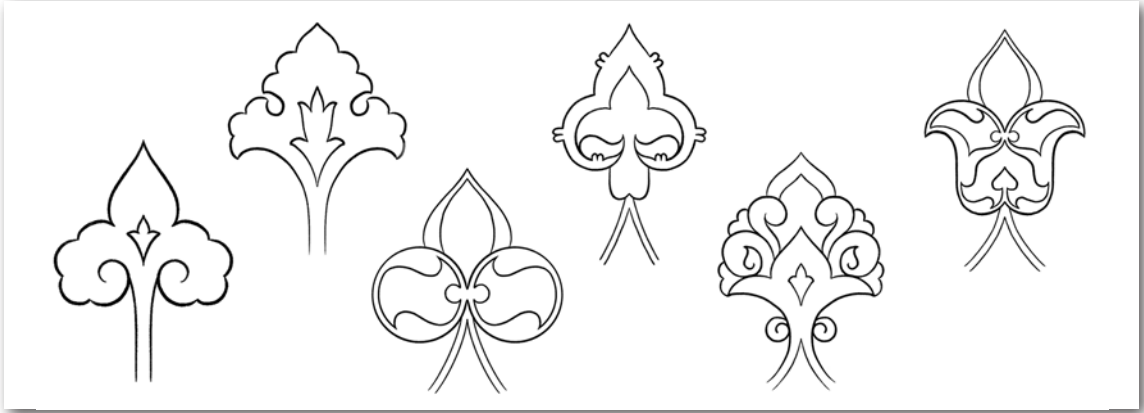

2.1.3. Tepelik Motifi

Rûmî helezonlarının başlangıç ve bitiş noktalarını oluşturan ve simetrik rûmî desenlerde tepeye yerleştirilen rûmî motife **tepelik** denir (Görsel 2.127). Kapalı formların ve ortabağın uç kısmına yerleştirilen tepelik, şekil olarak simetri ekseninde iki rûmînin birleşmiş hâlidir. Simetri eksenine çizilen tepelik, desende tamamlayıcı bir işleve sahiptir (Görsel 2.128).

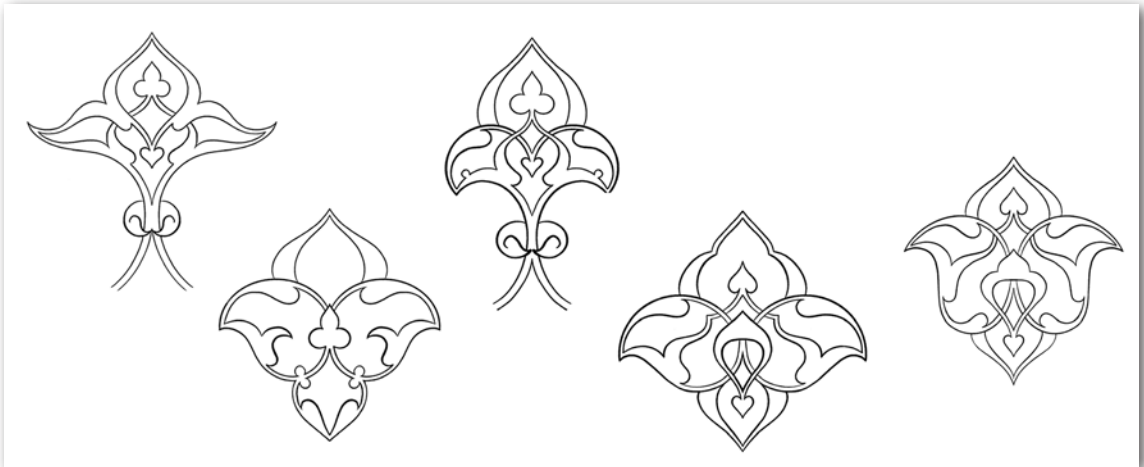

Görsel 2.127: Tepelik, Şehzade Camii pencere alınlığı

Görsel 2.128: Tepelik örnekleri

Kalemişi sanatında tepelik formu, kompozisyona göre ara suyu, kenar suyu ve tığ deseni olarak kullanılmıştır. Klasik Osmanlı mimarisinde tepelik motifi, tek başına bir süsleme unsuru olarak ahşap ve mermer zeminlerde oyma veya kabartma şeklinde uygulanmıştır. Tepelik motifi, mihrap, minber ve kürsü süslemelerinde de kullanılmıştır. Cilt kapaklarındaki şemsenin üst ve alt taraflarına doğru uzanan ve salbek adı verilen süslemeler, kalemişinde de çok kullanılmıştır. Bir tepelik motifi olan salbek, hurde rûmîlerle tasarlanır (Görsel 2.129).

Görsel 2.129: Salbek örnekleri

2.5. UYGULAMA

Süre: 5 Ders Saati

TEPELİK ÇİZİMİ

AMAÇ

Rûmî tepelik motifini çizmek.

GÖREVİş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallara dikkat ederek rûmî motifi çeşitlerinden **tepelik motifini** çiziniz.**Kullanılacak Araç Gereçler**

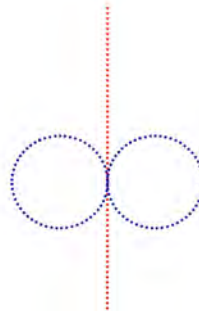
- A4 eskiz kâğıdı
- A4 kâğıdı
- 2B kurşun kalem
- Hamur silgi
- Kalemtraş
- Daire şablonlu cetvel

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- Çeşitli hayvanların beden yapıları incelenmelidir.
- Bulunan tüm görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

TEPELİK ÇİZİMİ -I. FORM**İşlem Basamakları**

1. Malzemeleri masanızda hazırlayınız.
2. Kaleminizin ucunu sivri olacak şekilde açınız.
3. Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdınızı yerleştiriniz.
4. Dikey bir simetri eksenini çiziniz (Görsel 2.130).
5. Eksenin iki tarafına iki eş çember çiziniz (Görsel 2.131).

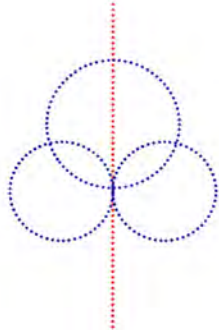

Görsel 2.130: Dikey Simetri eksenini çizimi

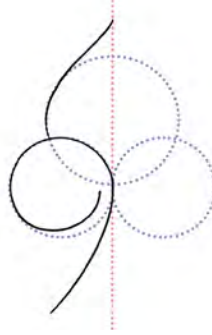
Görsel 2.131: Çember çizimi

6. Çemberlerin bir kısmını içine alan ve merkezi eksen üzerinde olan büyük bir çember çiziniz (Görsel 2.132).
7. Simetri eksenini ve çemberleri esas alan iki çizgi çizerek motifin taslağını oluşturunuz (Görsel 2.133).

Görsel 2.132: Çember çizimi

Görsel 2.133: Taslak çizimi

8. Çizdiğiniz tepelik taslağına iç bünye ekleyiniz (Görsel 2.134).
9. Motifi simetri ekseninden katlayarak tamamlayınız (Görsel 2.135).

Görsel 2.134: İç bünye çizimi

Görsel 2.135: Motifi tamamlama

10. Eskiz kâğıdını katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak tepelik motifini temize çekip tamamlayınız (Görsel 2.136).

Görsel 2.136: Tepelik

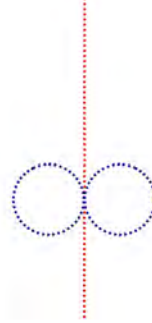
TEPELİK ÇİZİMİ- II. FORM

İşlem Basamakları

1. Dikey bir simetri eksenini çiziniz (Görsel 2.137).
2. Eksenin iki tarafına iki eş çember çiziniz (Görsel 2.138).

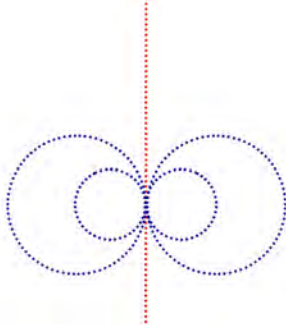

Görsel 2.137: Simetri eksenini çizimi

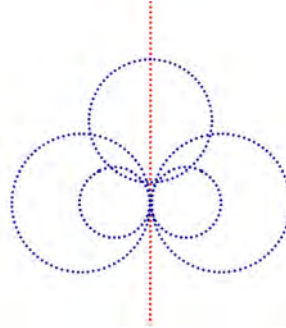

Görsel 2.138: Çember çizimi

3. Çemberleri içine alan ve merkezi eksene teğet iki büyük çember çiziniz (Görsel 2.139).
4. Çemberlerin bir kısmını içine alan ve merkezi eksen üzerinde olan bir çember çiziniz (Görsel 2.140).

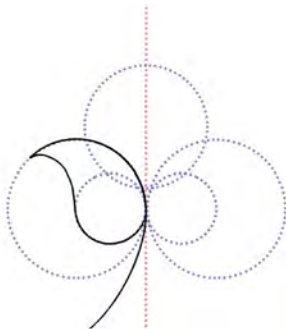

Görsel 2.139: Çember çizimi

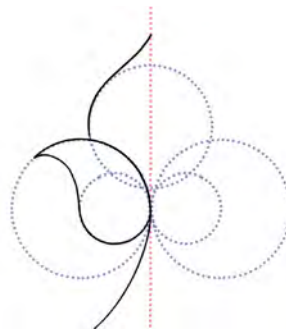

Görsel 2.140: Çember çizimi

5. Küçük ve büyük çemberlerin dış hatlarından çizgilerle kesişim noktalarını birleştirerek motifin taslağını oluşturunuz (Görsel 2.141, Görsel 2.142).

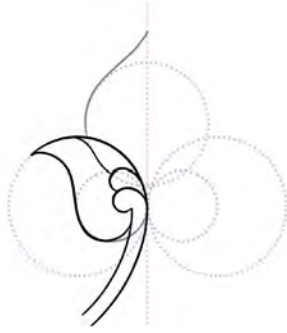
Görsel 2.141: Taslak çizimi

Görsel 2.142: Taslak çizimi

6. Çizdiğiniz tepelik taslağına iç bünye ekleyiniz (Görsel 2.143, Görsel 2.144).

Görsel 2.143: İç bünye çizimi

Görsel 2.144: İç bünye çizimi

7. Motifi simetri ekseninden katlayarak tamamlayınız (Görsel 2.145).

8. Çizdiğiniz tepelik motifinin üzerine eskiz kâğıdınızı katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak motifi temize çekip motifinizi tamamlayınız (Görsel 2.146).

Görsel 2.145: Motifi tamamlama

Görsel 2.146: Tepelik

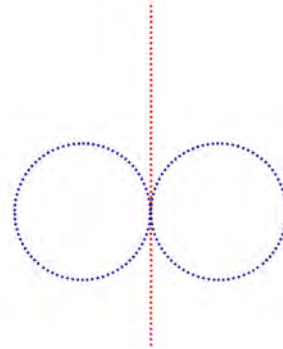
TEPELİK ÇİZİMİ- III. FORM

İşlem Basamakları

1. Dikey bir simetri eksenini çiziniz (Görsel 2.147).
2. Eksenin iki tarafına iki eş çember çiziniz (Görsel 2.148).

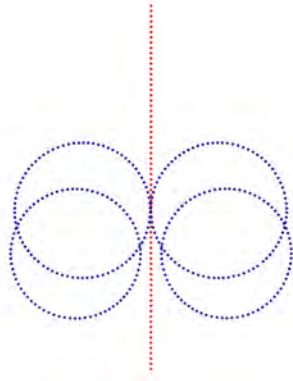

Görsel 2.147: Simetri eksenini çizimi

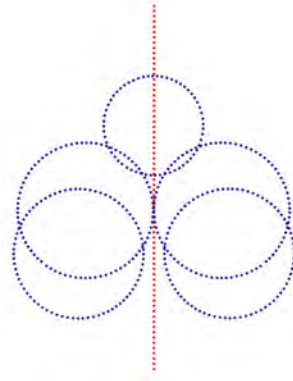

Görsel 2.148: Çember çizimi

3. Çemberlerin bir kısmını içine alan, merkezi eksene paralel iki çember çiziniz (Çizim 2.149).
4. Çemberlerin bir kısmını içine alan ve merkezi eksen üzerinde olan bir çember çiziniz (Çizim 2.150).

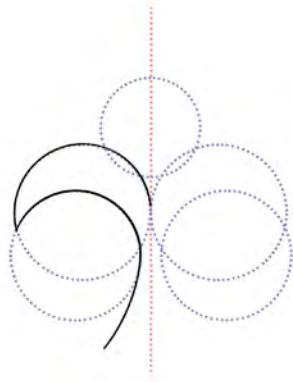

Görsel 2.149: Çember çizimi

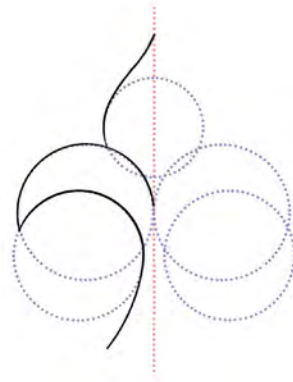

Görsel 2.150: Çember çizimi

5. Çemberlerin dış hatlarından çizgilerle kesişim noktalarını birleştirerek motifin taslağını oluşturunuz (Görsel 2.151, Görsel 2.152).

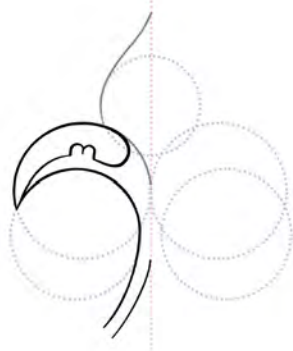

Görsel 2.151: Taslak çizimi

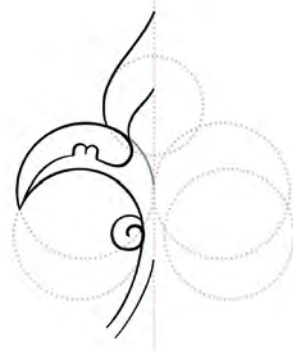

Görsel 2.152: Taslak çizimi

6. Çizdiğiniz tepelik taslağına iç bünye ekleyiniz (Görsel 2.153, Görsel 2.154).

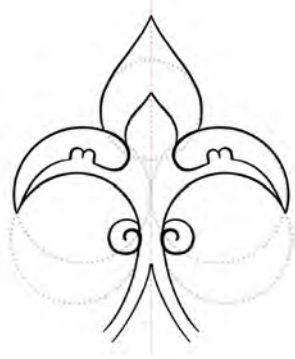
Görsel 2.153: İç bünye çizimi

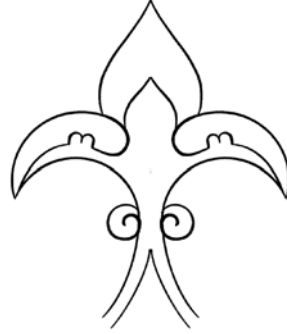
Görsel 2.154: İç bünye çizimi

7. Motifi simetri ekseninden katlayarak tamamlayınız (Görsel 2.155).
8. Çizdiğiniz tepelik motifinin üzerine eskiz kâğıdınızı katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak motifi temize çekip motifinizi tamamlayınız (Görsel 2.156).

Görsel 2.155: Motifi tamamlama

Görsel 2.156: Tepelik

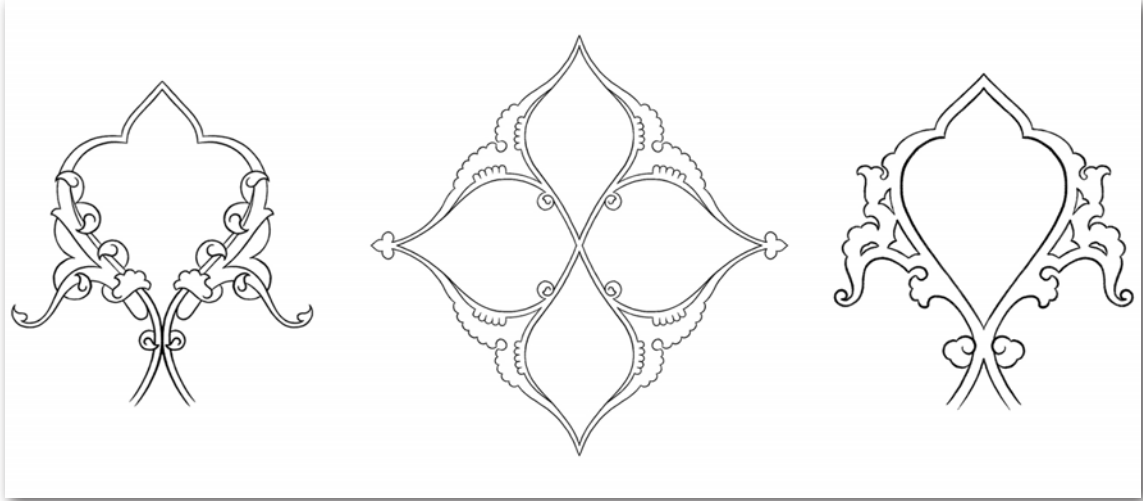
DEĞERLENDİRME

“Tepelik Çizimi Uygulaması” aşağıda verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Tepelik Çizimi Uygulaması Kontrol Listesi				
Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi	
Ölçütler			Evet	Hayır
1.		İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.		
2.		Malzemeleri masasında hazırladı.		
3.		Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdını yerleştirdi.		
4.		Düz bir çizgi çizdi.		
5.		Daire şablonlu cetvelle çizginin etrafına çemberler çizdi.		
6.		Çemberler yardımı ile tepeliğin ana formunu oluşturdu.		
7.		Tepeliğin çizimini şablona uygun olarak yaptı.		
8.		Tepeliğe iç bünye ekledi.		
9.		Çizdiği tepeliği simetri ekseninden katlayarak tamamladı.		
10.		Çizdiği tepeliğin üzerine eskiz kâğıdı koyarak motifi temize çekti.		
11.		Çalışmayı verilen sürede tamamladı.		
12.		Çalışma alanını temizledi.		

2.1.4. Rûmî Kapalı Form

Tasarım alanının içerisinde alternatif bir kapalı alan oluşturmak için simetri eksenleri üzerinde, rûmî motifinin uzayan sapları ile oluşturulan; üçgen, eşkenar dörtgen, şemse gibi formlara **rûmî kapalı form** denir (Görsel 2.157).

Görsel 2.157: Kapalı form örnekleri

Kapalı formu oluşturmak için kullanılan rûmî motifine, bazı kaynaklarda ayırma rûmî de denmektedir. Her türlü rûmî çeşidinin kanat kısmı uzatılarak kapalı formlar oluşturulabilir. Kapalı formun zemini farklı renkle boyandığı için çok renkli kompozisyonlar üretmeye imkân sağlar. Kapalı formlarla hazırlanan desen, zengin bir görünüme kavuşur. Kapalı formların en basit şekli $\frac{1}{2}$ düzeninde simetri aksı üzerinde olan şekildir. $\frac{1}{4}$ biçimli kapalı formlar, genel olarak simetri akslarının kesişme noktalarında ve köşelerde yer alır (Görsel 2.158).

Görsel 2.158: ümî kapalı form, Şehzade Camii pencere alınlığı

2.6. UYGULAMA

Süre: 5 Ders Saati

RÛMÎ KAPALI FORM ÇİZİMİ

AMAÇ

Rûmî kapalı form çizmek.

GÖREV

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallara dikkat ederek rûmî motifiyle oluşturulan **kapalı formlar** çiziniz.

Kullanılacak Araç Gereçler

- A4 eskiz kâğıdı
- A4 kâğıdı
- 2B kurşun kalem
- Hamur silgi
- Kalemtraş
- Daire şablonlu cetvel

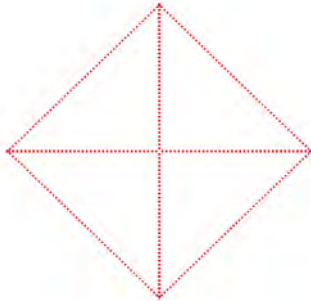
Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- Çeşitli hayvanların beden yapıları incelenmelidir.
- Bulunan tüm görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

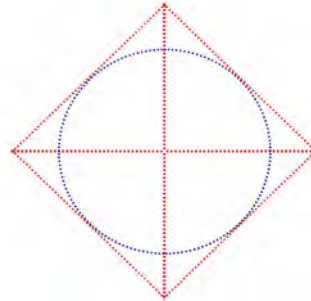
RÛMÎ KAPALI FORM ÇİZİMİ - I. FORM

İşlem Basamakları

1. Malzemeleri masanızda hazırlayınız.
2. Kaleminizin ucunu sivri olacak şekilde açınız.
3. Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdınızı yerleştiriniz.
4. 1/4 simetrik bir kare çiziniz. Aynı merkezden bir çember çiziniz (Görsel 2.159, Görsel 2.160).

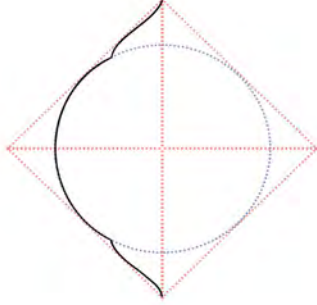

Görsel 2.159: Kare çizimi

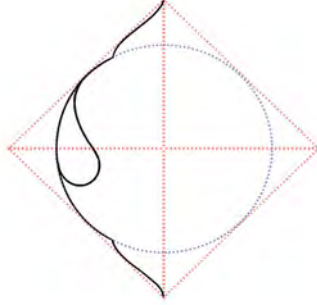

Görsel 2.160: Çember çizimi

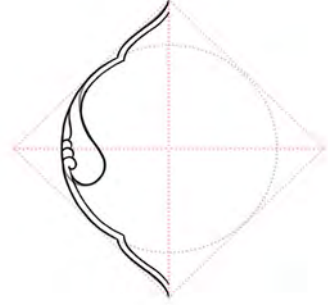
5. Simetri eksenlerini, kareyi ve çemberi esas alarak kapalı formu oluşturacak rûmî dalını çiziniz (Görsel 2.161).
6. Rûmî dalının üzerine yalın rûmî ve iç bünyesini çizerek kapalı form taslağını oluşturunuz (Görsel 2.162, Görsel 2.163).

Görsel 2.161: Rûmî dalı çizimi

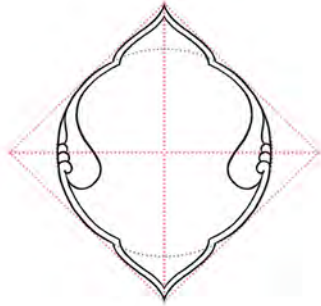

Görsel 2.162: Yalın rûmî çizimi

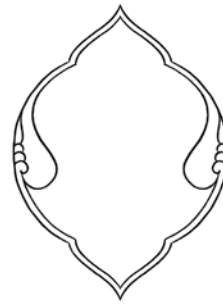

Görsel 2.163: İç bünye çizimi

7. Simetri ekseninden katlayarak $\frac{1}{2}$ simetrik rûmî kapalı form çiziminizi tamamlayınız (Görsel 2.164, Görsel 2.165).

Görsel 2.164: Kapalı formu tamamlama

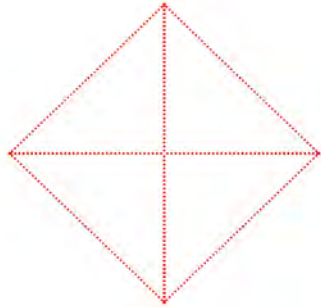

Görsel 2.165: Rûmî kapalı form

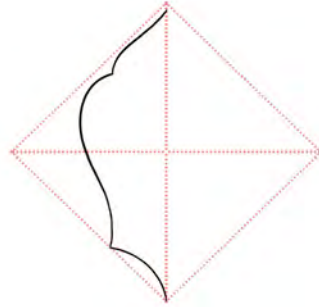
RÛMÎ KAPALI FORM ÇİZİMİ- II. FORM

İşlem Basamakları

1. $\frac{1}{4}$ simetrik bir kare çiziniz (Görsel 2.166).
2. Dikey simetri eksenini ve kareyi esas alarak kapalı formu oluşturacak rûmî dalını çiziniz (Görsel 2.167).

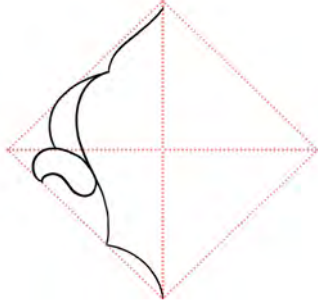
Görsel 2.166: Kare çizimi

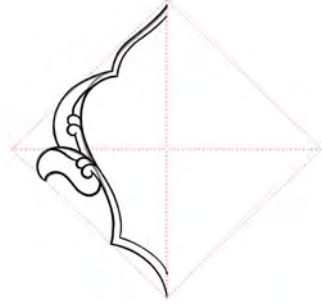
Görsel 2.167: Rûmî dalı çizimi

3. Rûmî dalının üzerine kanatlı rûmî ve iç bünyelerini çizerek kapalı form taslağını oluşturunuz (Görsel 2.168, Görsel 2.169).

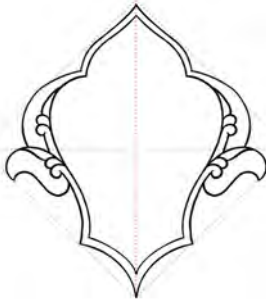

Görsel 2.168: Kanatlı rûmî çizimi

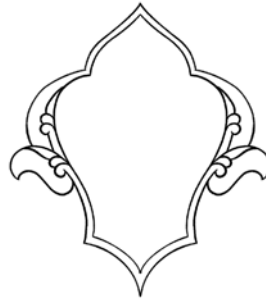

Görsel 2.169: İç bünye çizimi

4. Simetri ekseninden katlayarak $\frac{1}{2}$ simetrik rûmî kapalı form çiziminizi tamamlayınız (Görsel 2.170, Görsel 2.171).

Görsel 2.170: Kapalı formu tamamlama

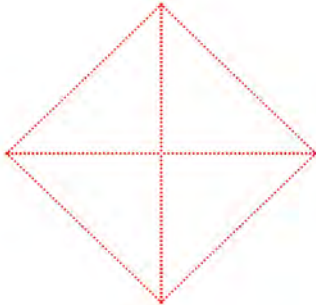

Görsel 2.171: Rûmî kapalı form

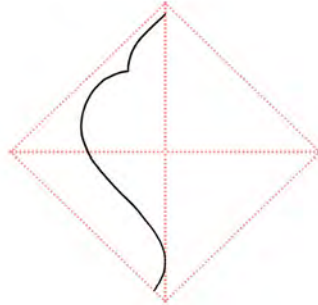
RÛMÎ KAPALI FORM ÇİZİMİ- III. FORM

İşlem Basamakları

1. $\frac{1}{4}$ simetrik bir kare çiziniz (Görsel 2.172).
2. Dikey simetri eksenini ve kareyi esas alarak kapalı formu oluşturacak rûmî dalını çiziniz (Görsel 2.173).

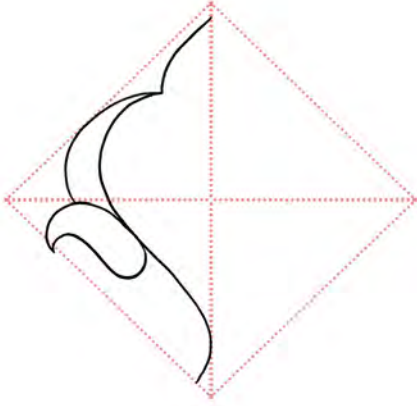

Görsel 2.172: Kare çizimi

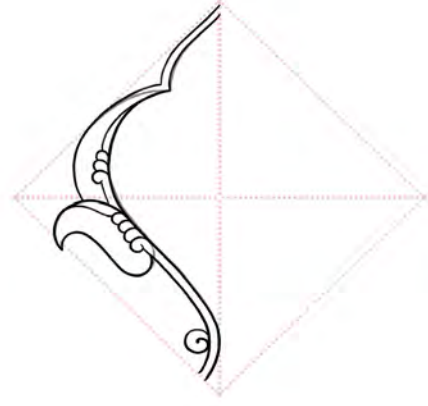

Görsel 2.173: Rûmî dalı çizimi

3. Rûmî dalının üzerine kanatlı rûmî ve iç bünyesini çizerek kapalı form taslağını oluşturunuz (Görsel 2.174, Görsel 2.175).

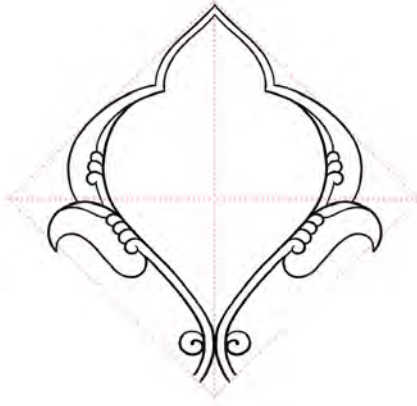

Görsel 2.174: Kanatlı rûmî çizimi

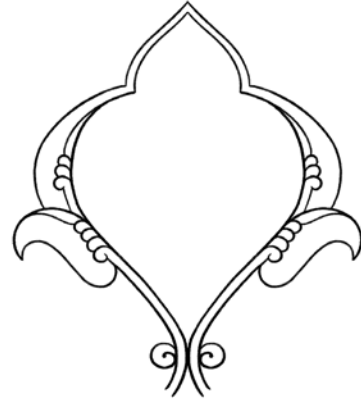

Görsel 2.175: İç bünye çizimi

4. Simetri ekseninden katlayarak $\frac{1}{2}$ simetrik rûmî kapalı form çiziminizi tamamlayınız (Görsel 2.176, Görsel 2.177).

Görsel 2.176: Kapalı formu tamamlama

Görsel 2.177: Rûmî Kapalı Form

DEĞERLENDİRME

“Rûmî Kapalı Form Çizimi Uygulaması” yandaki sayfada verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Ayırma Rûmî (Kapalı Form) Çizimi Uygulaması Kontrol Listesi

Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi	
Ölçütler			Evet	Hayır
1.	İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.			
2.	Malzemeleri masasında hazırladı.			
3.	Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdını yerleştirdi.			
4.	Kâğıda bir kare çizdi.			
5.	Karenin simetri eksenlerini belirledi.			
6.	Karenin içine rûmî dallarını yerleştirdi.			
7.	Dalların üzerine rûmî motiflerini yerleştirdi.			
8.	Rûmîlere iç bünye ekledi.			
9.	Çizdiği kapalı formu simetri ekseninden katlayarak tamamladı.			
10.	Çizdiği kapalı formun üzerine eskiz kâğıdı koyarak motifi temize çekti.			
11.	Çalışmayı verilen sürede tamamladı.			
12.	Çalışma alanını temizledi.			

2.2. RÛMÎ, ORTABAĞ VE TEPELİK MOTİFLERİYLE KOMPOZİSYON TASARIMI

Kalemişinde rûmî, ortabağ ve tepelik motifleriyle yapılan kompozisyonlarda, tasarımın uygulanacağı mekân çok önemlidir. Uygulamanın yapılacağı mekânda, bezenecek zeminin özelliğine göre çeşitli işlemler yapılarak zemin uygulamaya hazır hâle getirilir. Kubbe veya duvar tasarımlarına göre uygulanacak kompozisyonun çeşidi belirlenir. Kalemişinin uygulanacağı mekânın büyüklüğüne ve görülebilirlik mesafesine göre kompozisyon tasarlanır ve motifler detaylandırılır.

2.2.1. Rûmî, Ortabağ ve Tepelik Kompozisyon Kuralları

Kalemişinde uygulanan rûmî, ortabağ ve tepelik kompozisyonlarının kuralları, diğer tezyîni sanatlarla aynıdır. Rûmî motifler, klasik sanatlarımızda uygulanmaya başlandığından beri kompozisyon kuralları gelişmiştir. Bu süreçte rûmî tasarımların kesin kuralları oluşmuş ve desenler, bu kurallara bağlı olarak tasarlanmıştır. Kalemişinde rûmî, ortabağ ve tepelik motifleri ile kompozisyon tasarlarken öncelikle tasarım alanının dış hatları belirlenerek dendanlar yerleştirilir. Kapalı form, şemse tasarım içerisinde öncelikle yerleştirilecek

tasarım elemanıdır. Rûmî kompozisyonun dallarını oluşturan helezon ipliği çizildikten sonra üzerine rûmî motifler, aralarında bir motif boyu olacak şekilde çizilir. Dalların ayırım kısmına kanatlı rûmî veya düğüm, helezonların kesiştiği noktalara da yerine göre tepelik, ortabağ veya düğüm yerleştirilir. Tepelik motifi tasarıma göre kenar bezeme ve tığ olarak da uygulanabilir. Rûmî, tepelik ve ortabağ kompozisyonlarda yön değiştirme, ortabağ motifi ile sağlanır. Kalemî kompozisyonda uygulanacağı alana göre bir helezon kurgusu üzerinde, rûmî çeşitlerinden herhangi biri kullanılır. Rûmî motifinin farklı bir çeşidi uygulanmak isteniyorsa onun için ayrı bir helezon çizilir (Görsel 2.178).

Görsel 2.178: Rûmî, ortabağ ve tepelik kompozisyon, Sultan Ahmet Camii kubbe tezyînatı

2.7. UYGULAMA

Süre: 5 Ders Saati

HELEZON ÜZERİNDE RÛMÎ, ORTABAĞ, TEPELİK VE KAPALI FORM YERLEŞTİRME

AMAÇ

Helezon üzerinde rûmî, ortabağ, tepelik ve kapalı form yerleştirmek.

GÖREV

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallara dikkat ederek helezon üzerinde **rûmî, ortabağ, tepelik ve kapalı form** yerleştiriniz.

Kullanılacak Araç Gereçler

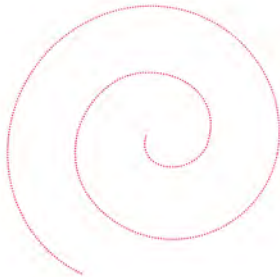
- A4 eskiz kâğıdı
- A4 kâğıdı
- 2B kurşun kalem
- Hamur silgi
- Kalemtraş
- Daire şablonlu cetvel

Uygulama İçin Öneriler

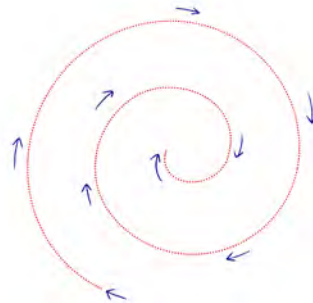
- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- Çeşitli hayvanların beden yapıları incelenmelidir.
- Bulunan tüm görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

İşlem Basamakları

1. Malzemeleri masanızda hazırlayınız.
2. Kaleminizin ucunu sivri olacak şekilde açınız.
3. Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdınızı yerleştiriniz.
4. Helezon çiziniz ve motiflerin yerleşeceği yönü ok ile gösteriniz (Görsel 2.179, Görsel 2.180).

Görsel 2.179: Helezon çizimi

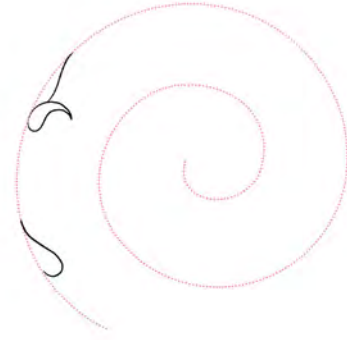

Görsel 2.180: Motif yönünü belirleme

5. Yalın rûmî motifini ok yönünde çiziniz (Görsel 2.181).
6. Kanatlı rûmî motifini ok yönünde çiziniz (Görsel 2.182).

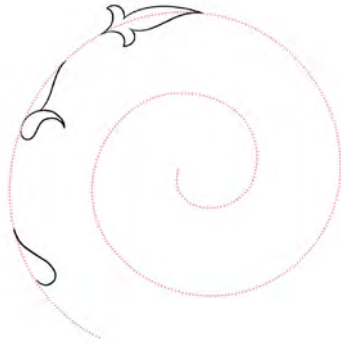

Görsel 2.181: Yalın rûmî çizimi

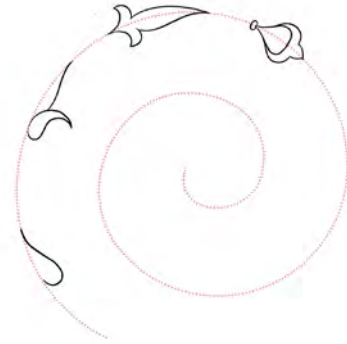

Görsel 2.182: Kanatlı rûmî çizimi

7. Sencîde rûmî motifini ok yönünde çiziniz (Görsel 2.183).
8. Ortabağ motifini ok yönünde çiziniz (Görsel 2.184).

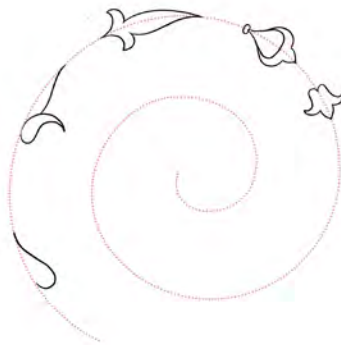

Görsel 2.183: Sencîde rûmî çizimi

Görsel 2.184: Ortabağ çizimi

9. Tepelik motifini ok yönünde çiziniz (Görsel 2.185).
10. Rûmî kapalı form motifini ok yönünde çiziniz (Görsel 2.186).

Görsel 2.185: Tepelik çizimi

Görsel 2.186: Kapalı form çizimi

11. Kanatlı rûmî motifini ipliğin dış tarafında olacak şekilde ok yönünde çiziniz (Görsel 2.187).
12. Kanatlı rûmî motifini ipliğin dış tarafında olacak şekilde ok yönünde çiziniz (Görsel 2.188).

Görsel 2.187: Kanatlı rûmî çizimi

Görsel 2.188: Kanatlı rûmî çizimi

13. Kanatlı rûmî motifinin gövdesi ipliğin iç tarafında, kanadı ipliğin dış tarafında olacak şekilde çiziniz (Görsel 2.189).
14. Ortabağ motifini ok yönünde çiziniz (Görsel 2.190).

Görsel 2.189: Kanatlı rûmî çizimi

Görsel 2.190: Ortabağ çizimi

15. Tepelik motifini ok yönünde çiziniz (Görsel 2.191).
16. Ortabağ motifini ok yönünde çiziniz (Görsel 2.192).

Görsel 2.191: Tepelik çizimi

Görsel 2.192: Ortabağ çizimi

17. Rûmî süsleme unsurunu ok yönünde çiziniz (Görsel 2.193).

18. Yalın rûmî motifini ok yönünde çiziniz (Görsel 2.194).

Görsel 2.193: Süsleme unsuru çizimi

Görsel 2.194: Yalın rûmî motifini çizimi

DEĞERLENDİRME

“Helezon Üzerinde Rûmî, Ortabağ, Tepelik ve Kapalı Form Yerleştirme Uygulaması” aşağıda verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Helezon Üzerinde Rûmî, Ortabağ, Tepelik ve Kapalı Form Yerleştirme Uygulaması

Kontrol Listesi

Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi	
Ölçütler			Evet	Hayır
1.		İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.		
2.		Malzemeleri masasında hazırladı.		
3.		Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdını yerleştirdi.		
4.		Kâğıda bir helezon çizdi.		
5.		Rûmî motiflerin yerleşeceği yönü belirledi.		
6.		Yalın rûmî motifini ok yönünde çizdi.		
7.		Kanatlı rûmî motifini ok yönünde çizdi.		
8.		Sencide rûmî motifini ok yönünde çizdi.		
9.		Ortabağ motifini ok yönünde çizdi.		
10.		Tepelik motifini ok yönünde çizdi.		
11.		Rûmî kapalı formu ok yönünde çizdi.		
12.		Çalışmayı verilen sürede tamamladı.		
13.		Çalışma alanını temizledi.		

Rûmî, tepelik ve ortabağ ile kurgulanan kompozisyonlar; serbest kompozisyon, simetrik kompozisyon, rûmî ve bitkisel motiflerle kompozisyon olmak üzere üç başlık altında incelenir.

2.2.1.1. Serbest Kompozisyon

Kalemişinde rûmî, ortabağ ve tepelik motifleriyle serbest kompozisyon tasarımında; öncelikle tasarım alanı belirlenerek "S" şeklinde bir helezon çizilir ve helezonun tam ortasına bir ortabağ veya düğüm yerleştirilir. Rûmî çizim kurallarına bağlı olarak simetri gözetmeksizin farklı yönlere giden yeni helezonlar ve bu dallar üzerine; rûmî, ortabağ ve tepelik motifleri yerleştirilerek kompozisyon tamamlanır (Görsel 2.195).

Görsel 2.195: Serbest kompozisyon, Sultan Ahmet Camii

2.2.1.2. Simetrik Kompozisyon

Kalemişinde rûmî, ortabağ ve tepelik motifleriyle simetrik kompozisyon uygulanacak alanda, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ simetri veya daha fazla kesrin simetri eksenleri belirlenir. Merkezinde; ortabağ, düğüm veya tepelik bulunan bir rûmî kapalı form, simetri eksenine yerleştirilir.

Merkezdeki motiften ve kapalı formun uç kısımlarından helezonlar çıkarılır. Rûmî kollarının birleştiği tepe kısımlarına tepelik yerleştirilir. Kalemışinde şemselerde kubbe tezyînâtında simetrik rûmî kompozisyonlar çok kullanılmıştır (Görsel 2.196).

Kalemışinde uygulanacağı yüzeye göre rûmî, ortabağ ve tepelik motifleriyle kompozisyon kurallarına uymak kaydıyla düz simetrlili, ters simetrlili, akışkan, merkezî, ulama ve geometrik kompozisyonlar oluşturulabilir.

Görsel 2.196: Simetrik kompozisyon, Eyüp Sultan Camii

2.8. UYGULAMA

Süre: 5 Ders Saati

SİMETRİK KOMPOZİSYON ÇİZİMİ

AMAÇ

Simetrik kompozisyon tasarlamak.

GÖREV

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallara dikkat ederek rûmî motifi çeşitleriyle **simetrik kompozisyon** tasarlayınız.

Kullanılacak Araç Gereçler

- A4 eskiz kâğıdı
- A4 kâğıdı
- 2B kurşun kalem
- Hamur silgi
- Kalemtraş
- Daire şablonlu cetvel

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- Çeşitli hayvanların beden yapıları incelenmelidir.
- Bulunan tüm görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

½ SİMETRİK KOMPOZİSYON ÇİZİMİ

İşlem Basamakları

1. Malzemeleri masanızda hazırlayınız.
2. Kaleminizin ucunu sivri olacak şekilde açınız.
3. Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdınızı yerleştiriniz.
4. Dikey bir simetri eksenini çiziniz (Görsel 2.197).

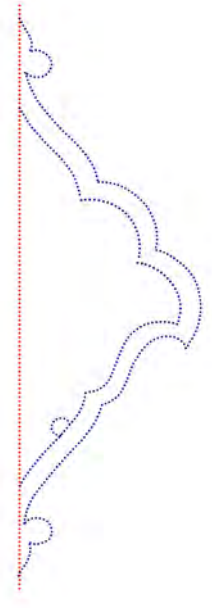
Görsel 2.197: Simetri eksenini oluşturma

5. Tepelik formunda $\frac{1}{2}$ simetrik birim alan oluşturunuz (Görsel 2.198).
6. Dış hattın alt ve üst uçlarına tepelik çiziniz (Görsel 2.199).

Görsel 2.198: Birim alan oluşturma

Görsel 2.199: Dış hat ve tepelik çizimi

7. Simetri eksenini esas alarak birim alanda rûmî kapalı form oluşturunuz (Görsel 2.200).
8. Simetri eksenini üzerine ortabağ ve tepelik çiziniz (Görsel 2.201).

Görsel 2.200: Rûmî kapalı form oluşturma

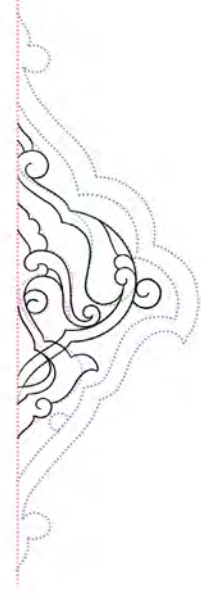
Görsel 2.201: Ortabağ ve tepelik çizimi

9. Rûmî kapalı formun iç bünyesini çiziniz (Görsel 2.202).
10. Ortabağ ve tepelik motiflerinin iç bünyelerini çiziniz (Görsel 2.203).

Görsel 2.202: İç bünye çizimi

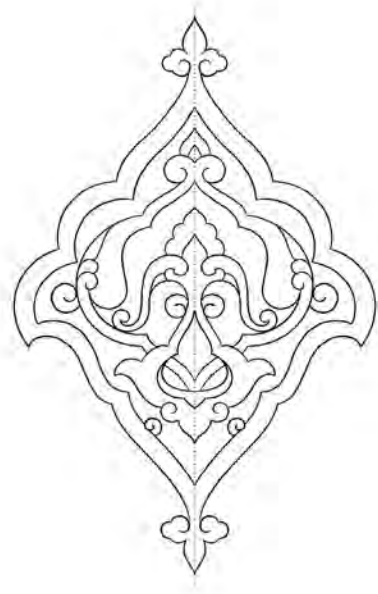

Görsel 2.203: İç bünye çizimi

11. Birim desenin tepelik formundaki dış hattını çiziniz. Simetri ekseninden katlayarak $\frac{1}{2}$ simetrik kompozisyon çizimini tamamlayınız (Görsel 2.204, Görsel 2.205).

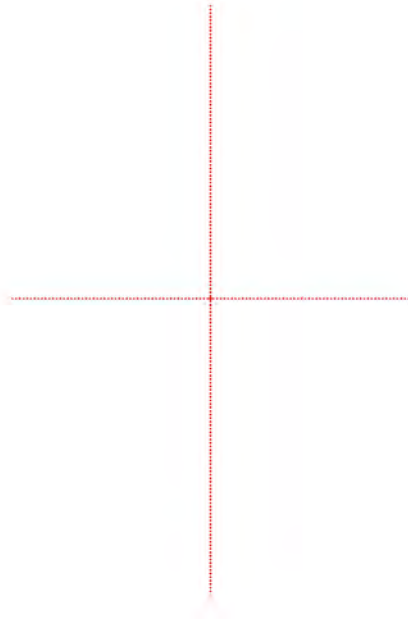
Görsel 2.204: Dış hattın çizimi

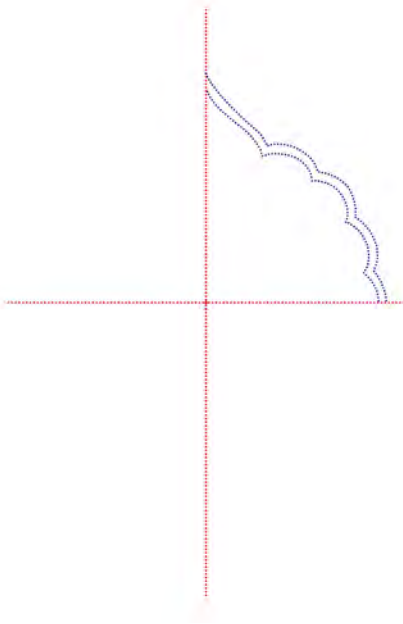
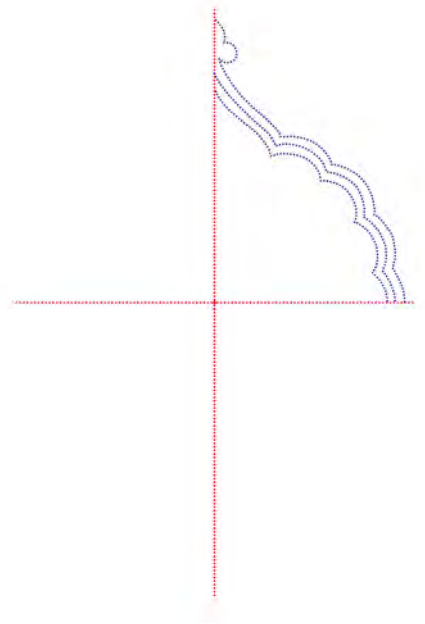
Görsel 2.205: $\frac{1}{2}$ Simetrik kompozisyon

¼ SİMETRİK KOMPOZİSYON ÇİZİMİ**İşlem Basamakları**

1. Yatay ve dikey simetri eksenini çiziniz (Görsel 2.206).

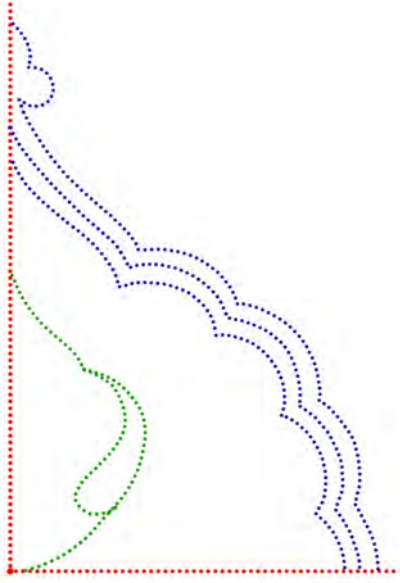
Görsel 2.206: Simetri eksenini oluşturma

2. Birim alanı belirleyiniz ve dandanlardan oluşan bir dış hat çiziniz. Bu hat ¼ şemse formunu oluşturacaktır (Görsel 2.207, Görsel 2.208).

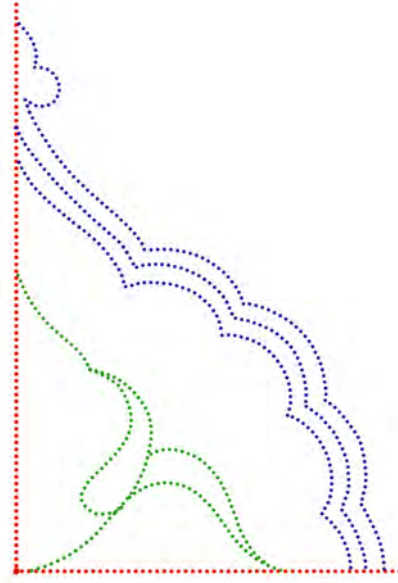
Görsel 2.207: Birim alan**Görsel 2.208: ¼ Şemse formu**

3. Birim alanda rûmî kapalı form oluşturunuz (Görsel 2.209, Görsel 2.210).

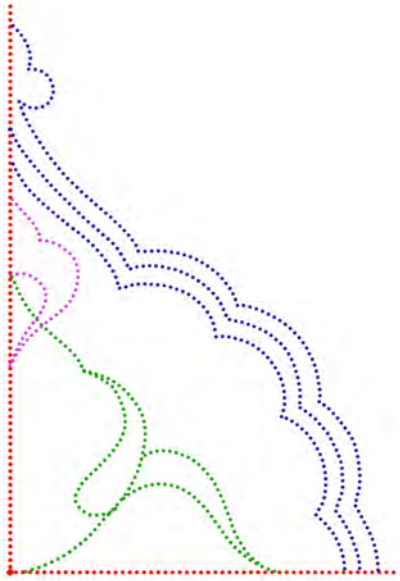

Görsel 2.209: Rûmî kapalı form oluşturma

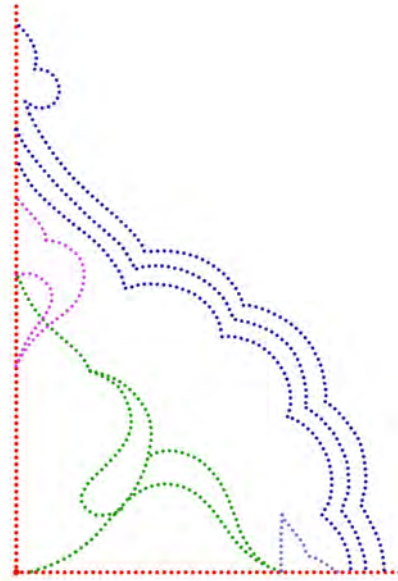

Görsel 2.210: Rûmî kapalı form oluşturma

4. Kapalı formun bir ucuna ortabağ, diğer ucuna tepelik formu yerleştiriniz (Görsel 2.211, Görsel 2.212).

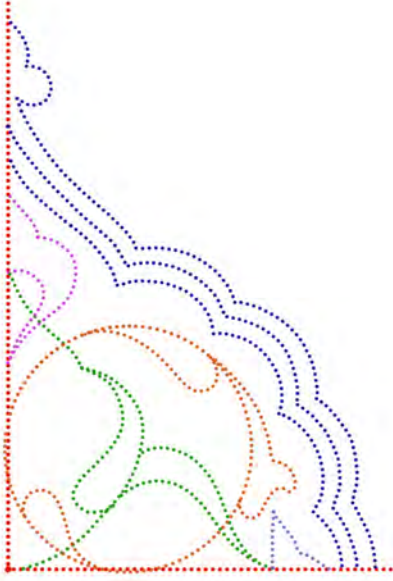

Görsel 2.211: Ortabağ yerleştirme

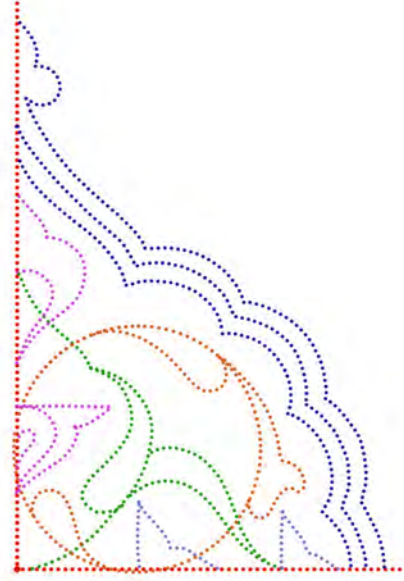

Görsel 2.212: Tepelik yerleştirme

5. Simetri eksenlerine teğet bir çember çizip üzerine aynı yönde ilerleyen yalın ve kanatlı rûmî yerleştiriniz (Görsel 2.213).
6. Çemberin yatay ve dikey simetri eksenleri üzerindeki kısımlarına ortabağ ve tepelik formu yerleştiriniz (Görsel 2.214).

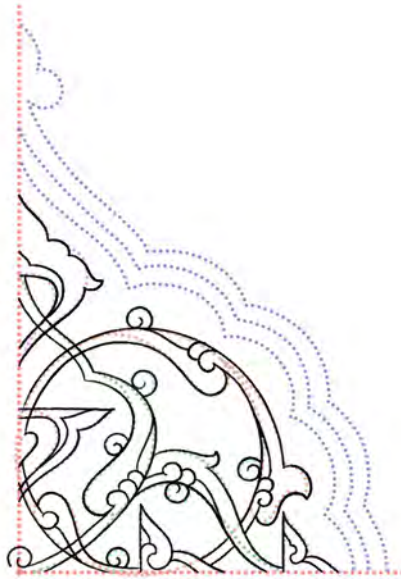

Görsel 2.213: Yalın ve kanatlı rûmî çizimi

Görsel 2.214: Ortabağ ve tepelik formu yerleştirme

7. Boşluk doluluk dengesine dikkat ederek rûmîlere süsleme unsuru ekleyiniz ve birim alandaki motiflerin iç bünyelerini çiziniz (Görsel 2.215).

Görsel 2.215: İç bünye çizimi

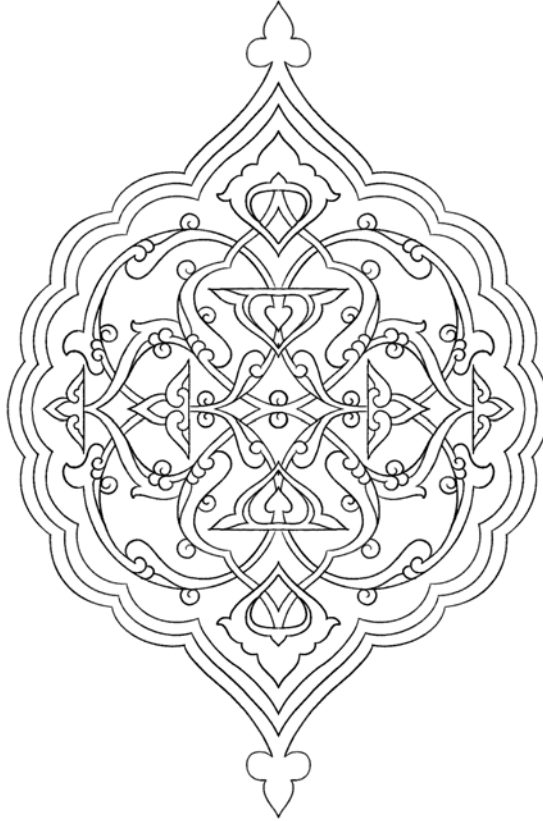

8. Birim deseni simetri eksenlerinden katlayarak kompozisyonu çoğaltınız (Görsel 2.216).

Görsel 2.216: Birim deseni katlayarak çoğaltma

9. Çizilen simetrik kompozisyonu eskiz kâğıdını katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak temize çekiniz ve $\frac{1}{4}$ simetrik kompozisyonu tamamlayınız (Görsel 2.217).

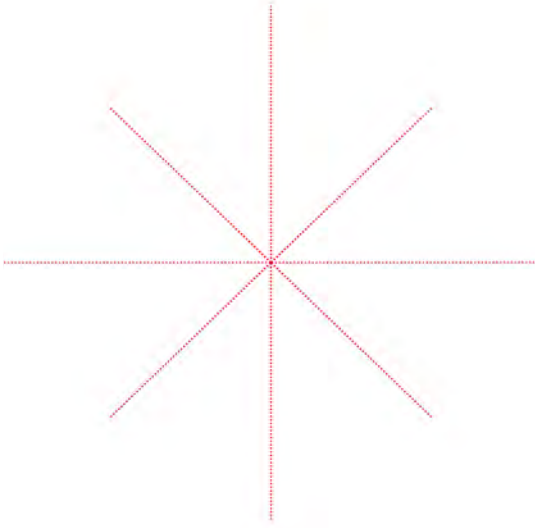

Görsel 2.217: $\frac{1}{4}$ Simetrik kompozisyon

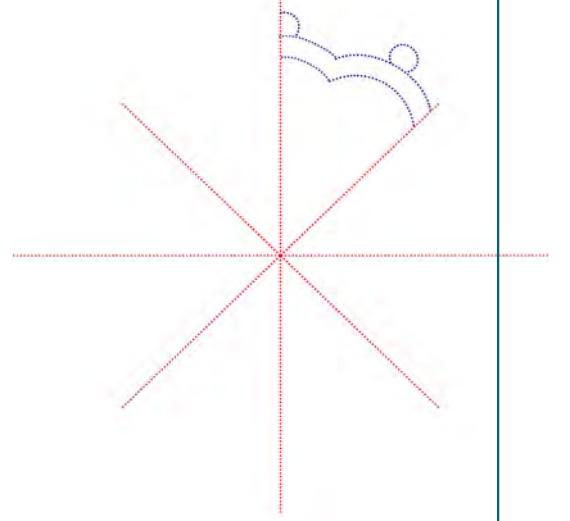
1/8 SİMETRİK KOMPOZİSYON ÇİZİMİ

İşlem Basamakları

1. 1/8 simetrik eksen çizimlerini çiziniz (Görsel 2.218).
2. Dendan çizerek birim alanı oluşturunuz (Görsel 2.219).

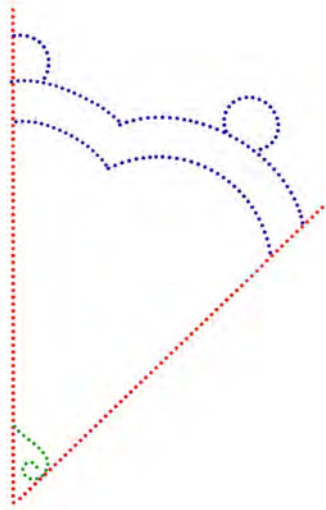

Görsel 2.218: 1/8 simetri eksenini çizimi

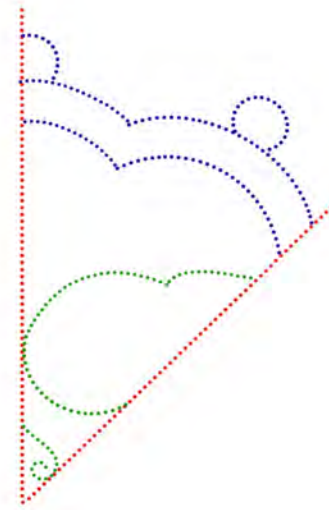

Görsel 2.219: Birim alan oluşturma

3. Birim alanın merkezine rûmî süsleme unsuru yerleştiriniz (Görsel 2.220).
4. Simetri eksenlerine teğet rûmî kapalı form dalı yerleştiriniz (Görsel 2.221).

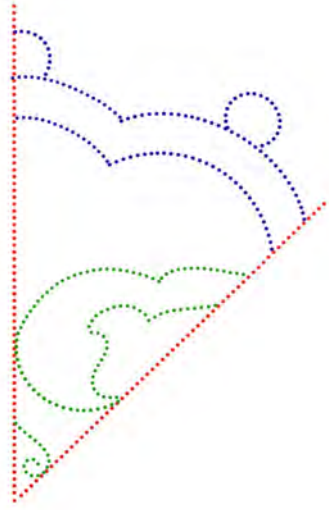
Görsel 2.220: Rûmî süsleme unsuru

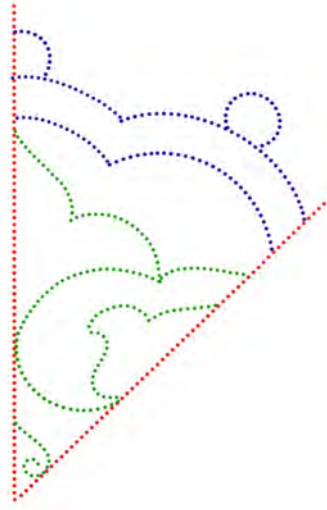
Görsel 2.221: Rûmî kapalı form oluşturma

5. Rûmî kapalı form dalı üzerine, simetri eksenlerini esas alarak iki tepelik formu yerleştiriniz (Görsel 2.222, Görsel 2.223).

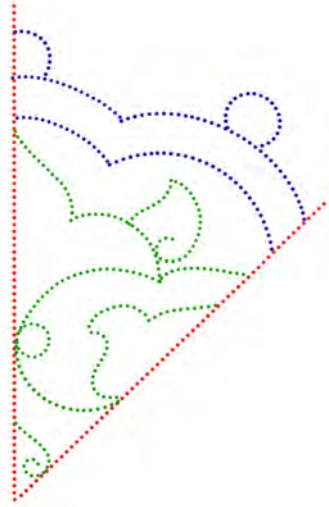

Görsel 2.222: Tepelik yerleştirme

Görsel 2.223: Tepelik yerleştirme

6. Kapalı form hattı üzerine boşluk doluluk dengesini gözeterek rûmî süsleme unsurları ekleyiniz (Görsel 2.224).
7. Rûmî süsleme unsurları ve birim alanın dendanlarını çizerek, iç bünyeleriyle birlikte tepelik motiflerinin taslağını tamamlayınız (Görsel 2.225).

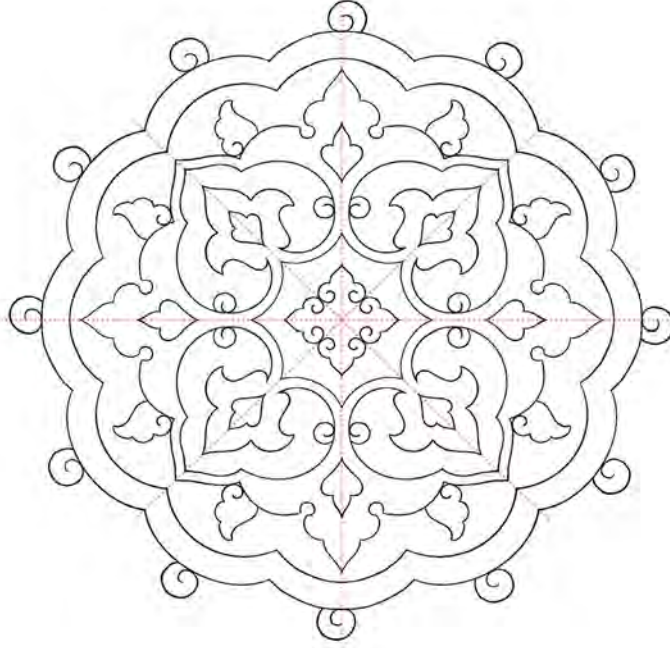

Görsel 2.224: Süsleme unsuru çizimi

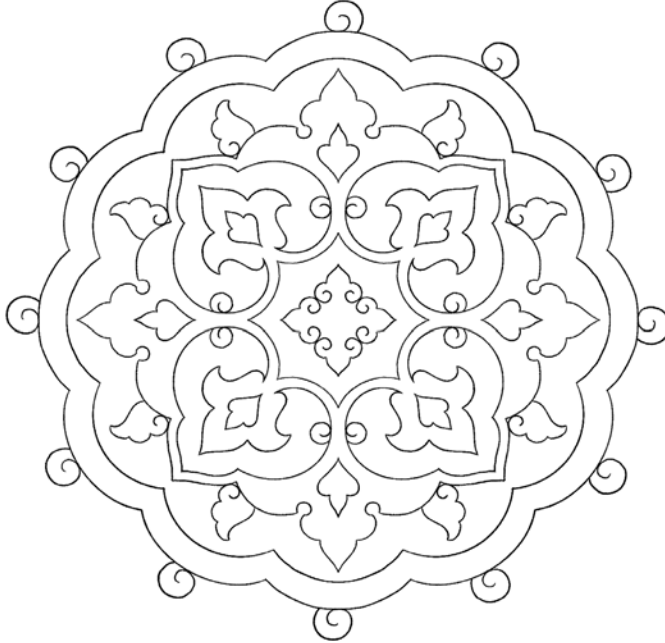
Görsel 2.225: Taslak çizimi ve birim desen

8. Birim deseni simetri eksenlerinden katlayarak 1/8 simetrik kompozisyonu tamamlayınız (Görsel 2.226).

Görsel 2.226: Birim deseni katlayarak çoğaltma

9. Çizdiğiniz simetrik kompozisyonu eskiz kâğıdınızı katlayarak veya yeni bir eskiz kâğıdı kullanarak temize çekip tasarımınızı tamamlayınız (Görsel 2.227).

Görsel 2.227: 1/8 Simetrik kompozisyon

DEĞERLENDİRME

“Rûmî, Ortabağ ve Tepelik Motifleriyle Simetrik Kompozisyon Çizimi Uygulaması” aşağıda verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Rûmî, Ortabağ ve Tepelik Motifleriyle Simetrik Kompozisyon Çizimi Uygulaması**Kontrol Listesi**

Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi	
Ölçütler			Evet	Hayır
		1. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.		
		2. Malzemeleri masasında hazırladı.		
		3. Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdını yerleştirdi.		
		4. 1/8 simetri eksenli bir daire şemse çizdi.		
		5. Birim alanı belirledi.		
		6. Rûmî dallarını yerleştirdi.		
		7. Tepelik ve ortabağ motiflerini çizdi.		
		8. Rûmî motiflerini dalın yönüne doğru yerleştirdi.		
		9. Şemsenin dışına dendan çizdi.		
		10. Kâğıdı katlayarak birim deseni çoğalttı.		
		11. Çizdiği simetrik kompozisyonun üzerine eskiz kâğıdı koyarak temize çekti.		
		12. Çalışmayı verilen sürede tamamladı.		
		13. Çalışma alanını temizledi.		

2.2.1.3. Rûmî ve Bitkisel Motiflerle Kompozisyon

Rûmî ve bitkisel motiflerle kompozisyon; bitkisel motif ipliği ile rûmî motif ipliği şeklinde iki ayrı motif grubunun aynı kompozisyonda kullanılmasıyla oluşturulan karma kompozisyonudur. İki farklı motif grubu aynı helezon ipliği üzerine yerleştirilmez. Mekân bezemede, bu iki motif grubu kullanılarak simetrik veya serbest kompozisyon kuralları ile uygulanan kompozisyonun görüleceği mesafe göz önünde bulundurularak zengin tasarımlar oluşturulur (Görsel 2.228).

Kalemışinde rûmî ve bitkisel motiflerle kompozisyon oluşturulurken öncelikle tasarım alanı belirlenir ve görüleceği mesafeye göre motifin büyüklüğü hesaplanır. Önce rûmî kapalı form veya formlar yerleştirilir. Rûmî dallarını oluşturacak helezonlar ile bitkisel motiflerin yerleşeceği helezonlar, boşluk doluluk dengesine dikkat edilerek çizilir. Bu iki motif çeşidi kesinlikle aynı dal üzerinde yer almaz. Uygulanacak motiflerin büyüklüklerinin orantılı olmasına dikkat edilmelidir. Kompozisyon kurgusu karma olsa dahi bu iki motif grubunun kompozisyon kuralları korunur.

Görsel 2.228: Rûmî ve bitkisel motiflerle kompozisyon, Selimiye Camii

2.9. UYGULAMA

Süre: 5 Ders Saati

RÛMÎ VE BİTKİSEL MOTİFLERLE KOMPOZİSYON ÇİZİMİ

AMAÇ

Rûmî ve bitkisel motiflerle kompozisyon tasarlamak.

GÖREV

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallara dikkat ederek rûmî ve bitkisel motiflerle kompozisyon tasarlayınız.

Kullanılacak Araç Gereçler

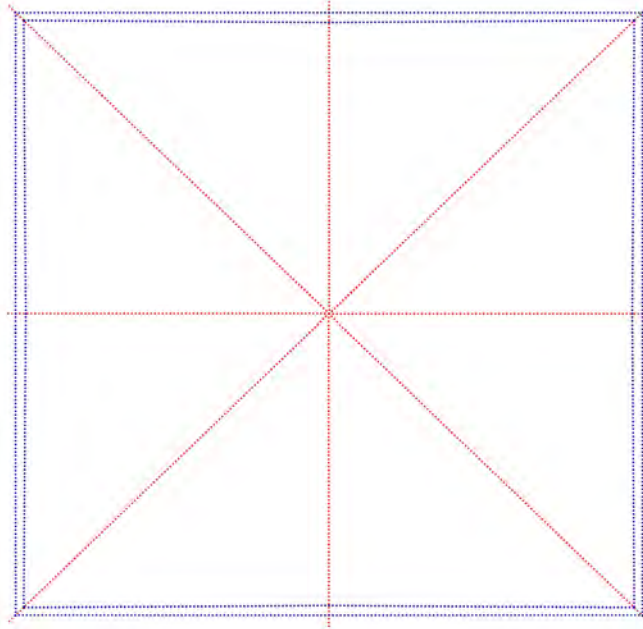
- A4 eskiz kâğıdı
- A4 kâğıdı
- 2B kurşun kalem
- Hamur silgi
- Kalemtraş
- Daire şablonlu cetvel

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- Çeşitli hayvanların beden yapıları incelenmelidir.
- Bulunan tüm görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

İşlem Basamakları

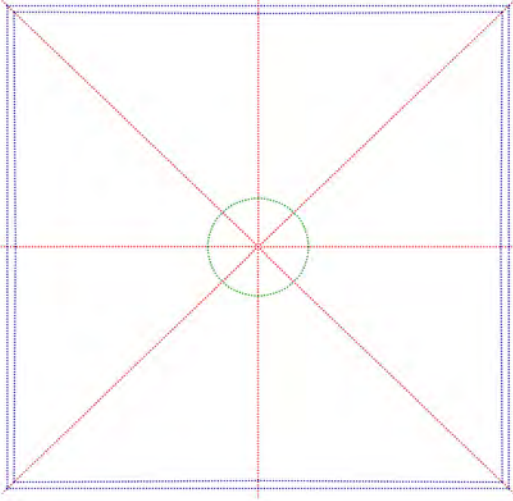
1. Malzemeleri masanızda hazırlayınız.
2. Kaleminizin ucunu sivri olacak şekilde açınız.
3. Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdınızı yerleştiriniz.
4. Aynı merkezden geçen doğrularla sekiz eşit parçaya bölünmüş bir kare çizerek tasarım alanını oluşturunuz (Görsel 2.229).

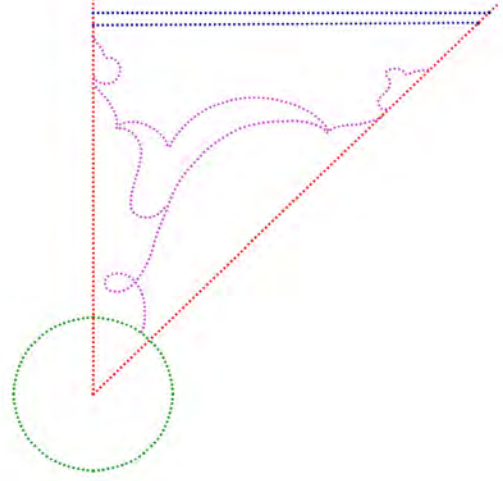
Görsel 2.229: Tasarım alanı oluşturma

5. Tasarım alanının ortasına merkezî bir motif formu yerleştiriniz (Görsel 2.230).
6. Birim alanı belirleyiniz ve simetri eksenlerini esas alarak rûmî kapalı form oluşturunuz. Kapalı formun iki ucuna tepelik formu yerleştiriniz (Görsel 2.231).

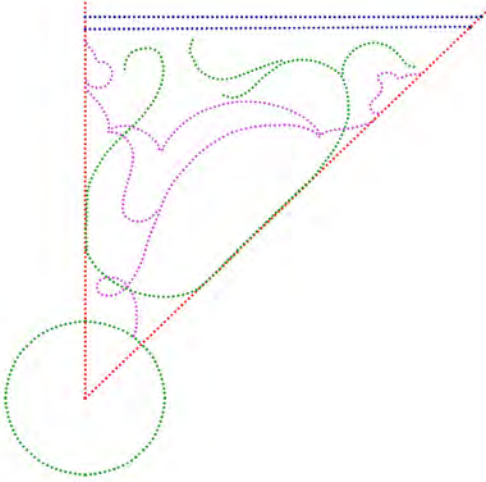

Görsel 2.230: Merkezî motif yerleştirme

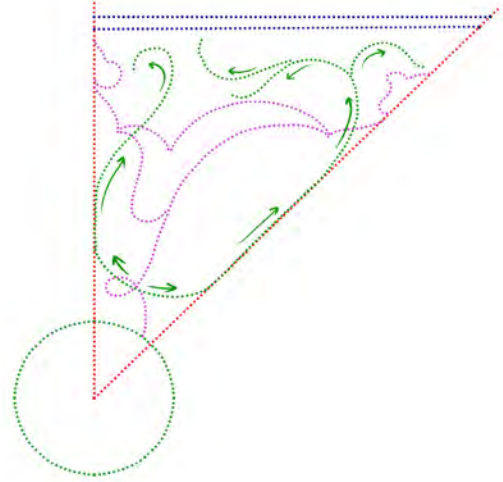

Görsel 2.231: Rûmî kapalı form oluşturma

7. Simetri eksenlerini esas alarak bitkisel motifleri yerleştireceğiniz dalları çiziniz (Görsel 2.232).
8. Dal üzerine yerleşecek motiflerin yönünü belirleyiniz (Görsel 2.233).

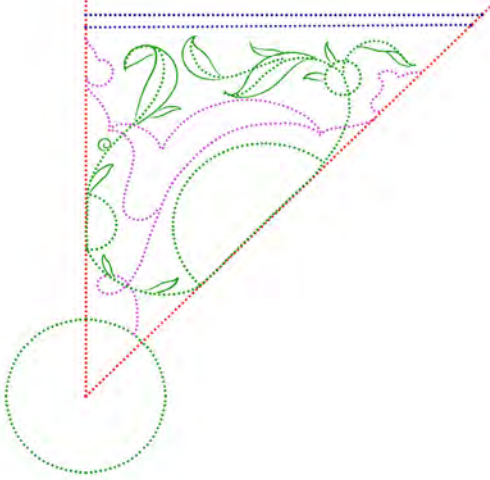
Görsel 2.232: Dal çizimi

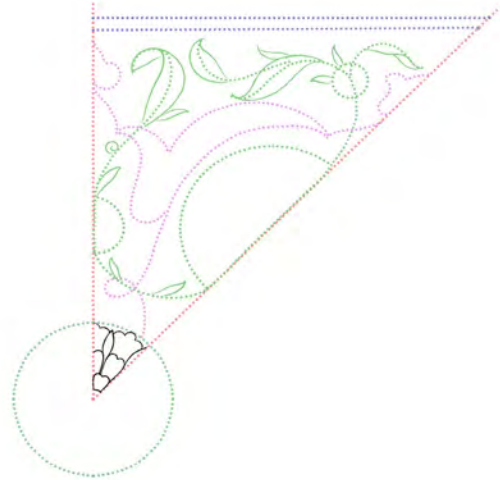
Görsel 2.233: Yön belirleme

9. Boşluk doluluk oranına dikkat ederek dal üzerine bitkisel motif formlarını yerleştiriniz (Görsel 2.234).
10. Merkeze yerleştireceğiniz penç motifinin 1/8'ini çizersiniz (Görsel 2.235).

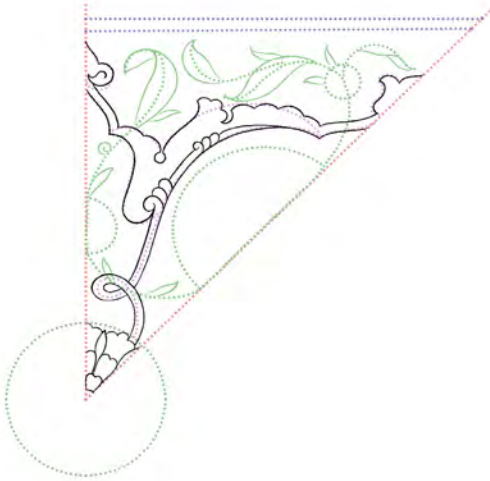

Görsel 2.234: Bitkisel motif yerleştirme

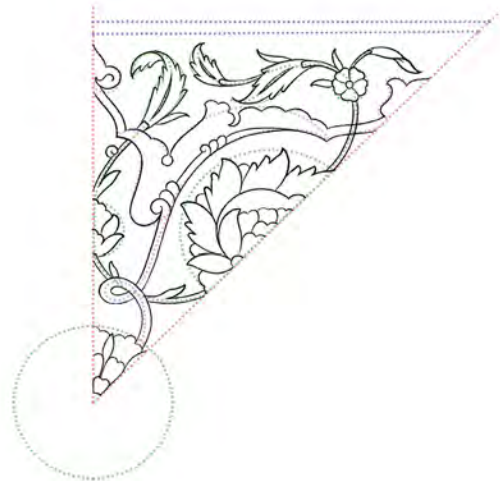

Görsel 2.235: Penç çizimi

11. Rûmî kapalı formu oluşturan kanatlı rûmînin iç bünyesini kavisli çizgilerle, dış hattını dendanlarla detaylandırınız (Görsel 2.236).
12. Dal üzerinde belirlenmiş yerlere bitkisel motifleri yerleştirerek birim deseni tamamlayınız (Görsel 2.237).

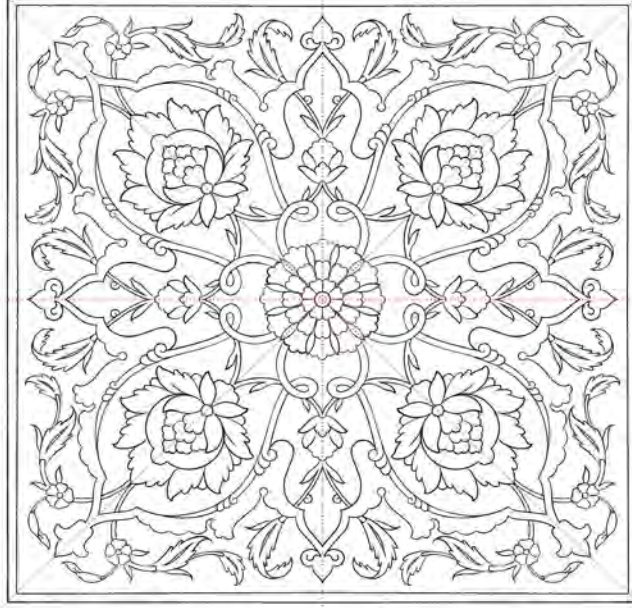

Görsel 2.236: İç bünye ve dış hat çizimi

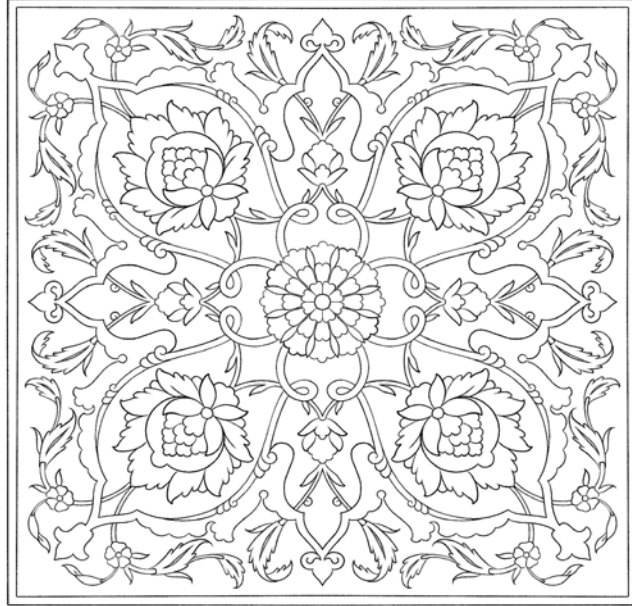
Görsel 2.237: Bitkisel motif çizimi

13. Birim deseni simetri eksenlerinden katlayarak 1/8 simetrikli rûmî ve bitkisel motiflerle kompozisyonu tamamlayınız (Görsel 2.238).

Görsel 2.238: Birim deseni katlayarak çoğaltma

14. Kompozisyonun üzerine yeni bir eskiz kâğıdı yerleştiriniz. Temize çekerek çalışmayı tamamlayınız (Görsel 2.239).

Görsel 2.239: Rûmî ve bitkisel motiflerle simetrik kompozisyon

DEĞERLENDİRME

“Rûmî ve Bitkisel Motiflerle Kompozisyon Çizimi Uygulaması” aşağıda verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Rûmî ve Bitkisel Motiflerle Kompozisyon Çizimi Uygulaması Kontrol Listesi			
Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi
Ölçütler			Evet
			Hayır
1.	İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.		
2.	Malzemeleri masasında hazırladı.		
3.	Eskiz kâğıdının altına A4 kâğıdını yerleştirdi.		
4.	Tasarım alanını belirledi.		
5.	Birim alanı belirledi.		
6.	Rûmî ve tepelik motiflerini yerleştirdi.		
7.	Rûmî kapalı form çizdi.		
8.	Bitkisel motifler için dalları yerleştirdi.		
9.	Dalların gidiş yönüne göre bitkisel motifleri yerleştirdi.		
10.	Şemsenin dışına dendan çizdi.		
11.	Kâğıdı katlayarak kompozisyonu tamamladı.		
12.	Çizdiği kompozisyonun üzerine eskiz kâğıdı koyarak temize çekti.		
13.	Çalışmayı verilen sürede tamamladı.		
14.	Çalışma alanını temizledi.		

2.3. KOMPOZİSYON BOYAMA UYGULAMALARI

Rûmî kompozisyon uygulamalarında, tasarım alanına göre hazırlanan desenler eskiz kâğıdı üzerinde renklendirilir. Kalemşinin uygulanacağı zeminin uygun şekilde hazırlanması ve kullanılacak malzemenin kalitesi çok önemlidir. Uygulanacak zemin türüne göre boya ve diğer malzemeler hazırlanır. Rûmî kompozisyonlarda uygulanacak boya teknikleri, çeşitli egzersizler yapılarak denenir. Altın yapıştirılarak bezenecek zeminde, altının ziyan olmaması için bu egzersizlerin yapılması önemlidir.

2.3.1. Rûmî Kompozisyonlarda Renk Kullanımı

Geleneksel sanatların tamamında olduğu gibi kalemşi sanatında da desenlerin renklendirilmesi önemlidir. Doğada var olan tüm renkler, kalemşi sanatında mekân bezemede kullanılmıştır. Saray Nakkaşhânesi'ndeki sanatkârların, doğadaki renkleri gözlemleyerek yorumlaması, tarihsel dönemlere has renk uyumunu ortaya çıkarmıştır. Çizim olarak hazırlanan rûmî kompozisyonlar, dinî veya sivil mimaride uygulanacağı mekânla uyumlu şekilde renklendirilmiştir. Kalemşinde renklerin doğru kullanılması, karmaşık gibi görünen rûmî kompozisyonların estetik ve güzel görünmesini sağlamıştır. Kalemşi uygulamalarda, ortamın ışığına göre renklendirme yapılmış; karanlık ortamlarda aydınlık renkler tercih edilmiştir. Boyamada renkler, ham hâlde kullanılmamış; içlerine farklı renkler katılarak olgunlaştırılmıştır (Görsel 2.240).

Görsel 2.240: Rûmî kompozisyonlarda renk kullanımı, Eyüp Sultan Camii

Görsel 2.241: Rûmî kompozisyonlarda renk kullanımı, Yavuz Sultan Selim Camii

Kalemişinde en çok tercih edilen renk; altın varak veya sulu varaktır. Çivit mavisi, aşî kırmızısı, turkuaz, yeşil, sarı, beyaz, kahverengi ve bu renklerin nevileri çok tercih edilse de tüm renkler doğru renk bilgisi ile olgunlaştırılmış ve yan yana kullanılmıştır. Kalemişi nakışlarda yaygın olarak kullanılan kırmızı renk zenginliği, asaleti ve sevinci; yeşil cenneti; mavi ihtişamı; sarı kötülüklerden korunmayı; siyah üzüntülerden kurtulmayı simgelemiştir. En eski boyalar balmumu isinden elde edilen siyah, üstübeç beyazı, lapis lazuli, lahor çividi lacivertleri, demir oksidi ihtiva eden ve topraktan elde edilen kırmızı ve sarıdır. Kalemişinde sıklıkla kullanılan ve “aşî boyası” adı verilen toprak boyalar, bir cins kırmızı ve sarı renk topraktan çıkarılan boyalardır. Aşî boyası, suda eritilerek veya yağ ile karıştırılarak desenlerin renklendirilmesinde kullanılmıştır (Görsel 2.241).

BİLGİ KUTUSU

Anadolu Türk sanatında, 13. ve 14. yüzyıllarda kalemî nakışlarının renkleri, genellikle kırmızı-beyaz ve siyah-beyaz olarak kullanılmıştır. Selçuklu nakışlarının bazılarında, gölgeli nakış denen akraba renkleri bir arada aynı motif içinde boyanmıştır. Osmanlı döneminde ise sıva üzerine yapılmış kalemî nakışlarda, zemin genellikle fildişi, gri-sarı bir renge sahiptir. Fatih Sultan Mehmet Han döneminde kullanılan renkleri; kobalt mavi, su yeşili, siyah, beyaz ve turuncu iken Kanûnî Sultan Süleyman döneminin Başnakkaşî Şah Kulu; ağırlıklı olarak is mürekkebi, altın ve kırmızı lâl mürekkebi kullanmıştır. Erken dönem veya geç dönem kalemî örneklerinde konturlar daima koyu renkle genelde siyah ile belirtilmiştir.

2.10. UYGULAMA

Süre: 5 Ders Saati

RÛMÎ KOMPOZİSYONLARDA RENK KULLANIMI

AMAÇ

Rûmî kompozisyonlarda renk kullanımını uygulamak.

GÖREV

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallara dikkat ederek **rûmî kompozisyonlarda renk kullanımını** uygulayınız.

Kullanılacak Araç Gereçler

- Sulu boya kâğıdı
- Kurşun kalem
- Aydınlar kâğıdında kompozisyon
- Tebeşir
- Pamuk
- Bant
- Dolgu fırçası
- Tahrir fırçası
- Altın yıldız
- Akrilik boya
- Siyah mürekkep
- Kretuar bıçağı

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- Bulunan tüm görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

İşlem Basamakları

1. Malzemeleri masanızda hazırlayınız.
2. Rûmî, ortabağ ve tepelik motifleriyle hazırladığınız kompozisyonu dokuz adet çoğaltıp ayrı ayrı sulu boya kâğıda aktarınız.
3. Rûmî tasarımı negatif boyama tekniğiyle sırayla turuncu, mavi ve siyaha boyayarak üç ayrı rengin etkisini karşılaştırınız (Görsel 2.242, Görsel 2.243, Görsel 2.244).

Görsel 2.242: Turuncu negatif boyama

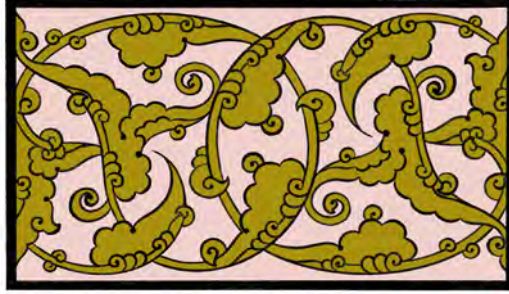

Görsel 2.243: Mavi negatif boyama

Görsel 2.244: Siyah negatif boyama

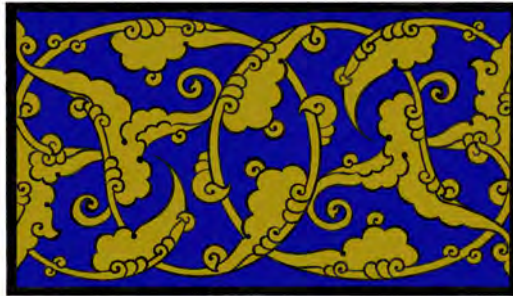
4. Rûmîleri altın yaldızla boyayıp tahrir çekiniz. Açık pembe, bordo ve lacivert olmak üzere kompozisyon zeminini doldurarak altın boyamada üç ayrı zemin renginin etkisini karşılaştırınız (Görsel 2.245, Görsel 2.246, Görsel 2.247).

Görsel 2.245: Rûmî boyama

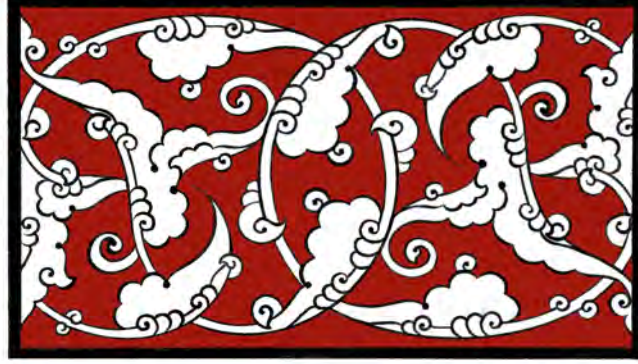

Görsel 2.246: Rûmî boyama

Görsel 2.247: Rûmî boyama

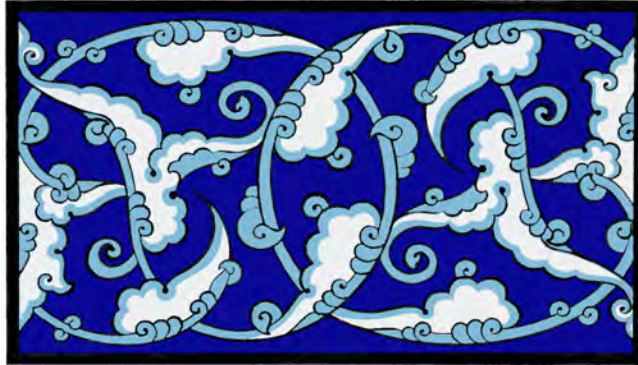
5. Rûmîleri sırayla beyaz, turuncu ve maviye boyayıp tahrir çekiniz. Turuncu rûmîlere turuncu rengin en açık tonuyla gölge yapınız. Mavi rûmîlere mavi rengin en açık tonuyla gölge yapınız. Beyaz rûmîlerin zeminini bordo, turuncu ve mavi rûmîlerin zeminini lacivertle doldurarak üç ayrı motif renginin etkisini karşılaştırınız (Görsel 2.248, Görsel 2.249, Görsel 2.250).

Görsel 2.248: Rûmî boyama

Görsel 2.249: Rûmî boyama

Görsel 2.250: Rûmî boyama

DEĞERLENDİRME

“Rûmî Kompozisyonlarda Renk Kullanımı Uygulaması” aşağıda verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Rûmî Kompozisyonlarda Renk Kullanımı Uygulaması Kontrol Listesi			
Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi
		Ölçütler	Evet
			Hayır
		1. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.	
		2. Malzemeleri masasında hazırladı.	
		3. Rûmî motiflerle bir kompozisyon tasarladı.	
		4. Tasarladığı kompozisyonu dokuz adet çoğalttı.	
		5. Rûmî kompozisyonlardan üç tanesini, farklı renklerle negatif boyama tekniğiyle boyadı.	
		6. Farklı renklerle düz boyama tekniği ile boyama yaptı.	
		7. Motifleri altın yıldızla boyadı.	
		8. Motifleri sıcak soğuk renklerle boyadı.	
		9. Desene tahrir çekti.	
		10. Zemini açık renk, bordo ve lacivertle doldurdu.	
		11. Çalışmayı verilen sürede tamamladı.	
		12. Çalışma alanını temizledi.	

2.3.2. Rûmî Kompozisyonlarda Su Bazlı Boya ve Altın Tekniği

Rûmî kompozisyonların boyama tekniği, bitkisel motiflerle aynıdır. Rûmîli desenin uygulanacağı zemin hazırlanır, astar boya sürülür ve zemin zımparalanarak pürüzsüz hâle getirilir. Boyama eskizleri yapılan desen, uygulanacağı zemine geçirilir ve renk dengesi gözetilerek boyanır. Desenin altınlanacak kısımlarına süt miksiyon sürüldükten sonra rengi şeffaflaşınca transfer altın yapıştırılır. Altının üzerine pamuk veya yumuşak uçlu bir fırça ile tampon yapılarak altının zemine nüfuz etmesi sağlanır. Mermer üzerine sulu varak uygulaması da yapılmaktadır. Günümüzde mermer üzerindeki uygulama, genellikle yaldız boya ile yapılmaktadır. Dayanıklılığını ve parlaklığını arttırmak için kullanım anında boyanın içerisine çok az vernik katılmaktadır (Görsel 2.251).

Görsel 2.251: Su bazlı boya ve altın tekniği Selimiye Camii

2.11. UYGULAMA

Süre: 7 Ders Saati

SU BAZLI BOYA TEKNİĞİ İLE RÛMÎ KOMPOZİSYON AMAÇ

Rûmî kompozisyonlarda su bazlı boya tekniğini uygulamak.

GÖREV

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallara dikkat ederek rûmî kompozisyonlarda su bazlı boya tekniğini uygulayınız.

Kullanılacak Araç Gereçler

- Tuval
- Pamuk
- Tahrir fırçası
- 0,3 uçlu kalem
- Bant
- Siyah mürekkep
- Kuru boya
- Dolgu fırçası
- Kretuar bıçağı
- Tebeşir
- Akrilik boya
- Aydinger kâğıdında kompozisyon

Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- Bulunan tüm görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

İşlem Basamakları

1. Malzemeleri masanızda hazırlayınız.
2. Kaleminizin ucunu sivri olacak şekilde açınız.
3. Rûmî, ortabağ ve tepelik motifleriyle $\frac{1}{4}$ simetrlili kompozisyon hazırlayınız (Görsel 2.252).
4. Kompozisyonu renk dengesine ve uyumuna dikkat ederek kuru boya ile renklendiriniz (Görsel 2.253).

Görsel 2.252: $\frac{1}{4}$ Simetrlili rûmî kompozisyon

Görsel 2.253: Kompozisyonu renklendirme

5. Eskiz kâğıdının arka yüzünü çeviriniz ve tebeşir ile tüm desen alanını boyayınız (Görsel 2.254, Görsel 2.255).

Görsel 2.254: Tebeşir sürme

Görsel 2.255: Tebeşirle desen alanını boyama

6. Pamuk kullanarak tebeşiri kâğıda yediriniz. Artan tebeşir tozlarını temizleyiniz (Görsel 2.256).
7. Tuvalin tam ortasına tebeşir sürdüğünüz kısım altta olacak şekilde desen kâğıdınızı kenarlarından bantla yapıştırarak sabitleyiniz (Görsel 2.257).

Görsel 2.256: Tebeşiri yüzeye yedirme

Görsel 2.257: Kompozisyon kâğıdını sabitleme

8. 0.3 uçlu kalemle desen çizgilerinin üstünden geçerek kompozisyonu tuvale aktarınız. Desen geçirme işlemini kaleminizi bastırarak yapınız (Görsel 2.258).
9. Rûmî kapalı formu, hazırlamış olduğunuz soğuk rengin açık tonuyla boyayınız (Görsel 2.259).

Görsel 2.258: Kompozisyonu geçirme

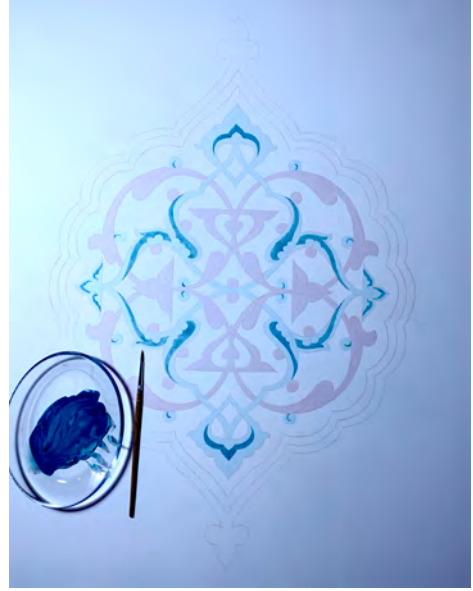
Görsel 2.259: Rûmî kapalı formu renklendirme

10. Rûmî kapalı formu, hazırlamış olduğunuz sıcak rengin açık tonuyla boyayınız (Görsel 2.260).
11. Rûmî kapalı formu, hazırlamış olduğunuz soğuk rengin koyu tonuyla gölgelendiriniz (Görsel 2.261).

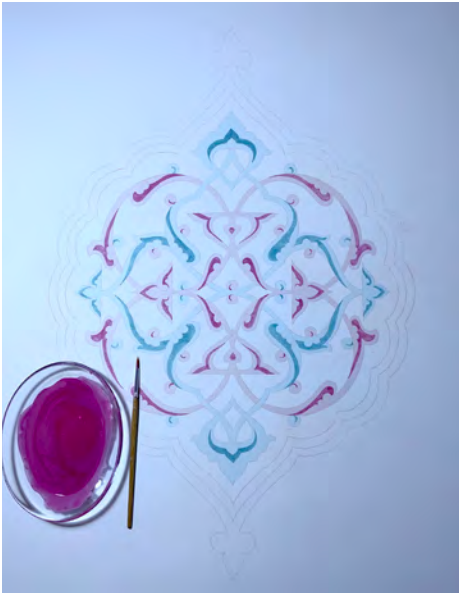

Görsel 2.260: Rûmî kapalı formu renklendirme

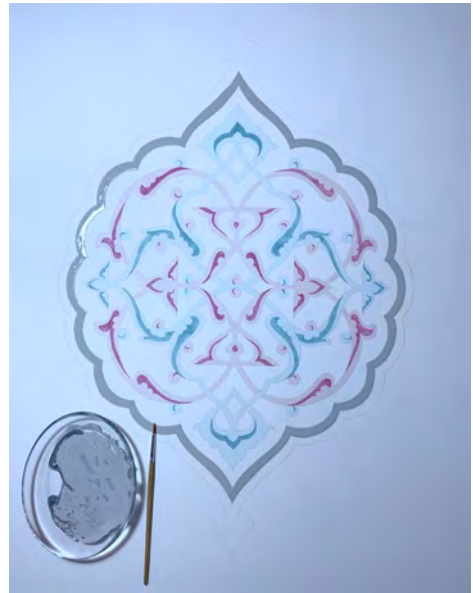

Görsel 2.261: Gölgelendirme

12. Rûmî kapalı formu, hazırlamış olduğunuz sıcak rengin koyu tonuyla gölgelendiriniz (Görsel 2.262).
13. Şemsenin dendanlarını sıvama tekniği ile belirlediğiniz renge boyayınız (Görsel 2.263).

Görsel 2.262: Gölgelendirme

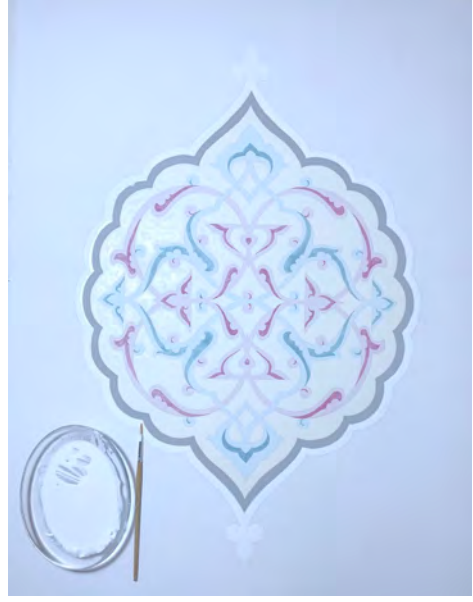

Görsel 2.263: Şemse dendanlarını renklendirme

14. Kompozisyonun zeminini dolgu fırçasıyla belirlediğiniz bir zemin rengine boyayınız (Görsel 2.264).
15. Şemsenin dış dendanlarını ve tepelikleri sıvama tekniği ile belirlediğiniz renge boyayınız (Görsel 2.265).

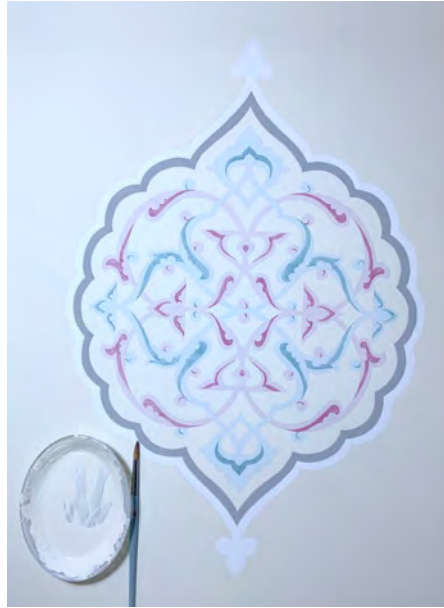

Görsel 2.264: Zemin boyama

Görsel 2.265: Şemse dendanlarını renklendirme

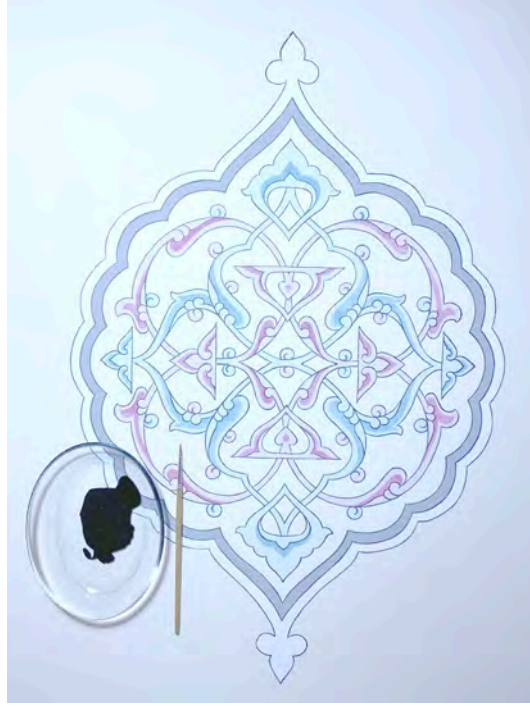
16. Şemsenin dışındaki zemini belirlediğiniz renge boyayarak tuvali kurumaya bırakınız (Görsel 2.266).

Görsel 2.266: Zemin boyama

17. Kompozisyonun tamamına siyah mürekkeple tahrir çekerek kompozisyonu tamamlayınız (Görsel 2.267, Görsel 2.268).

Görsel 2.267: Tahrir çekme

Görsel 2.268: Su bazlı boya tekniği ile rûmî kompozisyon

DEĞERLENDİRME

“Rûmî Kompozisyonlarda Su Bazlı Boya Tekniği Uygulaması” aşağıda verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Rûmî Kompozisyonlarda Su Bazlı Boya Tekniği Uygulaması Kontrol Listesi				
Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi	
Ölçütler			Evet	Hayır
1. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.				
2. Malzemeleri masasında hazırladı.				
3. Kompozisyonun renk etüdünü yaptı.				
4. Kompozisyonun arkasına tebeşir sürdü.				
5. Kompozisyonu tuvale geçirdi.				
6. Kompozisyonu sıcak renklerle renklendirdi.				
7. Kompozisyonu soğuk renklerle renklendirdi.				
8. Zemini boyadı ve tasarımı kurumaya bıraktı.				
9. Nüanslı tahrir çekti.				
10. Çalışmayı verilen sürede tamamladı.				
11. Çalışma alanını temizledi.				

2.12. UYGULAMA

Süre: 7 Ders Saati

SU BAZLI BOYA VE ALTIN TEKNİĞİYLE RÛMÎ VE BİTKİSEL KOMPOZİSYON

AMAÇ

Rûmî kompozisyonlarda su bazlı boya ve altın tekniğini uygulamak.

GÖREV

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallara dikkat ederek rûmî kompozisyonlarda **su bazlı boya ve altın tekniğini** uygulayınız.

Kullanılacak Araç Gereçler

- Lif levha
- Kalem
- Aydınger kâğıdında kompozisyon
- Kuru boya
- Transfer altın
- Miksiyon
- Yumuşak uçlu fırça
- Tebeşir
- Pamuk
- Yıldız boya
- Bant
- Cetvel
- İnce uçlu akrilik kalem
- Dolgu fırçası
- Akrilik boya
- Tahrir fırçası
- Siyah mürekkep
- Kretuar bıçağı

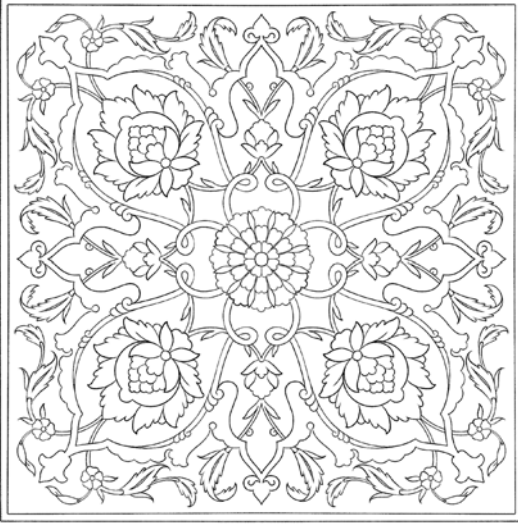
Uygulama İçin Öneriler

- İş sağlığı ve güvenliği kuralları okunmalıdır (Sayfa 13).
- Kitapta verilen bilgiler incelenmelidir.
- Bulunan tüm görsel kaynaklar ayrıntılı şekilde incelenmelidir.
- Eksik araç gereçlerin çalışmayı aksatarak zaman kaybına neden olacağı unutulmamalıdır.
- Her uygulamadan sonra öğretmen kontrolünde boyun, sırt ve kol egzersizi yapılması faydalıdır.

İşlem Basamakları

1. Malzemeleri masanızda hazırlayınız.
2. Kaleminizin ucunu sivri olacak şekilde açınız.

3. Rûmî ve bitkisel motiflerle 1/8 simetrlili kompozisyon hazırlayınız (Görsel 2.269).
4. Kompozisyonu uygulayacağınız lif levhanızı hazırlayınız (Görsel 2.270).

Görsel 2.269: 1/8 Simetrlili rûmî ve bitkisel motiflerle kompozisyon

Görsel 2.270: Lif levha

5. Kompozisyonu renkdengesine ve uyumuna dikkat ederek kuru boyalarla renklendiriniz (Görsel 2.271).

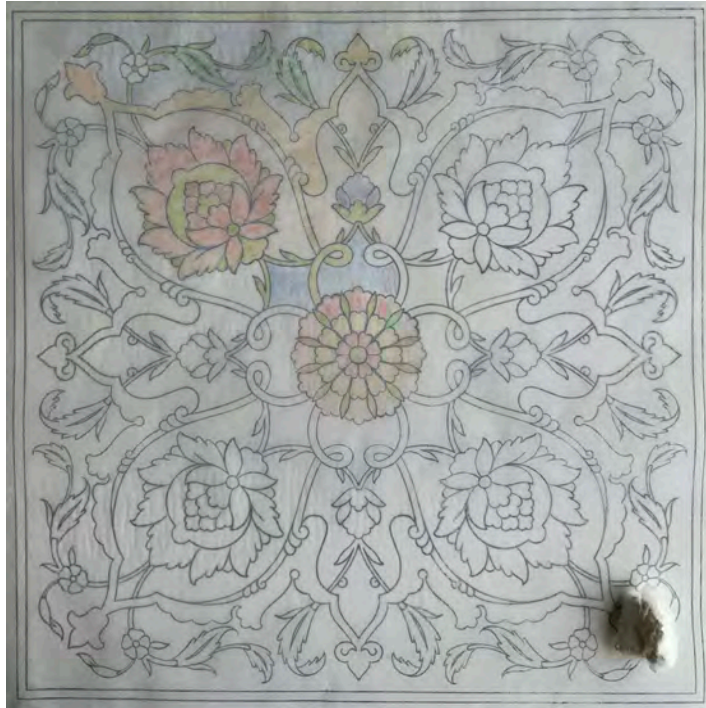
Görsel 2.271: Kompozisyonu renklendirme

6. Desen kâğıdının arka yüzüne beyaz tebeşir sürerek pamuk yardımıyla kâğıda yedininiz (Görsel 2.272, Görsel 2.273).

Görsel 2.272: Kompozisyonu tebeşirleme

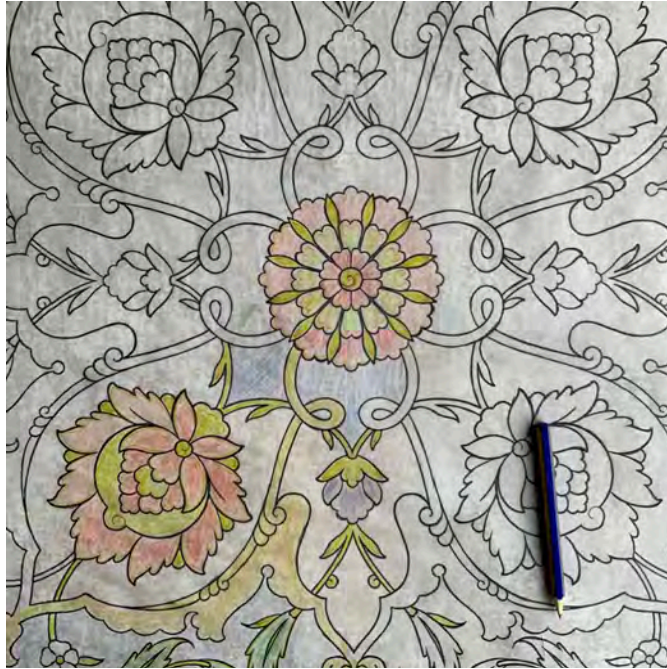

Görsel 2.273: Tebeşiri yüzeye yedirme

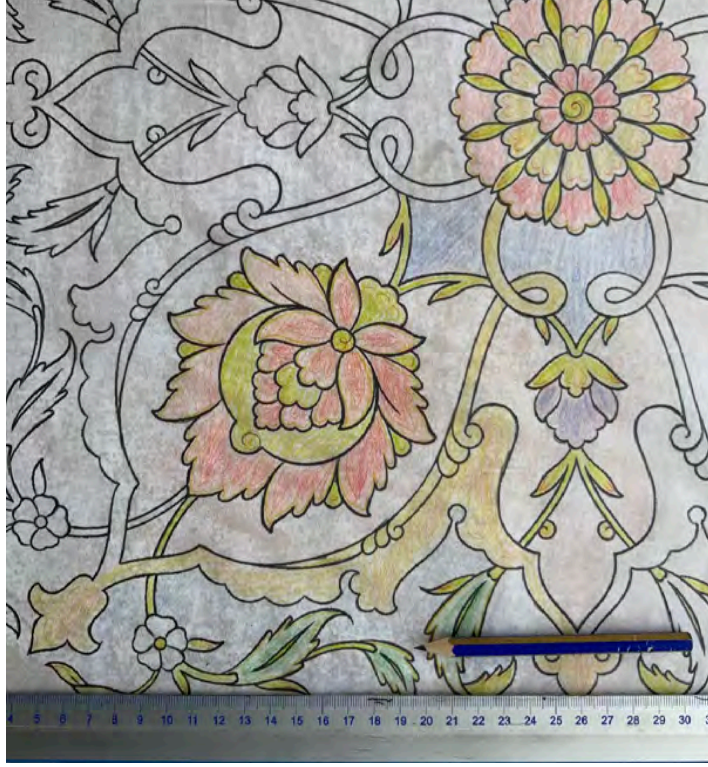
7. Lif levhanın tam ortasına tebeşirli kısım altta olacak şekilde desen kâğıdınızı yerleştirip bantlayınız (Görsel 2.274).
8. Kalemle kompozisyonun üzerinden geçerek deseni zemine geçiriniz. Düz çizgileri cetvelle geçirip desenin zemine aktarılıp aktarılmadığını kontrol ediniz (Görsel 2.275, Görsel 2.276, Görsel 2.277).

Görsel 2.274: Kompozisyon kâğıdını sabitleme

Görsel 2.275: Kompozisyonu lif levhaya geçirme

Görsel 2.276: Cetvel çekme

Görsel 2.277: Kompozisyonu geçirme

9. Transfer altın yapıştırılacak motiflerin zeminini kabartmak için tutkalın içerisine dolgu fırçasının ucuyla bir miktar kırmızı boya karıştırarak kabartma tutkalını hazırlayınız (Görsel 2.278, Görsel 2.279).

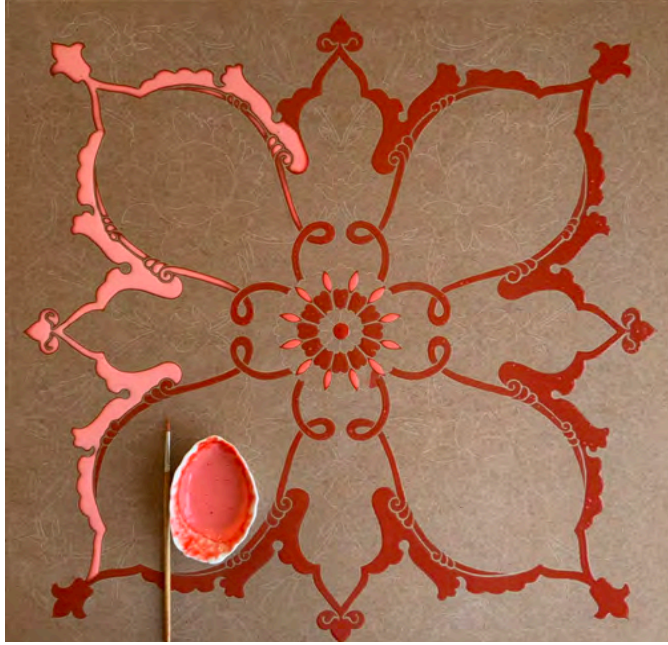
Görsel 2.278: Kabartma tutkalı hazırlama

Görsel 2.279: Kabartma tutkalı

10. Merkezî penç motifinin ve rûmî kapalı formun transfer altın yapıştırılacak kısımlarına negatif boyama tekniği ile yoğun bir şekilde kabartma tutkalı sürüp kurumaya bırakınız (Görsel 2.280).
11. Kompozisyon cetveli ve bitkisel motiflerin transfer altın yapıştırılacak kısımlarına negatif boyama tekniği ile yoğun bir şekilde kabartma tutkalı sürüp kurumaya bırakınız (Görsel 2.281).

Görsel 2.280: Kabartma tutkalı sürme

Görsel 2.281: Kabartma tutkalı sürme

12. Bitkisel motifleri hazırlamış olduğunuz sıcak renkle boyayınız (Görsel 2.282).
13. Yaprak motiflerini hazırlamış olduğunuz yeşil renkle boyayınız (Görsel 2.283).

Görsel 2.282: Bitkisel motifleri renklendirme

Görsel 2.283: Yaprak boyama

14. Bitkisel motiflerin kenar hatlarına ve iç bünyelerine tahrir fırçasıyla en az 1 mm kalınlığında altın yaldız sürünüz (Görsel 2.284).
15. Kompozisyonun tamamına tahrir fırçası kullanarak siyah mürekkep ile nüanslı tahrir çekiniz (Görsel 2.285).

Görsel 2.284: Altın yaldız sürme

Görsel 2.285: Tahrir çekme

16. Kompozisyonun cetveline akrilik kalem ve cetvel yardımıyla tahrir çekiniz (Görsel 2.286).
17. Dolgu fırçasıyla kompozisyonun merkezindeki kapalı alanı siyah rengi, kalan kısımları mavi renge boyayarak zemin boyamayı tamamlayınız (Görsel 2.287, Görsel 2.288).

Görsel 2.286: Tahrir çekme

Görsel 2.287: Zemini siyah renge boyama

Görsel 2.288: Zemini mavi renge boyama

18. Merkezî penç motifinin ve rûmî kapalı formun tutkalla kabartma yapılan kısımlarına miksiyon sürünüz (Görsel 2.289).
19. Miksiyon süt görüntüsünü kaybedip şeffaflaşınca belirlediğiniz renkte transfer altın yapıştırınız (Görsel 2.290).

Görsel 2.289: Miksiyon sürme

Görsel 2.290: Transfer altın yapıştırma

20. Yumuşak uçlu fırça ile kenarlarda kalan altını temizleyiniz (Görsel 2.291).
21. Bitkisel motiflerin tutkalla kabartma yapılan kısımlarına süt miksiyonu sürünüz ve altını yapıştırınız (Görsel 2.292).

Görsel 2.291: Transfer altının fazlalıklarını temizleme

Görsel 2.292: Transfer altın yapıştırma

22. Yumuşak uçlu fırça ile kenarlarda kalan altını temizleyerek uygulamanızı tamamlayınız (Görsel 2.293, Görsel 2.294, Görsel 2.295).

Görsel 2.293: Transfer altının fazlalıklarını temizleme

Görsel 2.294: Temizlenmiş transfer altın

Görsel 2.295: Su bazlı boya ve altın tekniği ile rûmî ve bitkisel kompozisyon

DEĞERLENDİRME

“Rûmî Kompozisyonlarda Su Bazlı Boya ve Altın Tekniği İle Kompozisyon Uygulaması” aşağıda verilen kontrol listesi kullanılarak değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken ölçekte yer alan ölçütleri dikkate alınız. “Hayır” olarak işaretlenen ölçütlerle ilgili konuları tekrar ediniz.

Rûmî Kompozisyonlarda Su Bazlı Boya ve Altın Tekniği ile Kompozisyon Uygulaması Kontrol Listesi			
Sınıf	No.	Öğrencinin Adı Soyadı	Değerlendirme Tarihi
Ölçütler		Evet	Hayır
1.	İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirleri aldı.		
2.	Malzemeleri masasında hazırladı.		
3.	Kompozisyonun renk etüdünü yaptı.		
4.	Kompozisyonun arkasına tebeşir sürdü.		
5.	Kompozisyonu lif levhaya geçirdi.		
6.	Kabartma tutkalı hazırladı.		
7.	Kabartma tutkalı ile motiflerin belirli kısımlarını yoğun bir şekilde boyadı.		
8.	Transfer altın yapışacak yerlere miksiyon sürdü.		
9.	Tasarımda belirli yerlere altın yapıştırdı.		
10.	Cetveli çekti.		
11.	Uygulamayı yumuşak fırça ile temizledi.		
12.	Nüanslı tahrir çekti.		
13.	Çalışmayı verilen sürede tamamladı.		
14.	Çalışma alanını temizledi.		

OKUMA PARÇASI

MANEVİYAT VE SANAT

İnsanlara birbirinin hakkına riayet etmeyi, birbiri ile huzur içerisinde geçinmeyi tarihinin ve medeniyetinin ehemmiyetini anlatan en güzel yoldur belki de sanat. Sanatkârlar toplumun güzelliğini sağlayacak güzelliğe yönlendirecek kişilerdir. Güznel bir toplumun temelinde de mutlaka maneviyat ve sanat yatar! Sanatkârın da bir siyasî görüşü ve duruşu vardır elbette. Günümüzde maalesef ki bir çok sıkıntı ve kaos var. Bu kaos ve olaylar karşısında gönlünü sanata veren, onunla terbiye olan insanlara çok büyük görevler düşüyor. Gerçek bir sanatkâr edeple, anlayışıyla ve nezaket çerçevesi içinde anlatır karşı tarafa derdini. Haksızlıklara karşı da sessiz kalınmamalı elbette ama bunun da bir adabı, bir edebi, bir yöntemi vardır. Her şey bu edep ve adap dairesi içerisinde bir sanatçı duruşu ve sanatçı görüşüyle en iyi şekilde anlatılmalı, izah edilmelidir. Onun vazifesi budur.

İnsanların bir sanat veyahut bir zanaat dalı ile uğraşması kendi ruhları ve güzellikleri için mutlaka şarttır. İleriye dönük olarak profesyonelce devam ettirirler veyahut amatörlükte kalırlar, bu hiç önemli değil. Profesyonelce uğraşan kişiler ise hiçbir zaman için bu işi kopyacılık ile devam ettirmeye çalışmasınlar. Yenilik peşinde koşmayı, yenilik yapacağız diye özgün işleri bozup ortaya yamuk yumuk işler çıkarmayı adına da yenilik demeyi biz tamamen edebe aykırı görüyoruz. Evvela icra etmiş oldukları sanatın temelinde yatan manayı, gerçekleri ve bütün detayları araştırınsınlar. Bizim bu sanatlar adına araştırmasını yapmadığımız, yapamadığımız daha birçok eksiğimiz var. Gerçek anlamda eserlerimizi sağlam bir incelemeye tabi tutarsak eğer yenilik adına yapılan bozulmalara asla sebebiyet verilmeyecektir!

Hat sanatının, minyatürün, ebrunun, kalemişinin, çininin vs. hepsinin kendi alanlarında kendilerine has bir anlatımı, ifade tarzı vardır ve onların güzelliği bu anlatımda bu başkalıktadır. Siz onları alır bu formdan çıkarır ve başka bir şey hâline getirirseniz belki ayrı bir eser tadı olabilir, ama gerçek anlamda bir eserin ruhunu, manasını, estetiğini, güzelliğini taşıy mı onu bilemiyoruz işte. Doğruyu bulmak için araştırmaya devam etmeli. Medeniyeti korumadıktan sonra yenilik yapsan n'olur yapmasan n'olur? Bunu direkt bizi ilgilendiren konu olan sanat için söylüyoruz tabii ki. Bugüne kadar camilerimizde yapılan yazıların kalıpları bellidir. Ama günümüzde Hattat Hüseyin Kutlu oldukça farklı bir yazı tasarımı uygulamaya başlamıştır. Biz birlikte çalışıyoruz. Hüseyin Hoca'nın önüne bir tasarım koyduğumuz zaman onaylıyor ve o manasını yüklüyor, biz de biçimlerini veriyoruz. Ortaya yeni bir şey çıkıyor. Örneğin Ankara'da en son yapmış olduğumuz Ahmet Hamdi Akseki Camii gibi. O camiinin tezyinatı, bütün İslam devletlerinde bugüne kadar hiç denenmemiş, yapılmamış, görülmemiş çok farklı bir çalışmadır. İşte bu bir yeniliktir ve yeniliği böyle kullanabilirsiniz...

Nakkaş Semih İRTEŞ

Melek Şafak"ın Nakkaş Semih İrteş ile yaptığı ropörtajdan alıntılanmıştır.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () Ortabağ, simetrik olmayan desende helezonun arasında yer alan motiftir.
2. () Helezon üzerine yerleştirilen rûmî boşluğu, rûmînin boyu kadar olmalıdır.
3. () Yalın rûmî, kompozisyonda yön değiştirici özelliğe sahiptir.
4. () Tasarımda aynı dal üzerine hatâyî ve sencîde rûmî yerleştirilebilir.
5. () Rûmî tasarımda helezonların kesiştiği noktalara penç yerleştirilir.
6. () Kalemişinde yapılacak tasarımı mekânın büyüklüğü etkiler.
7. () Yıldız boya içerisine vernik katılarak kullanılır.
8. () Kalemişî uygulanacak zemin pürüzlü olmalıdır.

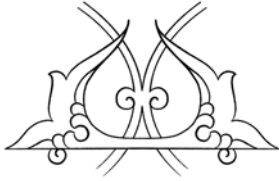
B. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan alanlara doğru sözcükleri yazınız.

1. İki rûmînin sırt sırta birleşmesiyle oluşur.
2. Rûmî kompozisyonda motifinin bağlayıcılık özelliği vardır.
3. Transfer altın yapıştırmak için kullanılır.

C. Aşağıdaki sorularda doğru olan seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdaki çizimlerden hangisi ortabağ değildir?

A)

B)

C)

D)

E)

2. • İki rûmînin birleşmiş hâlidir.
 • Rûmî helezonlarının başlangıç ve bitişini oluşturur.
 • Kapalı formların uç kısmına yerleştirilir.
 • Ortabağın uç kısmına yerleştirilir.
 Desende tamamlayıcı bir görevi vardır.

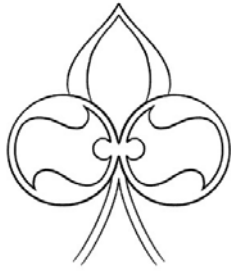
Yukardaki özellikleri belirtilen rûmî motifi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hurdeli B) Münhanîli C) Sencîde D) Tepelik E) Yalın

3. **Aşağıdaki rûmî çeşitlerinden hangisi kullanıldığı yüzeye ve çizim özelliklerine göre diğerlerinden farklıdır?**

- A) Dendanlı B) Hurdeli C) İşlemeli D) Kanatlı E) Sarılma

4.

Yukarıdaki verilen motifin adı nedir?

- A) Ayırma rûmî B) Münhanî C) Ortabağ D) Sencîde E) Tepelik

5. **Aşağıdakilerden hangisi rûmî motiftir?**

A)

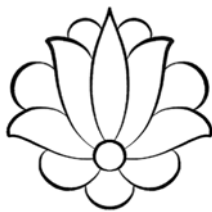
B)

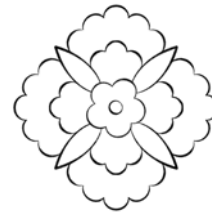
C)

D)

E)

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

A

anatomi: İnsan, hayvan ve bitkilerin yapısını ve organlarının birbiriyle olan ilgilerini inceleyen bilim.

asetat: Asetik asidin tuzu veya esteri, saydam.

astar: Sıvanacak, boyanacak yerlere boyadan önce sürülen kat.

aydinger: Üzerine çizim yapılabilen veya yazı yazılabilen kazımaya elverişli yarı şeffaf kâğıt.

B

balmumu: Arıların peteklerini yapmak için karın halkaları arasından salgıladıkları yumuşak ve sarımsı madde.

barok: 1600-1750 yılları arasındaki klasik sanatı izleyen resim ve mimarlık üslûbu.

bezeme: Süsleme, süs, süsleyen şey.

bezir yağı: Keten tohumundan çıkarılan ve yağlı boya yapmak için içine renkli maddeler katılan, çok çabuk kuruyan bir yağ çeşidi.

boyut: Doğruların, yüzeylerin veya cisimlerin ölçülmesinde ele alınan üç doğrultudan uzunluk, genişlik ve derinlikten her biri.

C

cilt: Formları, yaprakları birbirine dikerek veya yapıştırarak kitap, defter, dergi vb.ne geçirilen deri, bez veya kâğıtla kaplı kapak.

Ç

çivit: Eskiden çivit otundan elde edilen, mavi renkli toz boya.

D

dendan: 1.Diş. 2.Tamah 3.Ümit 4.Süsleme sanatında bazı özel işaretler.

desen: 1. Tahta, çini, kumaş, kâğıt vb. yüzeylerin üzerinde varlıkları, nesnelere belirli çizgilerle gösterme, tasvir etme. 2. Görsel bir etki yaratmak amacıyla yapılmış çizgi resimlerin hepsi.

destiseng: Eskiden boya ezmek için kullanılan mermer, porselen ya da camdan yapılmış havan eline benzer araç.

E

eksen: Bir cismi iki eşit parçaya bölen çizgi.

eskiz: Mimari eserler ve resim için çizimlerle yapılan ön çalışma, taslak.

estetik: Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu.

etki: Bir Şeyin verdiği izlenim.

F

figür: Resim ve heykel sanatlarında varlıkların biçimi.

fiziksel: Genel olarak doğaya, maddeye, nesnelere ilişkin olan, fiziki.

G

görsel: Görme duyusuyla ilgili olan, görmeye dayanan.

görünüm: Bir Şeyin dıştan bakıldığında görünen biçimi, görünme durumu, görünüş.

H

halkâr: Yalnız altınla yapılan süslemeler.

hat: 1. Çizgi. 2. Sınır. 3. Güzel yazı yazma sanatı.

helezon: Minare merdiveni gibi kıvrımlı, yılankavi Şekil, helis.

İ

is: Kandil dumanı.

ifade: 1. Anlatım. 2. Deyiş, söyleyiş.

ilke: 1. Temel düşünce, temel kanı. 2. Bireysel karar ve eylemlerin, tutarlı ve eleştirel biçimde değerlendirilmesine olanak sağlayan ana kural.

işlev: Bir nesne veya bir kimsenin gördüğü iş, iş görme yetisi, görev, fonksiyon.

K

kalıp: 1. Bir Şeye biçim vermeye veya eski biçimini korumaya yarayan araç. 2. Biçki modeli, patron.

kitabe: Binaların kapı üstlerine, mezar taşlarına vb. yerlere konan, taş veya mermer üzerine yazılmış veya kazılmış yazı, yazıt.

klasik: 1. Üzerinden çok zaman geçtiği hâlde değerini yitirmeyen, türünde örnek olarak görülen eser. 2. Alışılmış. 3. Sanatta kuralcı.

kretuar: Genelde çelik karışımı bir metalden yapılan ve çeşitli el sanatlarında kullanılan ucu sivri bıçak.

kontrast: Karşıt, karşıtılık.

kubbe: Yarım küre Şeklinde yapılan bina damı.

L

lâhur: Lahor çividi, Pakistan'da üretilen ve genellikle ebru ve tezhip sanatlarında kullanılan bir boya çeşidi.

lâl: 1. Parlak kırmızı renkte, billurlaşmış, saydam bir alüminyum oksidi olan değerli bir taş. 2. Bu taşın renginde olan. 3. Kırmızı renkli bir tür mürekkep.

lak: 1. Uzak Doğu'da yetişen Amerikan elmasından çıkan zamk. 2. Boyacılıkta kullanılan, kırmız böceğinin üst deri bezlerinin salgıladığı madde.

lake: Lak ile cilalanmış.

lapis lazuli: 1. Kalsit, pirit, lazulit, sudalit gibi minerallerin karışımı, ultra mavinin çok eski kaynağı. 2. Doğal bakırsilikat olan mavi, yeşil veya mor renkli yarı değerli taş.

M

materyal: 1. Gereç. 2. Yazılı, sözlü, görüntülü, kaydedilmiş her türlü belge.

mekân: 1. Yer, bulunulan yer. 2. Ev, yurt. 3. Uzay.

mihrap: Camide cemaatle namaz kılarken imamın bulunduğu yer; bir mekânın en şerefli ve en kıymetli yeri.

miksiyon: Yapıştırıcı

minber: Camilerde hatiplerin hutbe okumaları için yapılmış merdivenli yüksek yer.

motif: Yan yana gelerek bir bezeme işini oluşturan ve kendi başlarına birer birlik olan öğelerden her biri.

münhanî: Eğri, kamburlu, eğilen, eğrilen.

müstakil: 1. Başlı başına, bağımsız. 2. Kendi başına, bağımsız.

N

nakkaş: 1. Nakış yapan. 2. Duvar nakışları yapan usta. 3. Süsleme sanatkârı.

nakkaşhâne: Sanatçıların süsleme ve nakış yaptıkları yer.

neft: Çoğunlukla boyacılıkta kullanılan, petrol türevlerinden bir tür mineral yağ, neft yağı.

Ö

ölçü: Bir niceliği, o nicelik için kabul edilmiş birimlerden birine göre oranlayarak değerlendirme.

özgün: 1. Yalnız kendine özgü bir nitelik taşıyan, orijinal. 2. Bir buluş.

P

paspartu: Sergilenmek üzere hazırlanan fotoğraf veya tablonun kenarlarında fon kâğıdı ile oluşturulan, çerçeve ile konu arasındaki boşluk.

perdah: 1. Cilâ. Parlaklık, parlama. 2. Düzleme, temizleme.

perdahlamak: Parlatmak.

pervaz: 1. Cilt kapağının iç tarafına konulan deri parçası. 2. El yazması eserlerin kenar süsleri.

R

rokoko: 18. yüzyılın başında Fransa'da ortaya çıkan, kavisli çizgileri bol, gösterişli bir bezeme üslubu.

rûmî: 1. Anadolulu olan, Anadolu'ya ait.

S

salbek: Eski ciltlerde şemsenin iki ucundaki uzantı süse verilen ad.

saz yolu: Müzehhip Şah Kulu tarafından 16. yüzyılda uygulanan, ince uzun, sivri yapraklar şeklinde altınla veya siyah mürekkeple yapılan bezeme tarzı.

sernakkaş: Osmanlı döneminde Saray Nakkaşhânesi'nin başında olan usta nakkaş.

simetri: 1. Karşılıklı iki kısmın uygunluk gösterişi, vücudun veya bir organın karşılıklı iki kısmı arasında biçim ve hacimce benzerlik oluşu. 2. Molekölü oluşturan atomların birbirine uzaklık bakımından belli bir düzen içinde sıralanması hâli.

simurg: 1. Anka 2. Mitolojik kuş.

soyut: Varlığı duyularla algılanamayan, somut karşıtı.

spatula: Ev işleri, duvarcılık, boyacılık gibi alanlarda kullanılan, bir maddeyi kazımaya, yaymaya yarayan, küçük bir kürek veya ucu keskin olmayan, bükülebilen bir bıçak biçiminde metal, ağaç, kemik vb. maddelerden yapılmış araç.

spiral: Sarmal biçimde olan.

standart: Belli bir tipe göre yapılmış veya ayrılmış, ölçün, ölçünlü, tek biçim.

stilizasyon: Biçimlendirme.

Ş

şemse: Yazma kitapların cildine, baş sayfalarının üst bölümüne veya kumaşlara, kapı, pencere vb. yerlere işlenen veya çizilen güneş biçiminde süs.

T

tahrir: Boya veya altınla işlenen süsleme motiflerinin etrafına sınırlarını belli edecek şekilde daha koyu bir renkte ince olarak çekilen çizgi.

tampon: 1. Bir deliği kapamaya yarayan, herhangi bir maddeden yapılmış büyük tıkaç. 2. Bir darbenin şiddetini azaltmaya yarayan, içi yumuşak maddeyle dolu şey. 3. Baskı uygulama.

tarz: Güzel sanatlarda üslup, stil, konsept.

tezhip: 1. Yazma kitaplarda sayfaların altın, yıldız ve boya ile süslenmesi. 2. Yıldızlama, süsleme, bezeme.

tezyîn: Süsleme.

tezyînât: Bir şeyin üzerine yapılan süslemeler.

turkuaz: Yeşile çalan mavi renkte değerli bir taş, turkuaz mavisi, turkuaz yeşili, firuze. 2. Bu taşın rengi.

Ü

üslûp: Anlatma, oluş, deyiş veya yapış biçimi, tarz.

V

varak: 1. Yaprak. 2. Altın, gümüş veya başka madenler dövölerek oluşturulan ince, parlak yaprak, altın varak, gümüş varak.

vernik: İnce bir tabaka olarak uygulandıktan sonra saydam biçimde katı duruma gelen, kuruyan yağlar, reçine ve çözücüden oluşan kaplama malzemesi.

Y

yaldız: 1. Eşyaya altın veya gümüş görünüşü vermek için kullanılan, sıvı veya yaprak durumundaki altın, gümüş ve bunların taklidi olan madde. 2. Bu madde ile eşyalara yapılan süs.

yazma eser: Basım tekniğinin gelişmediğı dönemlerde elle yazılmış kitap, yazma nüsha.

KAYNAKÇA

- Akar, A. Keskiner, C. (1978). *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif*. İstanbul: Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları.
- Aksu, H. (1989). *Türk Tezhip Sanatının Süsleme Unsurları*. İstanbul: Yeni Türkiye Yayınları.
- Baysal, A. F. (2013). *“Edirne Osmanlı Erken Dönem Camileri Kalem İŖi Örnekleri ve Analizleri”*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Konya T.C. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı Türk İslam Sanatları Bilim Dalı.
- Baysal, A.F, (2016). *“Türk Tezyinatında Kalem İŖi”*. Klasik Sanatlar Yıllığı 2015. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Benek, L. (2019). *“XVI. Yüzyıl Osmanlı Dönemi Yapıştırma Kündekâri KalemiŖi Bezemeli Mahfil Tavanları”*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çorum. T.C. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Birol, İ. ve Derman, Ç. (1991). *Türk Tezyin Sanatından Motifler*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- Birol, İ. (2012). *Türk Tezyini Sanatlarda Desen Tasarımı Çizim Tekniğı ve Çeşitleri*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- Doğanay, A. (2011). *Osmanlı Tezyinatı, Klasik Devir İstanbul Hanedan Türbeleri*. İstanbul: Klasik Yayınları.
- Ezengin, M. Üçer, M. Aygen, S. (2018). *Ardında İz Bırakanlar*. İstanbul: Üsküdar Belediyesi Yayınları.
- Gören, İ. (2021). *“Sanatın ve Sanatkarın İzinde”*. İstanbul: Kuveyt Türk Katılım Bankası Kültür Yayınları.
- Gülendam, N. (1994). *“Edirne Selimiye Camii KalemiŖleri ve Devir Üslubu”* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul. T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Hatipoğlu, O. (2007). “XIX. Yüzyıl Osmanlı Camilerinde Kalem İşi Tezyînâtı”. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum. T.C. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İrteş, M. S. (1985). “Kalem İşlerimizin Bugünü ve Yarını”. Türkiye’de Sanatın Bugünü ve Yarını (Tebliğler). Beytepe.
- İrteş, M. S. (1982) “Süsleme Sanatımız- Kalem İşlerimiz ve Teknikleri”. İstanbul, Kök Dergisi, S. 20-21-22, s. 47-51.
- *İslam Ansiklopedisi*. Kolektif. (2012). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi.
- Kabakçı, B. (2002). “Konya Sultan Selim / Selimiye Camisi’ndeki Kalem İşi Çalışmalarının Grafikselsel Açısından İncelenmesi”. Kalemişi Dergisi, C.1, S.1, s. 41.
- Karaca, B. (2017). “Burdur ve Çevresinde Bulunan Camilerin Ahşap Üzerine Kalemişi Süslemeleri” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Isparta T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keskiner, C. (1988). “Türk Süsleme Sanatlarında Rûmî”. Antika Dergisi, S. 2, s. 34.
- Keskiner, C. (1989). *Türk Motifleri*. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.
- Keskiner, C. (2002). *Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler-Hataî*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- *Klasik Sanatlar Yıllığı*, (2014). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2015, s.62-65
- Nemlioğlu, C. (1989). “15,16,17. Yüzyıl Osmanlı Mimarisinde Kalemişleri” (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul. T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özcan, A. R. (Ed.) (2015). *Hat ve Tezhip Sanatı*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Özen, M. E. (2003). *Türk Tezhip Sanatı*. İstanbul: Gözen Yayınevi.
- Özen, M. E. (2009). *Tezhip Sanatından Örnekler*. İstanbul: Kişisel Yayınlar.
- Özkeçeci, İ. (2008). *Türk Sanatında Kompozisyon*. İstanbul: Plastik Ofset.
- Özkendirici, M. *Dokuma Desen Tasarım I. Ders Notları*. Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesini Yaşatma ve Geliştirme Vakfı. Yayın No: 13. Konya.
- Üçer, K. Üçer, M. (2017). “Sanatın Yapı Taşları”. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Yayını.
- Üçer, K. Üçer, M. (2018). “Kömürde Açan Çiçekler”. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Yayını.
- Üçer, K. (1988). “Klasik, Barok, Rokoko, Ampir Kalemişi Üslupları”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- *Türkçe Sözlük*. (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- *Yazım Kılavuzu*. (2012). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

(Kaynakça atf sistemi, APA 6.0 yazım kuralları ve kaynak gösterme biçimine göre düzenlenmiştir.)

GENEL AĞ ADRESLERİ

Sıra No	Ağ Adresleri	Erişim Tarihi ve Saati
1	https://www.kalemisidergisi.com	11.05.2022 - 23:00
2	http://lugatim.com	15.05.2022 - 19:00
3	http://www.kalemguzeli.net/susleme-sanatlarimizda-Rûmî.html	10.04.2022 - 22:00
4	https://www.yeniasya.com.tr/roportaj/nakkas-semih-irtes-guzel-bir-toplumun-temelinde-maneviyat-ve-sanat-yatar_158475	24.08.2022 - 08:15

GÖRSEL KAYNAKÇA

Karekod, kitapta kullanılan görsel kaynakça listesini gösterir.
<http://kitap.eba.gov.tr/karekod/Kaynak.php?KOD=2452>

CEVAP ANAHTARI

1. ÖĞRENME BİRİMİ

DOĞRU-YANLIŞ (A BÖLÜMÜ) : 1) Y 2) D 3) Y 4) D 5) D 6) D

BOŞLUK DOLDURMA (B BÖLÜMÜ) : 1) iplik 2) sade 3) destiseng
4) varak 5) Edirnekârî

ÇOKTAN SEÇMELİ (C BÖLÜMÜ) : 1) D 2) D 3) B 4) C 5) B 6) E 7) E 8) B 9) D

2. ÖĞRENME BİRİMİ

DOĞRU-YANLIŞ (A BÖLÜMÜ) : 1) D 2) D 3) Y 4) Y 5) Y 6) D 7) D 8) Y

BOŞLUK DOLDURMA (B BÖLÜMÜ) : 1) sencîde 2) ortabağ 3) miksiyon

ÇOKTAN SEÇMELİ (C BÖLÜMÜ) : 1) B 2) D 3) D 4) E 5) B

